

**PSYKEDEELIEN KATALYSOIMA MYSTINEN
KOKEMUS KOKEMUSKERRONNAN
VALOSSA**

Terhi Pieskä
Uskontotieteen pro gradu -tutkielma
Tammikuu 2018

HELSINGIN YLIOPISTO – HELSINGFORS UNIVERSITET

Tiedekunta/Osasto – Fakultet/Sektion Teologinen tiedekunta		Laitos – Institution	
Tekijä – Författare Terhi Maria Pieskä			
Työn nimi – Arbetets titel Psykedeelien katalysoima mystinen kokemus kokemuskerronnan valossa			
Oppiaine – Läroämne Uskontotiede			
Työn laji – Arbetets art Pro gradu -tutkielma	Aika – Datum 01.2018	Sivumäärä – Sidoantal 83	
Tiivistelmä – Referat <p>Pro gradu -tutkielmani on teemahaastatteluin toteutettu narratiivien tutkimus psykedeelien katalysoimista mystisistä kokemuksista. Tutkielmassani analysoin kahdeksan informantin kokemuskerronnan kautta psykedeeliksi kutsuttujen substanssien vaikutuksessa saatuja kokemuksia.</p> <p>Käytän tutkielmassani Antoon Geelsin ja Owe Wikströmin (1999) määritelmää mystisestä kokemuksesta. Geels ja Wikström määrittelevät mystisen kokemuksen kontekstista riippumatta kokemukseksi, jonka kokija tulkitsee kohtaamiseksi korkeamman tai perimmäisen todellisuuden kanssa. Tämä kohtaaminen tapahtuu välittömällä, kokijan tulkinnan mukaan ei-rationaalisella tavalla ja tuo mukanaan syvän tunteen ykseydestä sekä vaikutelman siitä, että kokemus on tapahtunut muulla kuin arkisella tasolla. Kokemus tuo mukanaan laajalle ulottuvia seurausvaikutuksia yksilön elämässä.</p> <p>Tutkielmassani syvennyn selvittämään, mitä mystisen psykedeelikokemuksen aikana koetaan ja erityisesti, miten haastateltavien henkilökohtaiset kertomukset esittävät muuntuneessa tietoisuudentilassa kohdatun perimmäisen todellisuuden.</p> <p>Analysoin tutkielmassa yhteensä yhdeksän mystisen kokemuksen kriteerit täyttävää kokeuskertomusta, jotka olen jakanut temaattista narratiivien analyysiä käyttäen kolmeen teemaan: ykseyden kokemus, rakkauden kokemus sekä transsendenttien entiteettien kohtaaminen. Teemoihin jaetut kertomukset käydään läpi sisällönanalyysiä soveltaen.</p> <p>Ykseyden kokemuksiksi luokittelemisissä kertomuksissa egon häviämisen kautta sulaututaan hetkellisesti muuntuneessa tietoisuudentilassa kohdattuun todellisuuteen. Näissä kertomuksissa kertojat kuvaavat tulevansa yhdeksi tietoisuudeksi tai löytävät itsensä ikuisiksi tyyneyden tai tyhjyyden tilaksi nimeämästään todellisuudesta. Rakkauden kokemuksen teemaan sijoittamani kertomukset kuvaavat positiivisia tuntemuksia täynnä olevia psykedeelimatkoja ja matkan aikana koetut tunteet saavat jokaisessa kertomuksessa viittauksen jumalallisuuteen. Näissä kokemuksissa rakkaus yhdistetään Jumalaan tai jumaluuteen essentiaalisena osana. Transsendenttien entiteettien kohtaamiset ovat kolmas selkeästi muusta kertomusaineistosta erottuva teema. Näissä kokemuksissa aktiivinen transsendentti toimija ohjaa kokemusta kokijan itsensä ollessa hyvin passiivisessa roolissa. Kuten ykseyden ja rakkauden kokemuksissa, entiteettien kohtaamiset ovat muokanneet kokemuskertomusten mukaan huomattavasti sitä minkälaisena haastateltavat näkevät maailman ja itsensä.</p>			
Avainsanat – Nyckelord Kokemuskerronta, psykedeelit, mystinen kokemus, narratiivien tutkimus.			
Säilytyspaikka – Förvaringställe Helsingin yliopiston kirjasto, Keskustakampuksen kirjasto, Teologia			
Muita tietoja			

Sisällysluettelo

1 Johdanto.....	1
1.1 Aikaisempi tutkimus.....	5
2 Metodologia.....	13
2.1 Aineiston keruu.....	16
2.2 Aineiston analyysimetodi.....	21
2.3 Tutkielman teoreettinen viitekehys.....	23
2.3.1 Kokemus kertomuksena.....	23
2.3.2 Kokemusten määrittely.....	26
3 Psykedeelien katalysoimat mystiset kokemukset.....	31
3.1 Käyttömotiivit ja ensimmäiset kokemukset.....	33
3.2 Mystiset kokemukset.....	41
3.2.1 Ykseyden kokemus.....	42
3.2.2 Rakkauden kokemus.....	50
3.2.3 Transsendenttien entiteettien kohtaaminen.....	56
4 Johtopäätökset.....	66
5 Lähde- ja kirjallisuusluettelo.....	70
5.1 Lähteet.....	70
5.2 Internet-lähteet.....	70
5.3 Kirjallisuus.....	71
6 Liitteet.....	77
6.1 Liite 1 – haastattelukutsu.....	77
6.2 Liite 2 – haastateltavan informointi ja suostumus.....	78
6.3 Liite 3 – haastattelukysymysrunko.....	80

1 Johdanto

Pro gradu -tutkielmani on teemahaastatteluin toteutettu narratiivien tutkimus psykedeealien katalysoimista mystisistä kokemuksista. Tutkielmassani analysoin kahdeksan informantin kokemukseronnan kautta psykedeeleiksi kutsuttujen substanssien vaikutuksessa saatuja kokemuksia. Kokemuskertomuksella tarkoitetaan tässä tutkielmassa minä-muotoista esittäjän omiin elämänaiheisiin ja kokemukseen perustuvaa kertomusta.¹

Käytän tutkielmassani Antoon Geelsin ja Owe Wikströmin uskontopsykologian perusteeseen *Den religiösa människan* (1999) kirjaamaa määritelmää mystisestä kokemuksesta. Geels ja Wikström määrittelevät mystisen kokemuksen uskonnollisessa tai profaanissa kontekstissa tapahtuvaksi kokemukseksi, jonka kokija välittömästi tai kokemusta reflektoidessaan tulkitsee kohtaamiseksi korkeamman tai perimmäisen todellisuuden kanssa. Tämä kohtaaminen tapahtuu välittömällä, koki-
jan tulkinnan mukaan ei-rationaalisella tavalla ja tuo mukanaan syvän tunteen yhteydestä sekä vaikutelman siitä, että kokemus on tapahtunut muulla kuin tavallisella tai arkisella tasolla. Kokemus tuo myös mukanaan laajalle ulottuvia seurausvaikutuksia yksilön elämässä.²

Tutkielmassani syvennyn selvittämään, mitä mystisen psykedeeelikokemuksen aikana koetaan ja erityisesti, miten haastateltavieni henkilökohtaiset kertomukset esittävät Geelsin ja Wikströmin määritelmässä mainitun kohtaamisen korkeamman tai perimmäisen todellisuuden kanssa. Olen valinnut tutkielmaani tämän näkökulman, koska yksityiskohtaisten kokemuskertomusten analyysointiin keskittyneitä psykedeeelaiheisiä tutkimuksia on julkaistu vasta muutamia.³

En keskity tutkielmassani erittelemään erilaisten psykedeeelisten substanssien fysiologisia vaikutuksia, koska aiheesta on jo useita tasokkaita julkaisuja. Esittelenkin tämän vuoksi psykedeeeliset substanssit ja psykedeeelaiheiseen tutkimukseen olennaisesti liittyvät käsitteet tutkielmani alkuun varsin tiiviisti. Olen pyrkinyt lisäämään esittelyn oheen mahdollisimman kattavat alaviitteet, joista aiheesta kiinnostuneen on helppo löytää lisätietoa.

Psykedeeleiksi kutsutaan kemiallisia yhdisteitä, jotka muistuttavat rakenteeltaan hermoston välittäjäaineita ja ihmiselimistöön joutuessaan vaikuttavat aistiha-

¹ Tieteen termipankki: kokemuskertomus.

² Geels et al. 1999, 199.

³ Watts et al. 2017, 521–523.

vaintoja, tunnetiloja ja erilaisia kognitiivisia eli tiedonkäsittelyyn liittyviä toimintoja muuttavasti.⁴ Neurofarmakologian näkökulmasta psykedeeleiksi kutsuttu halusinogeenien alaluokka sisältää serotonergisia (välittäjäaineena serotoniini) psyykoaktiivisia fenetyyliamiineja ja tryptamiineja. Näitä ovat mm. peyote-kaktuksesta saatava meskaliini, nk. taikasienien sisältämä psilosybiini, torajyvistä valmistettava puolisynteettinen LSD (Lysergihapon dietyyliamidi) ja mm. erilaisten kasvien sisältämä DMT (Dimetyylitryptamiini).⁵

Psykedeelien aiheuttamia vaikutuksia kuvataan yleisesti akateemisessa tutkimuksessa tietoisuuden tai tajunnan tilaa muuttaviksi. Tajunnan tilan muutoksella tarkoitetaan tilapäistä subjektiivisen kokemisen mallissa tapahtuvaa muutosta, jossa tietoisuuden koetaan eroavan huomattavasti tavasta, jolla se tavallisesti toimii. Tajunnan tilan muutos on siis selkeästi nk. arkitajunnasta tai -tietoisuudesta poikkeava kokemus. Psykedeelien vaikutuksen lisäksi tajunnan tilan muutoksia voidaan kokea muun muassa hypnoosissa, unessa ja meditatiivisissa tiloissa sekä spontaanien mystisten kokemusten yhteydessä.⁶

Useimpien psykedeelisten substanssien aiheuttama vaikutus ihmiskehossa on pitkäkestoinen. Psykedeelistä substanssia nauttinut henkilö on substanssin vaikutuksen ajan muuntuneessa tajunnantilassa. Tällaista psykedeelien aiheuttamaa tajunnan muutoksen tilaa kutsutaan arkikielessä englanniksi termillä *trip*, matka. Suomenkielessä tilasta käytetään matkan lisäksi usein myös termiä trippi.⁷

Se, mitä matkalla koetaan eli minkälaisia tunnetiloja ja asioita psykedeelejä nauttinut käy läpi, riippuu tutkimusten mukaan paljon kokemistilanteen kontekstista. Psykedeelisen kokemuksen kontekstia, niin sisäistä kuin ulkoista miljöötä, tarkoittamaan on vakiintunut termipari (*mind*)*set* ja *setting*. Termien sisään luetaan psykedeelimatkalle aikovan fyysinen ja psyykinen tila (*set*) sekä ja ulkoiset puitteet (*setting*). Toisin sanoen termillä tarkoitetaan sitä, millaisessa mielen ja ruumiin kunnossa matkalle lähdetään, mitä matkalta odotetaan sekä minkälaisessa paikassa ja minkälaisessa seurassa ollaan.⁸ Parhaassa tapauksessa psykedeeelin vaikutus koetaan miellyttävänä sekä merkityksellisenä ja matka on niin sanotusti hyvä.⁹ Psyke-

⁴ Nichols 2004, 131, 134.

⁵ Móró ja Noreika 2017, 319; Rhead 1978, 57.

⁶ Móró 2017, 23–24; Tart 1969, 1–2.

⁷ Paunonen 2005, 1198.

⁸ Nichols 2004, 137; Móró 2014, 5; Strassman 2000, 29; Zinberg 1984, 115.

⁹ Jesse ja Griffiths 2014, 30–31. Mm. arkitajunnan tilassa täysin merkityksettöminä pidetyt asiat voivat tuntua erityisen merkityksellisiä psykedeelien vaikutuksen alaisena. Ks. Preller et al. 2017.

deeliien käyttäminen ei kuitenkaan ole koskaan riskitöntä. Psykedeeliien vaikutuksen alaisuudessa voi kokea esimerkiksi pelkoa, vainoharhaisuutta, paniikkia ja pahoinvointia. Tällaisia epämiellyttäviä tai ahdistavia tunnetiloja täynnä olevaa matkaa kutsutaan arkikielellä huonoksi matkaksi. Huonon matkan todennäköisyyttä nostavat erityisesti psyykkiset sairaudet, substanssien sekakäyttö, tuntemattomat substanssit, varomaton annostelu ja tuntematon tai muuten turvaton tai rauhaton miljöö.¹⁰

Hyvän ja huonon matkan määrittely ei ole ihan yhtä yksinkertaista kuin olen edellä esittänyt sillä epämiellyttävätkin matkat voidaan jälkikäteen tulkita hyödyllisiksi. Tällaisesta tulkinnasta löytyy paljon esimerkkejä julkaistuista akateemisista tutkimuksista¹¹ sekä keräämästäni aineistosta. Esimerkiksi haastateltavani Jukka¹² kuvaa huonoa matkaa seuraavasti: ”Huono trippi on oikeastaan hyvä trippi, ko se lykkää sitä paskaa liikkeelle.” Kommentilla tarkoitetaan tässä sitä, että matkan aikana mieleen voi nousta, halusipa matkalainen sitä itse tai ei, käsiteltäväksi elettyjä traumoja ja muuta negatiivista mielen painolastia, joita voi matkan aikana ja sen jälkeen päästä niin sanotusti prosessoimaan vähemmäksi.

Uskontotieteen näkökulmasta psykedeeliaiheinen tutkimus on kiinnostavaa siksi, että psykedeelimatkoihin liitetään usein mystinen aspekti ja psykedeelejä on pitkään käytetty erilaisiin spirituaalisiin tarkoituksiin.¹³ Historia tuntee monia esimerkkejä kulttuureista, joissa psykedeelejä on käytetty uskonnollisessa kontekstissa. Näissä kulttuureissa psykedelia ja sakramentit ovat nivoutuneet erottamattomasti yhteen psykedeelisen substanssin saadessa olennaisen komponentin roolin uskonnollisissa rituaaleissa. Myös nykyään eri puolilta maailmaa on löydettävissä vanhoja kansanperinteitä jatkavia sekä vanhaa ja uutta uskonnollista perinnettä yhdistäviä synkretistisiä, psykedeliaa hyödyntäviä kulttuureita.¹⁴ Näissä sekä historian että nykypäivän kulttuureissa psykedeeliien käyttö on sosiaalisesti tunnustettu

¹⁰ Móró 2014, 6–8; Strassman 2000, 27; Dos Santos et al. 2017, 150.

¹¹ Esim. Carhart-Harris ja Kaelen et al. 2016, 1379; Jesse ja Griffiths 2014, 36.

¹² Kaikkien haastateltavien nimet on muutettu peitenimiksi.

¹³ Tutkijat, jotka haluavat korostaa psykedeeliien spirituaalista käyttökontekstia käyttävät usein substansseista termiä enteogeni. Pidättäydyn tutkielmassani käyttämästä enteogeni-termiä, koska aineistoni ei koostu yksistään spirituaaliseksi määriteltävissä olevissa konteksteissa nautittujen substanssien kokemuskertomuksista. Spilka et al. 2003, 284.

¹⁴ Esim. nykyisessä Perussa ja sen lähialueilla psykedeelistä ayahuasca-keitosta on käytetty ja käytetään edelleen osana kansanparannusta. Myös peyoten eli meskaliinia sisältävän kaktuksen käyttö on säilynyt paikoitellen osana Meksikon alueen alkuperäisväestön kulttuuria tähän päivään asti. Esimerkkeinä tuoreemmista, mutta jo laajalle levinneistä psykedeelejä hyödyntävistä uskonnoista ovat mm. kristillisesti suuntautuneet synkretistiset uskonnot Santo Daime sekä União do Vegetal (engl. Union of the Plants), joissa ayahuasca-juomaa käytetään keskeisenä sakramenttina. Ks. El-Seedi et al. 2005, 239, 242; Spilka et al. 2003, 287–288; Winkelman 1995, 18–19.

ja muodollinen rituaali, joka yhdistää ihmisiä yhteisen kokemuksen kautta. Kulttuuri tarjoaa puitteet sille mitä odottaa kokemukselta. Lisäksi yhteisön vanhimmat tai vaihtoehtoisesti rituaalispecialistit kuten samaanit tarjoavat kokemukselle tulkin, jonka kautta kokija ymmärtää psykedeelin vaikutuksessa saadut kokemukset.¹⁵

Psykedeelit ovat Suomessa laittomia ja tämän myötä psykedeelien substanssien nauttimisen konteksti on antisosiaalinen; teko on yhteiskunnan lakeja vastaan.¹⁶ Psykedeelikokemukselle ei löydy suomalaisesta kulttuurista yhtenäistä perinnettä eikä tulkintaa. Ilman kulttuurin tarjoamia puitteita kokemuksen tulkintaa voidaan nähdä ohjaavan pääasiassa yksilöstä – hänen henkilöhistoriastaan, maailmankatsomuksestaan jne. – riippuvat tekijät.¹⁷

Tutkielmassani olen kiinnostunut runsaasti psykedeelien käyttäjien henkilöiden merkityksellisimpinä pitämistä psykedeelikokemuksista ja niille annetuista tulkinnoista. Tämä erotuksena niille aiheesta tehdyille tutkimuksille, joissa tarkastellaan alkujaan psykedeelinäivien henkilöiden tutkimusoloissa kokemien psykedeelimatkojen tulkintoja ja niiden aiheuttamia muutoksia kokijoiden arvoissa ja asenteissa. Tämän tyyppisissä tutkimuksissa tutkimussubjekteja haastatellaan ennen kokemusta, heti sen jälkeen ja muutaman kuukauden tai noin vuoden kuluttua kokemuksesta.¹⁸ Omassa tutkielmassani kokijoiden kertomista kokemuksista voi olla useita vuosia ja näitä kokemuksia on voinut seurata kymmeniä merkitykseltään vähäisemmiksi jääneitä psykedeelimatkoja.

Koska psykedeelikokemusten vaikutuksesta kokijoiden maailmankatsomukseen on jo julkaistuja tutkimuksia Suomessakin, kuten Jaakko Lavoniuksen pro gradu -tutkielma *Ayahuasca-kokemusten elämäntutkimuksellisia vaikutuksia* (2011), pidän tärkeänä nostaa aiheen esiin hieman eri näkökulmasta. Tutkielmassani vastaan kysymykseen, mitä kertomukset pitävät sisällään silloin kun kerrotaan mystisiksi määriteltävissä olevista, maailmankatsomukseen vaikuttaneista psykedeelikokemuksista. Toisin sanoen, mitä tapahtumia, minkälaista toimintaa ja tunteita kuvataan kokemuskertomuksissa, joiden on tulkittu muuttaneen kokijansa

¹⁵ Baker 2005, 180, 182.

¹⁶ Varjonen 2015, 13–14.

¹⁷ Huomiotta ei pidä jättää mm. Internetin tarjoamia väyliä psykedeelien alakulttuurin muotoutumiselle. Aineistosta ei kuitenkaan käy ilmi tarpeeksi kattavasti, kuinka tiiviisti haastateltavat kokevat kuuluvansa tähän alakulttuuriin, minkälaisia käsityksiä siitä on omaksuttu ja mitä kautta. Tämän vuoksi tutkielmassa ei tarkastella aineistoa tästä näkökulmasta. Psykedeelien alakulttuuria Suomessa on hahmotellut mm. Lattu 2015.

¹⁸ Suuri osa modernista psykedeelitutkimuksesta noudattelee tässä esitettyä tutkimusasetelmaa. Aiheesta lisää luvussa 1.1.

maailmankatsomusta? Maailmankatsomuksella tarkoitetaan tässä tutkielmassa filosofi Ilkka Niiniluodon määritelmän mukaisesti katsomusta, johon kuuluu kolme osaa: 1) tietoteoria eli käsitys siitä, miten maailmaa koskevaa tietoa hankitaan ja perustellaan, 2) maailmankuva eli maailmaa koskevat väitteet, jotka on saavutettu edellisessä kohdassa mainittujen tiedostamisen keinojen avulla sekä 3) elämänkatsomus, johon kuuluu arvoteoria eli käsitykset hyvästä ja pahasta, oikeasta ja väärästä sekä näkemys ihmisen tehtävästä maailmassa.¹⁹

Analysoitavaksi valitsemani aineisto koostuu useista mystisiksi määriteltävissä olevista, kokijoidensa maailmankatsomukseen vaikuttaneista kokemuskertomuksista. Analysoimalla haastateltavieni kertomuksia tarkastelen niissä esiintyviä keskeisiä tapoja, joilla mystiselle kokemukselle olennainen perimmäisen todellisuuden kohtaaminen tapahtuu. Pyrin siis selvittämään, millainen on psykedeelien katalysoiman mystisen kokemuksen aikana koettu todellisuus kokijoidensa kertomusten perusteella. Käsittelen myös kokemusten maailmankatsomuksellisia vaikutuksia osana analyysikokonaisuutta, koska tulkinnat vaikutuksista ovat olennainen osa kaikkia kokemuskertomuksia.

Tutkielmassani yhdistyy aiheen tiimoilta psykedeelit, mystinen kokemus ja kokemuskerronta. Tutkielmani onkin paikannettavissa psykedeelitutkimuksen, uskontopsykologian ja narratiivisen tutkimuksen leikkauspisteeseen. Aineisto on teemahaastatteluin kerättyjä kokemuspohjaisia narratiiveja, joita olen luokitellut kertomusten sisällön mukaisesti kolmeen pääteemaan ja joiden yksityiskohtaisempaa tarkastelua ohjaa sisällönanalyysi. Tutkielmassani valotan aluksi aihepiirin tiimoilta tehtyä aiempaa tutkimusta, jonka jälkeen esittelen aineiston, käyttämäni metodit sekä teoreettisen viitekehyksen. Aineistoa taustoittavan alaluvun jälkeen syvennyn kertomuksiin mystisistä kokemuksista ja tutkielman lopuksi vertaan aineistosta tekemiäni huomioita muissa psykedeeliaiheisissa tutkimuksissa esiintyviin psykedeelikokemusten luonnehdintoihin.

1.1 Aikaisempi tutkimus

Psykedeelitutkimuksella tarkoitetaan monialaista tutkimuskenttää, johon psykedeelit liittyvät olennaisesti. Akateeminen psykedeelitutkimus nähdään alkaneen 1940-luvulla. Vuonna 1938 sveitsiläisen kemistin, Albert Hoffmanin, syntetisoiman LSD:n tietoisuutta muuttavat vaikutukset innostivat pienellä viiveellä tutkijoita kehittämään lisää synteettisiä psykedeelejä ja selvittämään, mihin kaikkeen niitä voisi

¹⁹ Niiniluoto 1984, 87.

käyttää. Psykedeeliaiheista tutkimusta tehtiin runsaasti 1940-luvun lopulta 1970-luvun alkupuolelle asti yliopistoissa, laboratorioissa ja psykoterapialaitoksissa lähinnä läntisen kulttuuripiirin sisällä. Tämän kauden johtotähtenä toimi LSD. Yksistään LSD:n potentiaalista psykoterapian edistämisen turvallisena apuvälineenä julkaistiin kuusikymmentäluvulla lähemmäs tuhat artikkelia. Koehenkilöillä tehtävä psykedeelitutkimus jäi kuitenkin 1970-luvulla nk. huumeiden vastaisen sodan jalkoihin ja tuolloin käynnissä olleet tutkimukset keskeytettiin eikä tutkimuskentälle päässyt vuosikymmeniä kuin muutama yksityisellä rahoituksella toiminut tutkija.²⁰

Teoksessaan *The psychology of religion* (2003) Bernard Spilka et al. toteavat, että erilaisten uskonnollisten kokemusten ja psykedeelisten päihteiden aikaansaamien kokemusten kuvausten välillä on selkeää samankaltaisuutta ja, että tämä on tiedostettu akateemisessa maailmassa jo reilut sata vuotta sitten. Kysymys, voivatko psykedeelit sitten aikaansaada ihmisille uskonnollisia kokemuksia, on ollut yhtenä mielenkiinnon kohteista psykedeelitutkimuksen kentällä sekin jo useamman vuosikymmenen ajan.²¹ Se, käytetäänkö tutkittavan kokemuksen luonteesta termiä uskonnollinen vai mystinen, vaihtelee tutkija- ja tutkimuskohtaisesti, joskin tuore psykedeelitutkimus näyttäisi suosivan termiä mystinen tai mystistyyppinen.²² Määritelmien erot ovat usein hiuksen hienoja, mikäli eroavat ollenkaan. Tarkennan termien eroja ja tutkielmassa käyttämäni määritelmää niistä luvussa 2.3.2.

Uskonnollisen kokemuksen tutkiminen on ongelmallista kokemuksen yksityisyyden ja henkilökohtaisuuden vuoksi. Uskontopsykologit ovat jäljittäneet uskonnollisen kokemisen syntymekanismia kokeellisin menetelmin muun muassa testaten hypnoosin ja psykedeelisten substanssien vaikutuksia. Uskonnollisen kokemuksen seurauksia taas on tutkittu mittaamalla muun muassa meditaation ja rukouksen tuottamia fysiologisia muutoksia. Toisen ihmisen kokemusta tutkija ei kuitenkaan voi tavoittaa sellaisenaan. Kokemuksen merkityksiä käsitteellistävä tutkimus on mahdollista vain silloin, kun kokija välittää kokemansa muille puheena tai esimerkiksi kirjallisuuden ja kuvataiteen keinoin. Tällöin tutkitaan kokemusten jättämiä muistikuvia sekä niitä tulkitsevaa kerrontaa.²³

Uskontopsykologian klassikkoteos, William Jamesin *The Varieties of Religious Experience* (1902), perustuu uskonnollisten kokemusten kokijoiden henkilökohtaisiin kuvauksiin. Jamesin esimerkkiä noudattaen uskonnollisen kokemuksen

²⁰ Griffiths et al. 2008, 621–622; Richards 2015, 3–4.

²¹ Spilka et al. 2003, 283–285.

²² Ks. Griffiths et al. 2006; Griffiths et al. 2017.

²³ Hovi 2009, 378.

aineistona on pitkään käytetty lähinnä vaikuttajayksilöiden ja uskonnollisten virtuoosien kirjallisia esityksiä omasta hengellisestä kehityksestään.²⁴ Tällainen laadullinen tutkimusote ei kuitenkaan ole sellaisenaan sovellettavissa kvantitatiiviseen tutkimukseen, jota suurin osa nykyäänkin julkaistavasta psykedeelitutkimuksesta pitkälti preferoi. Kvantitatiivista tutkimusta varten onkin operationalisoitu erilaisia kysymyspatteristoja mystisen tai mystistyyppisen kokemuksen mittaamisen mahdollistamiseksi.²⁵

Tunnetuin vielä varsin harvalukuisesta psykedeelien potentiaalia mystisen kokemuksen katalyyttinä testaavista tutkimuksista lienee vuonna 1962 suoritettu Walter N. Pahnken Good Friday -koe. Siinä Pahnke pyrki empiirisesti testaamaan aikaansaisiko psilositybiini mystisiä kokemuksia uskonnollisuuteen taipuvaisissa koehenkilöissä heidän ollessaan substanssin vaikutuksen alaisena uskonnollisessa ympäristössä. Pahnke kehitti pääasiassa W. T. Stacen (1960) laatiman historiallisiin mystisen kokemuksen kuvauksiin perustuvan luonnehdinnan pohjalta mystisen kokemuksen määrittelyyn yhdeksän kategorialla sisältävän luokittelun. Kategorioiksi määriteltiin mm. sisäinen (esim. kokemus puhtaasta tietoisuudesta) ja ulkoinen (esim. kokemus, että kaikki on yhtä tai kokija on yhtä kaiken kanssa) ykseys, ajan ja paikan transsendenssi, sanoinkuvaamattomuus, pyhyiden tunne ja pitkäkestoiset positiiviset vaikutukset. Mystistä kokemusta mitattiin muun muassa kokeen jälkeen täytettävillä kyselylomakkeilla.²⁶ Pahnken järjestämään tuplasokkokeeseen osallistui kaksikymmentä Harvardin teologianopiskelijaa, joilla ei ollut aiempaa kokemusta psykedeeleistä. Koe suoritettiin yliopistokampuksen kappelissa. Kokeessa kymmenelle vapaaehtoiselle annettiin suuri annos (30 mg/70 kg) psilositybiiniä. Toinen kymmenen henkilön joukko muodosti kontrolliryhmän, joille annettiin plaseboa (niasiinia). Substanssien nauttimisen jälkeen koehenkilöt osallistuivat kappelissa järjestettyyn jumalanpalvelukseen pienissä ryhmissä kokeneiden ohjaajien valvonnassa. Pahnke raportoi psilositybiiniä nauttineista vapaaehtoisista yhdeksän saaneen mystisiksi määriteltävissä olevia kokemuksia siinä missä kontrolliryhmästä mystisen kokemuksen sai vain yksi.²⁷

Vuonna 1991 Rick Doblin julkaisi Pahnken Good Friday -tutkimuksesta tekemänsä seurantatutkimuksen. Doblin oli onnistunut löytämään ja haastattelemaan

²⁴ Hovi 2007, 37.

²⁵ Esim. Móró 2017; Lerner ja Lyvers 2006; Griffiths et al. 2008; Griffiths et al. 2011.

²⁶ Pahnke 1963, XI–XVII, 46–77.

²⁷ Pahnke 1963, 2–3, 87–89, 96.

kuusitoista kokeen alkuperäisestä kahdestakymmenestä osanottajasta. Doblin raportoi psilosybiiniä saaneiden vielä noin 25 vuotta kokeen jälkeen kuvailevan kokemuksensa sisältäneen mystisiksi tulkittuja elementtejä ja kokemuksen vaikuttaneen vahvasti heidän spirituaalisuuteensa. Erityisesti positiivisiksi vuonna 1962 kuvaillut muutokset olivat tutkimuksen mukaan säilyneet ja joillain koehenkilöillä jopa syventyneet. Doblin löysi paljon kritisoitavaa Pahnken tutkimuksesta niin kokeen suorittamisesta kuin kokeesta raportoinnista. Kritiikistä huolimatta Doblin päätyy toteamaan tutkimustulosten asettavan epäilyksenalaiseksi väitteen, jonka mukaan huumausaineen katalysoimat mystiset kokemukset olisivat välittömien tai pitkäaikaisten vaikutustensa puolesta ”huonompia” kuin ilman huumausaineita saadut mystiset kokemukset.²⁸

Vuonna 2002 käynnistettiin Johns Hopkinsin yliopistossa Baltimoressa tiukemmin kontrolloitu versio Pahnken tutkimuksesta. Psykiatrian ja neurotieteen professori Roland Griffithsin johtaman tutkimusryhmän järjestämiin tuplasokkokeisiin osallistui 36 tervettä aikuista, joilla ei ollut aiempaa kokemusta psykedeeleista. Toisin kuin Pahnken kokeessa, tutkimussubjekteille järjestettiin rauhallinen, olohuonomainen ympäristö ja koetilanteessa oli aina yksi osanottaja kerrallaan kahden tarkkailijan²⁹ kanssa. Kuten Pahnken kokeessa, Griffithsin johtaman tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää kokelaiden kokemuksia tietoisuuden tilan muutoksista ja erityisesti aiheuttaako psilosybiini syviä mystistyyppisiksi määriteltävissä olevia kokemuksia. Griffithsin tutkimusryhmä käytti yhtenä kokemusten vaikutusten mittarina Pahnken laatiman kysymyslomakkeen pohjalta muokattua kyselyä³⁰, mutta lisäksi useita muitakin kokemuksen eri puolia mittaamaan suunniteltuja kyselylomakkeita. Psilosybiiniä saaneet kokelaat listasivat psykedelikokemuksensa yhdeksi elämänsä merkittävimmistä eikä negatiivisista jälkivaikutuksista raportoitu. Itse kokeissa ja niistä kahden sekä neljäntoista kuukauden kuluttua suoritetuissa seurantatutkimuksissa saatiin hyvin samanlaisia tuloksia kuin Pahnken kokeessa ja Doblinin seurantatutkimuksessa.³¹ Griffiths on tutkijakollegoidensa kanssa jatkanut psilosybiinillä tehtäviä tutkimuksia ja mystistyyppiseksi nimetyillä kokemuksilla on yhä tutkimuksissa roolinsa.³²

²⁸ Doblin 1991, 1–2, 23–24. Doblin viittaa mainitulla huonommuudella mm. R. C. Zaehnerin 1972 julkaisemaan kritiikkiin Pahnken tutkimuksesta.

²⁹ Tutkimusartikkelissa käytetty termi on *monitor*.

³⁰ Pahnke-Richards Mystical Experience Questionnaire. Ks. Barrett et al. 2015.

³¹ Griffiths et al. 2006, 268–270; Griffiths et al. 2008, 621–623, 631–632.

³² Griffiths et al. 2011, Griffiths et al. 2017.

Psykedeeliksi luokiteltavan psilosybiinin voidaan nähdä edellä esitettyjen, joskin hyvin pienillä otoskoilla saatujen, tutkimustulosten perusteella potentiaalisesti aikaansaavan ihmisissä syviä henkilökohtaisia ja usein spirituaalisesti merkityksellisiä kokemuksia, joilla on pitkäkestoisia hyödyllisiä vaikutuksia. Samanlaisia tuloksia on saatu tutkimuksissa, joissa on käytetty muita psykedeeliksi määriteltäviä substansseja, kuten DMT:tä sisältävää ayahuascaa ja LSD:tä.³³

Suurilla koehenkilöiden otoskoilla tehdyt psykedeeliaiheiset tutkimukset loistavat vielä poissaolollaan, mutta muun muassa erilaisia Internet-kyselyin toteutettuja tutkimuksia on jo julkaistu. Esimerkiksi Michael Lerner ja Michael Lyvers tutkivat vuonna 2006 psykedeeljä käyttävien arvoja ja uskomuksia etsien eroja muita erilaisia huumaavia aineita käyttäneiden välillä. Tutkimuksen yhtenä tarkoituksena oli myös tutkia psykedeelien katalysoimien mystisten kokemusten mahdollisia kulttuurillisia eroja. Tutkimukseen kerättiin usean kyselylomakkeen laajuudella vastauksia israelilaisilta ja australialaisilta henkilöiltä (N=183), joista osa oli käyttänyt psykedeelisiä substansseja, kuten LSD:tä ja psilosybiiniä, osa muita laittomia huumaavia aineita, kuten marijuanaa ja amfetamiinia, ja osa laillisia huumausaineita, tässä tapauksessa alkoholia. Lerner ja Lyvers toteavat tutkimustulosten osoittavan muun muassa, että psykedeeljä käyttäneiden ryhmä sijoittui muita ryhmiä korkeammalle spirituaalisuuden ja empatian mittareilla. Lisäksi psykedeeljä käyttäneiden ryhmästä suurin osa oli kokenut mystisiä kokemuksia, joilla oli ollut suuri vaikutus kokijoiden elämään. Tutkimuksessa ei mystisten kokemusten ja niiden aiheuttamien vaikutusten suhteen havaittu kulttuurillisia eroja.³⁴

Suomessa akateeminen kiinnostus psykedeeliaiheisiin tutkimuksiin on kasvanut viime vuosikymmenen aikana. Psykedeeliaiheisiä kandidaatti- ja maisterivaiheen lopputöitä on tehty useille eri aloille ja vuoden 2017 lopussa on julkaistu ensimmäinen suomalaisessa yliopistossa puolustettu psykedeeljä käsittelevä väitöskirja. Esitän nopean yhteenvedon niistä tuoreista suomalaisista tutkimuksista, joiden aihepiiri on lähellä omaani.

Väitöskirjassaan *Hallucinatory altered states of consciousness as virtual realities* Levente Móró tutkii hallusinaatioihin liittyviä, hypnoosin aikana tapahtuvia sekä psykedeelisten aineiden aikaansaamia muuttuneita tajunnantiloja mm. psykologian ja fenomenologian menetelmiä yhdistävästä monitieteisestä näkökulmasta.

³³ Dos Santos et al. 2016, 193. Ks. myös Masters ja Houston 1966, Carhart-Harris ja Nutt 2010, Móró et al. 2011, Krebs ja Johansen 2013, Carhart-Harris et al. 2016.

³⁴ Lerner ja Lyvers 2006, 143–146.

Psykedeeliihaisen tutkimuksen osalta Mórón löydökset osoittavat muun muassa, että psykedeelisten substanssien käyttö voi edistää itsetuntemusta ja, että nk. tiedostava psykedeelisten aineiden käyttö korreloi positiivisesti (elämän)hallinnan ja henkisyyden kanssa toimien suojatekijänä aineiden käytön ongelmia vastaan. Móró argumentoi työssään myös psykedeelien spirituaalisuuteen liittyvän instrumentalisaa- tion puolesta. Hänen mukaansa sakramentaalisesti ja hengellisesti käytetyt psy- kedeelit liittyvät pikemminkin metafyyssisten oivallusten etsintään kuin pelkkään havaitsemisen muuttamisen tarpeeseen. Tämän vuoksi hallusinogeenien rituaalinen ja seremoniallinen käyttö ansaitsee oman kategoriansa aineiden instrumentalisaa- tion viitekehyydessä. Mórón ehdotus instrumentalisaa- tion kategoriaksi on hengel- listen ja uskonnollisten toimintojen edesauttaminen.³⁵

Psykedeelien hyötypotentiaali elämänhallinnan näkökulmasta on keskiössä Katri Lehtisen pro gradu -tutkielmassa *Elämänhallinta ja psykedeelit – nuorten ai- kuisten kokemuksia psykedeelien käytön ja elämänhallinnan yhteydestä* (2017). Lehtinen on tutkinut haastatteluin keräämäänsä aineistoa käyttäen Aaron Antonovs- kyn (1979) teoriaa salutogeenisistä ja koherenssin tunteesta. Lehtinen argumentoi, että psykedeelien käyttö on vahvistanut informanttien itsetuntemusta, itsehyväk- syntää ja empatiakykyä.³⁶ Oman tutkielmani näkökulmasta erityisen kiinnostavaa on, että Lehtinen nimeää osan haastateltaviensa kokemuksista mystisiksi. Hän esit- telee haastateltaviensa mystisiä kokemuksia käsittelevää yleisluontoista kerrontaa kokemusten vaikutusten näkökulmasta. Vaikka työ ei sinänsä esittele kertomuksia psykedeelimatkoista, toimii Lehtisen mystisten kokemusten vaikutuksia käsittelevä analyysiluku hyvänä vertailumateriaalina aineistolleni.³⁷

Jaakko Lavoniuksen uskontotieteen oppianeeseen tekemässä pro gradu -tut- kielmassa *Ayahuasca-kokemuksien elämänkatsomuksellisia vaikutuksia*, analysoi- daan otsakkeensa mukaisesti ayahuascaksi nimitetyn DMT:tä sisältävän juoman ai- heuttamien kokemusten vaikutuksia kokijoiden elämään. Perussa kenttätyömatkal- laan mm. lomakekyselyin ja haastatteluin keräämänsä aineiston valossa Lavonius on selvittänyt ayahuasca-seremonioihin osallistuneiden sekä mestizo-parantaja- mestarin näkemyksiä ayahuasca-kokemusten vaikutuksista. Aineiston analyysin rinnalla kulkee vahvasti mukana mm. Benny Shanonin (2002) tekemän fenomeno-

³⁵ Móró 2017, 6, 37–38, 50.

³⁶ Lehtinen 2017, 33, 97–98, 100.

³⁷ Lehtinen 2017, 85–90.

logisen ayahuasca-kokemuksia koskevan tutkimuksen tulokset sekä Abraham Maslown (1971) itsensä toteuttamisen teoria. Lavoniuksen informanteista suurella osalla on lukuisien ayahuasca-seremonioiden kokemus ja he raportoivat näiden kokemusten vaikuttaneen elämäkatsomukseensa mm. syventyneen henkisyyden ja vahvistuneen itsetuntemuksen muodossa.³⁸

Aliisa Koivuranta on keväällä 2015 valmistuneessa pro gradu -tutkielmassaan tutkinut viidentoista suomalaisen huumausaineiden viihdekäyttäjäksi määritellyn henkilön päihteiden käytön luonnetta, käytön kehittymistä ja käytön vaikutuksia käyttäjiensä elämään. Tutkielma ”*En ole työkaluina, oppaina, leikkikaluina ja lääkkeinä käyttämieni psykedeelien orja.*” Kokemuksia huumausaineiden viihdekäytöstä on tehty Turun yliopistoon sosiaalityön oppiaineeseen. Koivurannan työ on kiinnostava oman tutkielmani näkökulmasta narratiivisen tutkimusotteensa vuoksi, mutta myös siksi, että Koivurannan viihdekäyttökertomuksia sisältävässä aineistossa on esimerkkejä myös vähemmän ”viihteellisistä” käyttökonteksteista. Tutkielmassa esitetään psykedeelisten substanssien kuten psilosybiinisten käyttökonteksti usein yksityisenä ja käyttömotivaatio terapeuttisuutta ja henkistä kasvua tavoittelevana.³⁹

Lauri Latun syksyllä 2015 valmistunut opinnäyte *Psykedeelinen communitas: yhteisöllisyys ja yksilöllisyys psykedeelisten päihteiden käytön piirissä* on tehty kulttuurintutkimuksen oppiaineeseen Itä-Suomen yliopistossa. Tutkielmaa varten Lattu haastatteli yhdeksää psykedeelisiä käyttänyttä henkilöä, joita hän tarkastelee psykedeelisen kulttuurin edustajina. Tutkielmassa tuodaan esiin haastateltavien asenteita päihteisiin yleensä sekä omaan päihteidenkäyttöön. Haastatteluaineistoa perustanaan ja Victor ja Edith Turnerin sekä Paul Heelaksen teorioita apunaan käyttäen Lattu pyrkii luonnehtimaan psykedeelien käytön yksityistä ja yhteisöllistä kulttuuria Suomessa. Mielenkiintoinen vertailukohta omaan aiheeseeni on Latun analyysi, jonka mukaan psykedeelien käyttö saa useiden haastateltavien kerronnassa henkisesti merkittäviä ulottuvuuksia.⁴⁰ Lattu ei lähde ruotimaan tutkielmassaan havaitsemia henkisiä merkittävyksiä kovinkaan tarkasti. Saman rajauksen tekee Koivuranta omassa työssään.⁴¹ Mielestäni molemmissa tutkielmissa on viitteitä siitä, että informanttiansa kertomuksia kokemuksistaan voisi hyvinkin tulkita mystisen kokemuksen näkökulmasta. Tutkielmani pyrkiikin osaltaan, aineistoksi keräämiäni

³⁸ Lavonius 2011, 14, 107.

³⁹ Koivuranta 2015, 31, 59–60, 66–67.

⁴⁰ Lattu 2015, 64, 66–69.

⁴¹ Koivuranta 2015, 23.

kokemuskertomusten avulla, täyttämään tätä uskontotieteilijän mentävää tutkimusaukkoa.

Edellä esittelemieni, pääosin haastatteluaineistojen pohjalta tehtyjen tutkielmien lisäksi psykedeelikokemusta on lähestytty mm. kirjallisuuden kautta. Timo-Veikko Pasanen yleisen kirjallisuustieteen pro gradu-tutkielma *Psykedeelinen kokemus amerikkalaisessa 1960-luvun kirjallisuudessa: Ken Kesey ja kumppanit matkalla kauemmas* käsittelee pykedeelisten kokemusten kuvausta ja tulkintaa. Tutkielman erityisenä huomionkohteena ovat mystisten psykedeelisten kokemusten kuvaukset, jotka vastaavat uskonnollisessa kirjallisuudessa kuvattuja spontaaneja mystisiä kokemuksia.⁴²

Ville Mantereen pro gradu -tutkielmassa *Westerners in search of the legendary potion: ayahuasca travel in the borderland between tourism and pilgrimage* tutkitaan tuoretta ilmiötä, jota kutsutaan paremman nimen puutteessa ayahuasca-turismiksi. Termillä tarkoitetaan länsimaalaisten kasvanutta kiinnostusta matkustaa Etelä-Amerikkaan kokemaan mahdollisimman autenttinen ayahuasca-seremonia. Mantereen tutkielma keskittyy ilmiöön ayahuasca-retriiteillä käyneiden motiivien näkökulmasta. Mantere on käynyt läpi laajan Internet-foorumin nimeltä *Ayahuasca Forums* viestejä ja perannut niistä matkustusmotiiveja. Tutkielmassa todetaan motiivit lähes kaikilla yhteneviksi ja Mantere päätyy vertaamaan ayahuasca-seremonioihin matkaavia enemmän pyhiinvaeltajiksi kuin turisteiksi ja nimittämään matkaa itseään pyhiinvaellukseksi ja spirituaaliseksi turismiksi.⁴³

Olen edellä esiteltyt tutkimuksia, joiden tulokset ovat uskontotieteen näkökulmasta hyvin kiinnostavia. Tutkimusalaan katsomatta kaikissa esittelemissäni tutkimuksissa ja tutkielmissa psykedeelien käyttöön liitetään mystinen tai spirituaalinen aspekti. Muutaman viimeisimmän vuosikymmenen aikana kiinnostus psykedeelien potentiaalisia hyötyjä kohtaan on kasvanut selvästi. Tuoreiden psykedeelitutkimusten tulokset ovat olleet myös suomalaisessa mediassa näkyvästi esillä viime aikoina mm. suurten päivälehtien kuten Helsingin Sanomien sivuilla, Yleisradiossa sekä televisiossa.⁴⁴

Siitä huolimatta, että tutkimuksia on päästy tekemään verrattain pienillä otoskoilla eikä psykedeelien tiimoilta kerättyä näyttöä voi pitää vielä kattavuudeltaan tieteellisesti kovinkaan merkittävänä, suunta on rohkaiseva ja lisätutkimuksille on

⁴² Pasanen 2013, 3, 5, 9.

⁴³ Mantere 2013, 3–4, 76–77.

⁴⁴ HS 25.9.2017, YLE Puhe 11.9.2017, MTV 21.9.2017.

selvästi tarvetta sekä kysyntää. Suhtautuminen huumeiden vastaisen sodan jälkimainingeissa yhä laittomiksi luokiteltuihin psykedeeleihin on liehtynyt sen verran, että alkuun varsin huomaamattomasti yksityisten lahjoitusten varassa tehty psykedelitutkimus on saanut muutamissa maissa julkisetkin tahot tunnustamaan psykedelitutkimuksen arvon ja tukemaan tutkimusprojekteja.⁴⁵ Tällä hetkellä muun muassa psykedeliavusteista terapiaa, psykedeelisten substanssien potentiaalia erilaisien päihderiippuvuuksien hoidossa sekä eri substanssien soveltuvuutta lääkekäyttöön tutkitaan jo niin laajalti, että uskaliaimmat tutkijat puhuvat psykedelitutkimuksen renessanssista.⁴⁶

Psykedelitutkimuksen kenttä on kuitenkin vielä suurelta osin tutkimatonta maastoa ja uusia kiinnostavia tutkimusaiheita löytyy jatkuvasti tutkimustiedon karttuessa. Uskontotieteilijänä olen erityisen kiinnostunut mystisiksi tulkituista psykedelikokemuksista ja niiden aikaansaamista maailmankatsomuksellisista muutoksista. Koska psykedelien katalysoimista muutoksista on jo jonkin verran julkaistua tutkimusta, on oman tutkielmani tarkoitus valottaa näitä muutosvoimaisia psykedelikokemuksia nimenomaisesti kokemuskertomusten kautta. Mielestäni on tärkeää kerätä kertomuksia psykedelejä käyttävien elämää muuttaneista kokemuksista, jotta olisi mahdollista ymmärtää paremmin näiden kokemusten luonnetta ja niiden aikaansaamia vaikutuksia. Tutkielmassani kokeneet psykedelimatkaajat avaavat kertomustensa kautta sitä todellisuutta, joka heille on muuntuneessa tietoisuudentilassa näyttäytynyt. Näiden kertomusten esittämiä todellisuuskuvauksia analysoimalla olen luokitellut ne pääasiallisten teemojensa mukaan ja pidän tätä teemoittelua yksityiskohtaisine kertomusesimerkkeineen tutkielmani ensisijaisena antina psykedeliaineisen tutkimuksen jatkuvasti laajenevalle kentälle.

2 Metodologia

Sirkka Hirsjärvi ja Helena Hurme kirjoittavat teoksessaan *Tutkimushaastattelu* (2000), että haastattelua tekevän tutkijan tehtävänä on välittää kuvaa haastateltavan

⁴⁵ Psykedelitutkimuksen viimeisimpänä edistysaskeleena traumaperäisen stressihäiriön hoitoon tarkoitettu MDMA-avusteinen psykoterapia on saanut FDA:lta (*U.S. Food and Drug Administration*) läpimurtoterapia-luokituksen (*breakthrough therapy designation*). Luokitus tarkoittaa sitä, että alustavan kliinisen näytön perusteella hoitomuodolla nähdään merkittävää potentiaalia vakavien sairauksien hoidossa sekä merkittäviä etuja olemassa oleviin hoitomuotoihin verrattuna. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että FDA nopeuttaa nyt kolmanteen vaiheeseen siirtyvän hoitomuodon kehitystä ja, mikäli uudet tutkimustulokset ovat linjassa aiempien kanssa, substanssi saa virallisen lääkestatuksen. Ks. MAPS 26.9.2017.

⁴⁶ Sessa 2013. Lisää varhaisemmista tutkimuksista ks. Nichols 2004, 162–167. Käynnissä olevista tutkimuksista löytyy lisätietoa mm. seuraavien psykedelitutkimusta edistävien yhdistysten kotisivuilta: MAPS (Multidisciplinary Association for Psychedelic Studies), Heffter Research Institute, Beckley Foundation.

ajatuksista, käsityksistä, kokemuksista ja tunteista. Heidän mukaansa tutkijan käsitys todellisuuden luonteesta määrää, miten tutkija tehtävänsä lähestyy.⁴⁷ Tutkielmassa todellisuutta lähestytään realistisen ontologian ja konstruktionistisen epistemologian kautta. Avaan näiden keskeisimpiä komponentteja aivan ensimmäisenä perustellakseni jäljempänä esiteltävien tutkimusmenetelmien ja teoreettisen viitekehyksen valintaa.

Tutkielmani ihmiskäsitys mukailee kanadalaisen filosofi Charles Taylorin näkemyksiä sekä Peter Bergerin ja Thomas Luckmannin sosiaalisen konstruktionismin teoriaa. Tutkielmassani ihminen käsitetään sosiaalisesti, kertomuksin kokemuksiaan ja käsityksiään konstruoivaksi, jatkuvassa muutoksessa ja itsensä uudelleenmäärittelyn spiraalissa olevaksi itseään tulkitsevaksi, tietoiseksi eläimeksi.⁴⁸

Ihmisen tietoisuus tekee mahdolliseksi luoda symboleja, muuttaa niiden merkityksiä ja jakaa tätä tietoa edelleen seuraaville sukupolville. Symbolijärjestelmistä kehittynein on kieli. Kieli on luonteeltaan sosiaalinen ja sopimuksenvarainen. Se perustuu tarpeeseen kommunikoida merkityksiä ja se edellyttää kykyä sekä luoda symboleja että ymmärtää muiden luomia symboleja. Olennaista on, että symbolien merkitykset luodaan yhdessä. Toisin sanoen todellisuutta tuotetaan ja uusinnetaan vuorovaikutuksessa. Ihminen muuttuu ajassa kokemustensa myötä ja on muuttuneena vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa. Ihminen muuttuu ympäristövuorovaikutuksen vuoksi, mutta myös ympäristöstä riippumattoman itsereflektion tuloksena, kun aiemmat kokemukset vaikuttavat toisiinsa.⁴⁹

Realistinen ontologia olettaa, että on olemassa ihmismielestä ja kielestä riippumaton todellisuus. Ihminen saa siitä kuitenkin tietoa vain järkensä ja havaintojensa kautta. Tieto rakentuu kognitiivisesti ja sosiaalisesti kielen, kulttuurin ja kokemustaustan puitteissa (konstruktionistinen epistemologia). Näin ollen mitään suoraa pääsyä ”absoluuttisen totuuden” tai ”elämän itsensä” äärelle ei ole.⁵⁰ Kun siis puhumme todellisuudesta, on kyse subjektiivisesta tulkinnastamme, joka perustuu siihen, mitä olemme yhteisöissä elämämme aikana oppineet. Näin ollen samasta ilmiöstä on useita jopa ristiriitaisia käsityksiä eri aikoina ja eri kulttuureissa eikä ehdotonta totuutta ympäröivästä maailmasta voi tavoittaa. Koskaan ei siis voida olla

⁴⁷ Hirsjärvi ja Hurme 2000, 41.

⁴⁸ Taylor 1985, 45–47; Taylor 1989, 47, 52.

⁴⁹ Berger ja Luckmann [1966] 2002, 47–51; Hirsjärvi ja Hurme 2000, 16–18.

⁵⁰ Tynjälä, Heikkinen & Huttunen 2005, 20–23; Hirsjärvi ja Hurme 2000, 17–18.

täysin varmoja muiden käsityksistä, sillä jokainen yksilö luo oman käsityksensä todellisuudesta.⁵¹ Edellä esitetystä voidaan kuitenkin johtaa oletus, että yhteisöjen sisällä tapahtuva vuorovaikutus takaa varmemmin käytetyn kielen merkitysten ymmärtämisen. Toisin sanoen ihmiset ymmärtävät toisiaan paremmin kommunikoidessaan oman yhteisönsä jäsenten kanssa kuin yhteisön ulkopuolelta tulevan tuntemattoman kanssa. Tähän oletukseen pohjaa pyrkimykseni varmistaa intersubjektiivisuus eli mahdollisimman suuri molemminpuolinen ymmärrys valitsemalla tutkielmani aineistonkeruumenetelmäksi haastattelun ja haastateltaviksi ihmisiä, jotka ovat laillani suomalaiseseen yhteiskuntaan syntyneitä ja siinä eläneitä sekä suomea äidinkielenään puhuvia.

Konstruktionismi korostaa näkemystä, jonka mukaan ihmiset rakentavat tietonsa ja identiteettinsä kertomusten välityksellä. Tähän näkemykseen liittyy elimellisesti narratiivinen näkökulma. Narratiivinen tarkastelutapa alleviivaa kertomusten ja kerronnallisuuden kuuluvan olennaisesti ihmisenä olemiseen, ihmisyyteen. Kertomusten kautta jäsennetään kokemuksia, luodaan syy-seuraus-suhteita ja välitetään kokemuksille annettuja merkityksiä.⁵² Pyrin tutkielmassani pääsemään subjektiivisen, merkityksellistetyn tiedon äärelle keräämällä analysoitavaksi haastateltavien kertomuksia henkilökohtaisista kokemuksistaan psykedeelien vaikutuksen alaisena.

Tutkija on osa sosiaalista todellisuutta ja vaikuttaa tutkimukseen sen eri vaiheissa. Tutkimuskysymysten hahmottelusta lähtien aineiston keruu ja analysointi sekä lopulta raportointi ovat kaikki subjektiivisen tutkimusprosessin tulosta. Tutkielmassani tutkin kertomuksia ihmisten kokemuksista, toisin sanoen tulkitsen haastateltavieni tekemiä tulkintoja. Se, mitä tutkielmallani lähden tavoittelemaan, on mahdollisimman läpinäkyvä ja oman subjektiivisen tiedostava analyysi ja tulkinta haastateltavien kokemukskertomuksista.

Olen tutkielmaa valmistellessani ja sitä kirjoittaessa pyrkinyt noudattamaan mahdollisimman tarkasti Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (TENK) määrittelemiä ihmistieteisiin luettavaa tutkimusta koskevia eettisiä periaatteita. Eettiset periaatteet on määrittelyssä jaoteltu kolmeen osa-alueeseen: 1) Tutkittavan itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen. Tämä sisältää vaateen tutkimukseen osallistumisen vapaaehtoisuudesta sekä tutkittavan informoinnin. 2) Vahingoittamisen välttäminen. Tämä edellyttää, ettei tutkittavalle saa koitua henkistä, fyysistä tai taloudellista

⁵¹ Berger ja Luckmann [1966] 2002, 11–12, 147–149; Hirsijärvi ja Hurme 2000, 17–18.

⁵² Hovi 2009, 380–381.

haittaa tutkimukseen osallistumisesta. 3) Yksityisyys ja tietosuojat. Tämä tarkoittaa sitä, että tunnisteellinen tutkimusaineisto on säilytettävä huolellisesti ja ettei tutkimusjulkaisuihin saa päätyä tietoja, joilla tutkittavien henkilöllisyys olisi tunnistettavissa.⁵³ Tuon aineiston hankinnan esittelyn yhteydessä esiin tavat, joilla olen konkreettisesti pyrkinyt varmistamaan tutkimusprosessin eettisyyden.

2.1 Aineiston keruu

Kertomuksia psykedeelimatkoista on luettavissa niin kaunokirjallisista teoksista kuin monilta Internetistä löytyviltä nettisivuilta, joissa psykedeelimatkalta palanneet pyrkivät kuvaamaan kokemuksiaan. Päädyin kirjoitusten keräämisen sijaan haastattelemaan psykedeelisiä käyttäviä henkilöitä saadakseni kokonaisvaltaisemman aineiston. Haastattelutilanteessa tuotetut suulliset kertomukset eivät ole samalla tavoin harkitusti rakennettuja kokonaisuuksia kuin esimerkiksi tutkimusaineistoksi kirjoitetut kertomukset. Haastattelutilanteessa voi siis potentiaalisesti saada autenttisempaa aineistoa kuin kirjoituspyynnöllä. Haastatteluun kerättyä aineistoa leimaa kuitenkin tilannesidonnaisuus ja fragmentaarisuus – haastatteluissa kerrotaan haastattelijan kysymistä aiheista ja rajallisen ajan puitteissa kokevan yksilön näkökulmasta valikoituja, muistin varaisia asioita.

Haastattelututkimuksen tekemisestä kirjoitetut oppaat alleviivaavat, että mikään haastattelumenetelmä ei ole täysin riippumaton haastattelijasta. Vähintäänkin haastattelija vaikuttaa saatavaan tietoon haastateltavalle esittämiensä kysymysten kautta, olivatpa ne sitten avoimia tai lomakkeessa rasti ruutuun -tyylisiä. Erityisesti laadullisessa tutkimuksessa korostuu haastattelijan ja haastateltavan välinen vuorovaikutus eli keskustelu. Haastattelu syntyy osallistujien yhteisen toiminnan tuloksena ja jokainen haastattelu muodostuu tämän kautta omanlaisekseen. Johanna Ruusuvoori ja Liisa Tiittula esittävät, että vuorovaikutuksen merkitys on otettava huomioon haastattelutilanteen lisäksi niin haastattelun suunnittelussa, aineiston analyysissä kuin tulosten raportoinnissa. Vuorovaikutusprosessin analyysi auttaa saamaan selville, minkä merkityksen haastateltava itse antaa vastaukselleen sekä sen, mikä on haastateltavan ja mikä haastattelijan esiin nostama aihe tai seikka ja millaisesta näkökulmasta haastateltava käsittelee haastattelijan esiin nostamia aiheita.⁵⁴

⁵³ Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2009, 4–11.

⁵⁴ Hirsijärvi ja Hurme 2000, 49; Ruusuvoori ja Tiittula 2005, 13.

Haastattelunauhoituksen huolellinen kuuntelu auttaa selvittämään onko haastattelija huomaamattaan johdatellut haastateltavan näkökantaa. Äänitteeltä kuuluu moni sellainenkin asia, joka ei näy enää litteroidussa haastattelussa. Tavallisen arkipäivän kommunikaation käytänteet saattavat helposti siirtyä haastattelutilanteeseenkin, vaikka niitä kuinka yrittäisi kontrolloida. Jos näin on tapahtunut, on tämä haastattelijan tärkeä havaita, tunnustaa itselleen ja miettiä, miten ottaa asia huomioon analysointiprosessissa.⁵⁵

Valitsin aineiston keruun menetelmäksi avoimen teemahaastattelun, koska strukturoidummat haastattelumuodot ennalta lukkoonlyötyine kysymyksineen ja kysymysjärjestyksineen olisivat mielestäni asettaneet liian ahtaat rajat haastateltavien kerronnalle. Teemahaastattelu on haastattelumenetelmä, jossa haastattelun aihepiirit eli teema-alueet on etukäteen määritelty. Haastattelu etenee yksityiskohtaisten kysymysten sijasta tutkijan määrittämien teemojen varassa. Tämän nähdään vapauttavan haastattelu tutkijan näkökulmasta ja tuovan tutkittavien äänen kuuluviin.⁵⁶ Itse suhtaudun kriittisesti ajatukseen, että mikään haastattelu olisi mahdollista vapauttaa tutkijan näkökulmasta: tutkija jo pelkästään paikalla olollaan vaikuttaa haastatteluun mm. toimimalla haastateltavan välittömänä yleisönä. Teemahaastattelu sopi mielestäni kuitenkin hyvin tutkielmani tarkoitukseen, sillä tavoittelin menetelmällä kerronnallisuutta, mutta pyrkimyksenäni ei ollut haastateltavien koko henkilökohtaisen elämänhistorian tuottaminen vaan kohdennetumpi kerronta.

Tutkielman tekoprosessi on monivaiheinen ja sen onnistuminen on riippuvainen monesta tutkijan vaikutusvallan ulkopuolella olevasta seikasta. Tutkielman alkuvaiheessa tutkimusintressini oli hahmotella psykedeelien uskonnollista käyttöä Suomessa. Tätä varten halusin kerätä aineiston, joka sisältäisi kokemuskerrontaa uskonnollisiksi tulkituista psykedeelikokemuksista, mutta myös psykedeelien (uskonnollisista) käyttömotiiveista ja kokemusten vaikutuksista kokijan maailmankatsomukseen. Alustavien tutkimuskysymysten muotoilun jälkeen seuraava haaste oli löytää henkilöitä, joilta löytyisi kokemusta psykedeelisistä substansseista sekä niiden vaikutuksessa koettuja, uskonnollisiksi tulkittuja kokemuksia ja näiden lisäksi vielä uskallusta kertoa kokemuksistaan ennestään tuntemattomalle haastatelijalle. Tämä viimeinen premissi ei ole mielestäni pikkuseikka, sillä haastateltavan oli luotettava haastattelijaan yhteiskunnallisesti aran ja lain silmissä rikollisen

⁵⁵ Vihottula 2015, 67.

⁵⁶ Hirsijärvi ja Hurme 2000, 47–48.

aiheen kanssa. Onnistuin löytämään nk. lumipallomenetelmällä kahden eri yhteys-
henkilön sekä sosiaalisen median avulla haastateltavakseni kahdeksan suomalaista,
itselleni aiemmin tuntematonta henkilöä. Haastateltavat ovat olleet haastatteluhet-
kellä 22–44 vuotiaita. Kaksi heistä on naisia ja kuusi miehiä.

Vilma Hänninen kirjoittaa väitöskirjassaan *Sisäinen tarina, elämä ja muutos* (2002), että mahdollisimman aidon sisäisen tarinan tavoittamiseksi haastattelutilan-
teen tulee olla haastattelijan ja haastateltavan välillä mahdollisimman tasa-arvoi-
nen, luottamuksellinen ja intiimi.⁵⁷ Haastatteluihin oman haasteensa tuo sensitiivis-
ten aiheiden käsittely, jollaiseksi tutkimusaiheeni on potentiaalisesti luettavissa
muun muassa psykedeelien laittomuuden ja niiden käyttöön liittyvän stigman
vuoksi. Tarkoitin tässä stigmalla niin suomalaisessa yhteiskunnassa kuin muualla-
kin länsimaissa vallitsevaa ennakkoluuloa ja negatiivisia konnotaatioita, jotka liit-
tyvät yleisesti huumausaineisiin ja tämän myötä myös psykedeeleihin ja niitä käyt-
täviin. Parisuhdeväkivaltaa kokeneiden naisten kertomuksia kerännyt Margareta
Hydén luonnehtii sensitiivisiin tutkimusaiheisiin liittyen ideaalin haastattelijan roo-
liksi kuuntelijaa (*listener*) kyselijän (*questioner*) sijaan. Hydénin mukaan haastat-
telutilanteessa on osattava antaa haastateltavalle tilaa kertoa kokemuksistaan
omalla tavallaan ja omaan tahtiinsa.⁵⁸

Näillä ohjeilla, saadakseni kerättyä mahdollisimman autenttisen ja avoimen
aineiston, pyrin tekemään haastattelutilanteet ensisijaisesti rennoiksi ja kiireettö-
miksi. Vaikka varasin haastatteluille reilusti aikaa, ovat haastattelut keskimäärin
vain tunnin pituisia. Tehdäkseni haastattelutilanteet informanteilleni mahdollisim-
man helpoiksi ja rennoiksi annoin heidän määrätä haastattelupaikan ja ajan. Mat-
kustinkin aineistoa keräämään eri puolille Suomea keväällä ja alkusyksystä 2016.
Haastatteluita on tehty muun muassa haastateltavien kotona, puistossa ja muutama
Helsingin yliopiston pääkirjaston äänieristetyssä ryhmätyötilassa. Pyrin luomaan
alusta asti mahdollisimman luottamuksellisen suhteen haastateltaviini tarjoamalla
heille sekä rekrytointitilanteessa että haastattelun aluksi tietoa tutkimuksen tarkoi-
tuksesta, haastattelumateriaalin käytöstä sekä heidän oikeuksistaan tutkimuk-
sessa.⁵⁹

Olin rakentanut haastattelukysymysrunгон selkeyden vuoksi ja haastatelta-
valle kevyttä aloitusta tavoitellen kronologista johdonmukaisuutta tavoittelevaksi

⁵⁷ Hänninen 2000, 137.

⁵⁸ Hydén 2008, 123, 130–131.

⁵⁹ Ks. liite 2 – haastateltavan informointi ja suostumus.

kokonaisuudeksi. Pysin kuitenkin pitämään kysymykset mahdollisimman avoimina antaakseni haastateltavalle vapauden kertoa kokemuksistaan itselleen luonnollisimmalla tavalla. Pähkinänkuoressa pyysin haastateltaviani luonnehtimaan itseään ja maailmankatsomustaan, käymään halutessaan läpi (uskonnollista) taustaansa ja kertomaan suhtautumisestaan psykedeelisiin substansseihin. Pyysin haastateltavia myös kertomaan ensimmäisistä psykedeelikokemuksistaan sekä muista itselleen tärkeistä, uskonnollisiksi tai vastaaviksi mieltämistään kokemuksista psykedeelien kanssa ja refleктоimaan kokemusten vaikutusta itseensä.⁶⁰

Kannettavalle tietokoneelle nauhoitettua haastattelumateriaalia kertyi yhteensä noin yhdeksän tunnin verran. Päädyin litteroimaan haastattelut kokonaan. Vaikka työtapani on ollut aikaa vievä ja työläs, on se mahdollistanut alustavasti triviaaleinakin näyttäytyneiden yksityiskohtien huomioimisen aineiston lähiluvussa. Aineiston rikkaus yllätti minut positiivisesti, mutta toi samalla tarpeen tutkimuskysymyksiä tarkentamalla rajata osa haastatteluissa käsitellyistä aiheista kokonaan pois. Aineiston lähiluku myös osoitti, että se ei ollut sellaisenaan sopiva psykedeelien uskonnollisen käytön hahmotteluun, sillä psykedeelien käyttökontekstit ja -motiivit eivät olleet kuin harvoissa tapauksissa luokiteltavissa uskonnollisiksi. Sen sijaan mystisen kokemuksen elementtejä sisältävistä, eri tavoin maailmankatsomusta ja ylipäänsä haastateltavien ajattelua sekä minä-käsitystä muuttaneista psykedeelikokemuksista löytyi kymmeniä kertomuksia; kattavasti materiaalia analysoitavaksi pro gradu -tutkielman kokoiseen työhön.

Anonymisoin aineiston heti litterointivaiheessa taatakseni haastateltavieni anonymiteetin tutkielmassa. Poistin tekstistä mm. kaikki henkilöiden sekä paikkakuntien nimet. Haastateltavien nimet muutin tutkielmaan peitenimiksi. Merkitsin litteraatioon haastattelupuheen lisäksi pitkiä taukoja, naurahduksia sekä muutamia haastateltavien tekemiä eleitä virkistämään muistiani haastattelutilanteista ja helpottamaan tekstin ymmärtämistä. Päädyin poistamaan tutkielmaan valitsemistani aineistositaateista täytesanoja, kuten ”niinku” ja ”tuota”, sekä muuta turhaksi katsomaani toistoa saadakseni usein pitkätkin sitaatit helpommin luettaviksi. Kun sitaatista puuttuu muita kuin täytesanoja, on se merkitty kolmella pisteellä hakusuluissa [...].

Käytän tutkielmassa haastateltavistani termiä psykedeelisiä käyttävät henkilöt. Olen valinnut termin pienenä, mutta mielestäni välttämättömänä, erotuksena

⁶⁰ Ks. liite 3 – haastattelukysymykset.

yleisesti suomenkielisissä huumausaineita ja niiden käyttöä käsittelevissä tutkimuksissa käytettyihin termeihin huumeiden tai psykedeelien käyttäjät. Tämä siksi, että termi käyttäjä viittaa mielestäni säännöllistyneeseen käyttöfrekvenssiin ja ylläpitää stereotypiaa huumausaineita käyttävien henkilöiden poikkeuksetta säännöllistyvästä substanssin käyttämisen tarpeesta eli riippuvuuden syntymisestä. Haluan termivalinnallani painottaa sitä, että haastateltavieni käyttämien psykedeelisten substanssien ei kliinisissä tutkimuksissa ole todettu aiheuttavan fyysistä riippuvuutta eikä fyysisiä vieroitusoireita, jotka esimerkiksi opiaattien (mm. heroïini) tavoin altistaisivat käyttäjänsä stereotyyppiselle huumeidenkäytölle.⁶¹ Psykedeelit ovat hermostoon eli kehoon ja mieleen eri tavoilla vaikuttavia huumausaineita, joilla on potentiaalisesti niin hyöty- kuin haittavaikutuksia. Riippuvuuden riski kuitenkin koskee pääosin niitä päihteitä tai toimintoja, jotka aktivoivat ihmisen aivojen mielihyvakeskuksen. Edellä mainittujen opiaattien lisäksi muun muassa nikotiini ja alkoholi ovat tällaisia päihteitä. Psykedeelit eivät aktivoi näitä rakenteita eivätkä siis ole fyysisesti addiktoivia. Myös psyykkisen riippuvuuden kehittyminen psykedeeljä käyttäville on harvinaista. Sen sijaan näihin substansseihin kehittyä nopeasti toleranssia lyhyellä aikavälillä käytettynä, jolloin saman vaikutuksen aikaansaamiseksi tarvitaan suurempi annos.⁶² Koska psykedeelit eivät aiheuta addiktiota ja kehittävät nopeasti toleranssin, psykedeelien käytön luonne eroaa huomattavasti huumausaineiden käytön stereotypiasta. Määrittämällä haastateltavani psykedeelien käyttäjien sijaan psykedeeljä käyttäviksi pyrin alleviivaamaan tätä eroa.

Keräämäni aineisto eroaa muun muassa edellä, luvussa 1.1, esittelemieni Pahnken ja Griffithsin tutkimusten aineistosta sen suhteen, että haastateltavistani on suurella osalla kymmenien, jopa satojen, psykedeelimatkojen kokemus. Tutkielmani ei siis keskity tutkimaan vain yhtä koetilanteessa saatua kokemusta vaan niin sisäisesti kuin ulkoisesti hyvin erilaisissa olosuhteissa eli *set* ja *settingissä* saatuja kokemuksia, joita yhdistää se, että kokijat ovat tulkinneet ne itselleen niin merkityksellisiksi, että näkevät kokemusten muuttaneen heidän elämänsä.

⁶¹ Stereotyyppisellä huumeidenkäytöllä tarkoitan vahvasti huumausainepolitiikkaan ja päihdetyöhön liittyvää näkemystä huumausaineiden käyttötavasta, joka aiheuttaa sekä rikoskontrollille että sosiaali- ja terveyssektorille kustannuksia eli niin sanottua ongelmakäyttöä. Koivuranta 2015, 12; Salasuo 2001, 164; Salasuo ja Rantanen 2002, 150.

⁶² Müller & Schumann 2011, 293–294; Nichols 2004, 134, 138; Koski-Jännes 1995, 7–8; Koivuranta 2015, 13–14.

2.2 Aineiston analyysimetodi

Halusin tutkielmassani selvittää, mitä kokijoiden mukaan maailmankatsomusta muuttaneilla psykedeelimatkoilla on koettu. Tätä varten keräsin haastatteluin kokijoiden kertomuksia psykedeelimatkoistaan ja heidän reflektiotaan kokemusten vaikutuksista itseensä. Vastatakseni tutkimuskysymykseeni aloitin analyysiprosessin koodaamalla koko aineiston ja erittelemällä psykedeelikokemuskertomukset muusta tekstimassasta.⁶³ Käytin kokemuskertomusten läpikäyntiin tämän jälkeen temaattista narratiivien analyysiä, jonka jälkeen syvennyn teemoihin sisällyttämieni kertomusten sisällönanalyysiin.

Analyysimetodissani narratiivisuus tarkoittaa sitä, että analysoitava aineisto koostuu narratiiveista. Käytän termiä kertomus synonyyminä narratiiville. Donald Polkinghornen määritelmää mukaillen tutkielmassani kertomukseksi käsitetään tapahtumien ja toiminnan kuvaukset, jotka haastateltava on rakentanut juonelliseksi kokonaisuuksiksi.⁶⁴ Juonellinen kokonaisuus on tässä käsitettävä paikoin hyvin joustavasti, sillä aineisto koostuu luonteeltaan enemmän tai vähemmän fragmentarisesta haastattelupuheesta. Kerronnan tavat vaihtelevat haastateltavasta toiseen. Useimmat kertomukset ovat hyvin yhtenäisiä paketteja, mutta olen ottanut analysoitavaksi myös hajanaisuutensa vuoksi haastavampia kertomuksia. Olen eritellyt litteroidusta haastattelupuheesta analysoitavat kertomukset seuraavasti: yksi analysoitava yksikkö eli kertomus sisältää yhden kokemuskertomuksen muotoon rakennetun selonteon yhdestä (tai useasta samanlaisesta) psykedeelimatkasta sekä kokemukseen haastattelupuheesta välittömästi kytketyt tulkinnat. Tyypillinen analysoitava kertomus sisältää lyhyen alustuksen psykedeelimatkaan valmistautumisesta, selonteon tapahtumien kulusta ja tunteuksista matkan aikana sekä lopetuksen, johon voi sisältyä kokemuksen merkityksen ja sen vaikutusten pohdintaa.

Analyysini fokus on kertojan tai kertomustilanteen sijaan kertomuksessa itsessään, sen sisällössä. Polkinghorne jakaa narratiivisen aineiston käsittelytavan kahteen kategoriaan: narratiiviseen analyysiin ja narratiivien analyysiin. Narratiivisessa analyysissä painopiste on uuden kertomuksen tuottamisessa aineiston kertomusten perusteella. Narratiivien analyysissä taas kohdistetaan huomio kertomusten luokitteluun esimerkiksi tapaustyyppien, metaforien tai kategorioiden avulla.⁶⁵ Tässä tutkielmassa luokittelu on tehty temaattisesti kertomusten sisällön mukaan

⁶³ Eskola ja Suoranta 1998, 155.

⁶⁴ Polkinghorne 1995, 7–8.

⁶⁵ Polkinghorne 1995, 13–15.

niin, että olen jakanut Geelsin ja Wikströmin määritelmän mukaisia mystisiä piirteitä sisältävien kokemusten kertomukset niissä esitettyjen korkeamman tietoisuuden kohtaamistapojen mukaan omiin teemoihinsa. Teemat ovat ykseyden kokemus, rakkauden kokemus ja transsendenttien entiteettien kohtaaminen. Kokonaisten kokemuskertomusten teemoittelu ei kaikissa tapauksissa ole ollut yksinkertaista. Koska olen priorisoinut aineiston käsittelyn läpinäkyvyyden ja halunnut tämän vuoksi pitää kertomukset kokonaisina, voi kertomuksista löytyä muidenkin teemojen elementtejä kuin mihin olen sen sijoittanut. Näitä elementtejä ole tarkoitus sivuuttaa analyysissä vaan käsittelen niitä osana kertomuskokonaisuutta.

Teemoittelemieni narratiivien sisällönanalyysissä tarkastelen aineistoa analyysitavalle tyypillisesti kertomuksia eritellen, yhtäläisyyksiä ja eroja etsien sekä tiivistäen. Jouni Tuomen ja Anneli Sarajärven mukaan sisällönanalyysin avulla pyritään muodostamaan tutkittavasta ilmiöstä tiivistetty kuvaus, joka kytkee tulokset ilmiön laajempaan kontekstiin ja aiheetta koskeviin muihin tutkimustuloksiin.⁶⁶ Tässä tapauksessa analyysini tarkoitus on kertomuksien esittelyllä ja niiden ominaispiirteiden erittelyllä perustella tekemäni teemajako.

Narratiivien teemoittelun yhteydessä on mahdollista, että tutkijan rooli analysoitavien narratiivien valinnassa ja esittämisen tavassa hämärtyy.⁶⁷ Pysin esittämään analysoitavat kertomukset kustakin psykedeelimatkasta kokonaisuudessaan, jotta lukija voi tehdä omat tulkintansa analyysistäni. Luettavuuden vuoksi olen päättänyt kuitenkin tiivistämään omin sanoin muutamaa huomattavan laajaa kertomusta ja joitain kertomuksia olen joutunut kokoamaan tai järjestelemään muuten fragmentarisesta tai aiheesta toiseen poukkoilevasta haastattelupuheesta. Olen tällaisissa tapauksissa jättänyt lukijalle selkeät merkinnät aineistokatkelmiin tai ilmoittanut siitä muuten tekstissä.

Kokemuskeskeistä narratiivista tutkimusta on kritisoitu siitä, että tutkimuksessa voidaan tehdä ohjailevia ja pitkälle meneviä tulkintoja kertomusten merkityksestä.⁶⁸ Tutkielmassani tiedostan, että analysoimani kertomukset ovat subjektiivisen kokemuksen, sosiaalisesti opitun kertomusperinteen ja haastatteluvuorovaikutuksen tulos. Tämän vuoksi, vaikka olen ensisijassa kiinnostunut kertomuksen ilmentämästä kokemuksesta, en lähde tarkastelemaan aineistoani subjektiivisten ko-

⁶⁶ Tuomi & Sarajärvi 2002, 105

⁶⁷ Riessman 2008, 76.

⁶⁸ Squire 2008, 52.

kemusten suorina heijastumina. Sen sijaan pyrin ennen mystisten kokemuksetöiden analyysiosiota avaamaan lukijalle yleisemmällä tasolla aineistoani. Taus-toitan analyysilukua mm. vertaamalla haastateltavieni kertomia psykedeeliien käyt-tömotiiveja ja -konteksteja muihin aiheen tiimoilta tehtyihin tutkimuksiin sekä käyttämällä aineistolainauksia eli haastateltavien omaa kerrontaa tulkintani tukena. Itse analyysiluvussa tuon tulkintojeni tueksi aikaisempia psykedeeleistä ja mysti-sistä kokemuksista julkaistuja tutkimustuloksia.

2.3 Tutkielman teoreettinen viitekehys

Valitsemani tutkimusaihe, aineisto ja sen analyysitavat tuovat kaikki mukanaan omat haasteensa tutkielman tekoon. Kokemuskeskeinen narratiivinen tutkimuskir-jallisuus ei tarjoa selviä ohjeita tutkimuksen tekemiselle vaan ainoastaan käsitteel-lisen viitekehysten, jota tutkijan on itse tarkennettava parhaaksi näkemällään ta-valla.⁶⁹ Tutkielmassani analysoin kertomuksia, jotka käsittelevät arkisten, jokapäi-väisten tapahtumien sijaan erityisiä, muuntuneessa tietoisuuden tilassa koettuja asi-oita. Tämän vuoksi on kiinnostavaa tarkastella kertomuksia myös siitä näkökul-masta, minkälaista kieltä kertomuksissa käytetään. Kertomuksissa kokemuksen ku-vaamiseen käytetyt termit määrittävät pitkälti kertomuksista tehtävää analyysiä. Seuraavaksi avaan tutkielmani keskeisimmät teoreettiset käsitteet ja perustelen ter-meille valitsemani määrittelyt.

2.3.1 Kokemus kertomuksena

Tutkielmassa kokemus ymmärretään yhdysvaltalaisen sosiologi David Yamanen (2000) määrittelmää mukailien käynnissä olevaksi, lyhytaikaiseksi todellisuuden virtaukseksi eli elämykseksi, joka saa tulkinnan saavuttaessaan tajunnan. Tulkinnan kautta yksilö erottelee elämysten virrasta kokemuksiksi erilaisia asioita, joille an-netaan merkityksiä kognitiivisesti ja sosiaalisesti opitun tiedon rakentaman viiteke-hyksen puitteissa. Kokija käsitetään tässä siis yhtä aikaa passiiviseksi elämyksen saajaksi ja aktiiviseksi toimijaksi elämyksen tulkitsijana.

Yamanen mukaan kokemukset soljuvat ihmisen tietoisuuden läpi eikä niitä voi sellaisenaan pyydystää tutkittavaksi. Hänen mukaansa kokijan ymmärtäessä ko-kemuksensa on itse kokemisen hetki jo mennyt. En allekirjoita Yamanen näkemystä tällaisenaan, sillä kokeminen voi mielestäni yhtä hyvin olla myös pitempiaikainen tapahtuma, jota on jo kokemisen hetkellä mahdollista ymmärtää. Esimerkiksi kau-

⁶⁹ Squire 2008, 41–42.

niina kesäpäivänä hiekkarannalla makoillessa kokija varmasti ymmärtää nauttivansa auringon lämmöstä jo ennen rannalta poistumista. Kokeminen on kuitenkin aina yksilöllistä ja sen vuoksi toisen ihmisen kokemusta ei voi tavoittaa sellaisenaan. Kokemuksen merkitystä kokijalle, kokemuksen ydintä, ei pysty ulkopuolinen taho tutkimaan ns. raakana vaan tarkasteltavaksi on otettava kielellinen representaatio eli kokijan kertomus kokemuksesta. Kokijan kertomus on siis hänen oma tulokintansa kokemuksestaan, jota värittää muun muassa kokijan sosiokulttuurinen ympäristö ja aiemmin koetut kokemukset.⁷⁰

Yamane luopuu yrityksestä tieteellisesti tutkia itse kokemuksia ja kehottaa tutkimaan, miten kokemuksia merkityksellistetään. Kokemusten ilmaiseminen tapahtuu narratiivisen kerronnan kautta ja näitä narratiiveja sekä niissä käytettyä kieltä tutkimalla voidaan selvittää kokemuksen merkitys.⁷¹

Kanadalainen filosofi David Herman määrittelee narratiivin eli kertomuksen seuraavasti: Kertomukset selontekoina siitä, mitä tapahtui tietyille ihmisille tietyissä olosuhteissa ja tietynlaisin seurauksin, nähdään yhtenä ihmisen perustavanlaatuisista keinoista hallita ajan, tapahtumisen ja muutoksen ilmiöitä. Kertomuksia käytetään siis inhimillisen toiminnan merkityksellistämässä (*sense-making*). Hermanin määritelmää analysoinut Liisa Steinby toteaa, että kertomuksella esitetään tässä olevan tiedollinen tehtävä, joka pitää sisällään sekä sen, että kertomuksella välitetään tietoa tietyistä tapahtumista ja sen miten tapahtumia ja niihin liittyviä tekijöitä jäsennetään.⁷²

Narratiivisuus tutkimuksessa viittaa yleisesti lähestymistapaan, joka kohdistaa huomionsa kertomuksiin tiedon välittäjänä ja rakentajana. Tutkimuksen ja kertomuksen suhdetta voi tarkastella kahdesta päänäkökulmasta: tutkimuksessa voidaan käyttää aineistona kertomuksia tai se voidaan ymmärtää kertomuksen tuottamiseksi maailmasta. Narratiivisuudella on pitkät perinteet kirjallisuus- ja kielitieteissä. 1990-luvulla kiinnostus narratiivisuutta kohtaan levisi niin nopeasti eri tieteenoilla, että alettiin yleisesti puhua narratiivisesta käännteestä. Vaikka narratiivisuutta käytetään nykyään laajalti muun muassa yhteiskuntatieteiden, psykologian ja kasvatustieteiden alueilla – ja mahdollisesti juuri tästä syystä – käsitteen käyttö on suhteellisen vakiintumatonta, epäyhtenäistä. Narratiivisuudella voidaan viitata

⁷⁰ Yamane 2000, 174, 176; Hovi 2009, 378.

⁷¹ Yamane 2000, 177.

⁷² Herman 2003, 2, 4; Steinby 2009, 238–240.

esimerkiksi tiedonprosessiin sinänsä, toisin sanoen tietämisen tapaan ja tiedon luonteeseen. Toisaalta narratiivisuudella voidaan viitata tutkimusaineiston luonteeseen tai aineiston analyysitapoihin.⁷³

Narratiivisuus esiintyy tässä tutkielmassa kahdessa eri merkityksessä. Ensimmäinen merkitys on analyysimetodin ohessa esittelemäni tutkimusaineiston narratiivisuus. Toinen merkitys perustuu konstruktionistiseen näkemykseen, jonka mukaan ihmiset rakentavat tietonsa ja identiteettinsä kertomusten välityksellä. Toisin sanoen narratiivisuus nähdään erottamattomana osana ihmisyyttä, koska sen avulla ihmiset jäsentävät kokemuksiaan ja merkityksellistävät niitä. Narratiivisuus nähdään siis tutkielmassa sekä kokemuksen merkityksellistämisen tapana että sen lopputuloksena, kertomuksena.

Haastateltavien kertoessa psykedeelikokemuksistaan ne asettuvat kertojan oman elämän laajempaan kontekstiin. Kokemusten muistelu avaa kerronnan hetkellä kertojalle erilaisia näkökulmia hänen omaan menneisyyteensä ja voi johtaa kokemusten uudelleen merkityksellistämiseen.⁷⁴ Kertoja käyttää kerronnan keinoja ja tapoja, joiden kautta hän, tiedostaen tai tiedostamattaan, ilmaisee omaa suhtautumistaan kerronnan kohteena oleviin tapahtumiin.

Timo Laineen mukaan kokemukseronnan kieli on omaleimaista ja sen voi erottaa esimerkiksi kerronnasta, jossa esitetään kertojan käsityksiä asioista. Mitä abstraktimpaa ja yleistävämpää kieli on, sitä kauempana se on kokemuksellisesta puheesta. Laineen mukaan kokemus on aina omakohtainen. Käsitykset taas eivät aina ole omien kokemusten reflektiossa syntyneitä, vaan suurin osa yksilön käsityksistä juontaa juurensa sosiaaliseen tiedonmuodostukseen, yhteisöön, kulttuuriin. Kokemuksellisuus saavutetaan Laineen mukaan parhaiten silloin, kun puhutaan mahdollisimman konkreettisesti.⁷⁵ Haastattelupuheessa yleisesti ja myös itse kokemukseronnan vuorottelee konkreettinen kokemuksellinen ja abstraktimpi käsitteellinen kieli. Kokemuksellinen kieli on vallalla silloin kun kokija keskittyy kuvaamaan tunteita ja tapahtumia ja käsitteellinen kieli silloin kun kokemusta merkityksellistetään tulkitsemalla koettua laajemmassa kontekstissa.

Tutkielmassa analysoin haastattelunauhoista litteroitua kertovaa tekstiä. Kertomusten erottamaton piirre on niiden eteneminen kahdella eri tasolla. Ensimmäisellä tasolla tarkoitan tapahtumien ajallista etenemistä kertomuksessa ja toisella itse

⁷³ Heikkinen 2007, 142–143; Aaltonen ja Leimumäki 2010, 119.

⁷⁴ Aaltonen ja Leimumäki 2010, 124.

⁷⁵ Laine 2001, 36–37.

kertovan tekstin etenemistä. Kertomus ja tapahtumat etenevät harvoin samaa tahtia. Kertojat käyttävät ennakointia (*foreshadowing*) viittaamalla asioihin, jotka tapahtuvat vasta myöhemmin, tai takaumia ja jälkiviisautta (*backshadowing*). Koetut tapahtumat ja kertomus eivät myöskään yleensä etene samalla nopeudella vaan kertoja voi toisinaan kuitata kokemuksensa muutamalla lauseella ja toisinaan taas lähes pysäyttää tapahtumakulun ja kuvata tilannetta, henkilöitä ja tunnelmia elokuvamaisen tarkasti. Tällaisten tarkasti kuvailtujen hetkien voi olettaa olevan kertojalle erityisen tärkeitä, sellaisia, että hän haluaa kutsua kuulijansa likipitäen näiden tapahtumien sisälle.⁷⁶ Aineistosta onkin erotettavissa varsin helposti yksittäisiä, runsain yksityiskohdin varustettuja kokemuskertomuksia, joissa käydään läpi kertojalle hyvin merkittäviä tapahtumia. Aineistolle on tyypillistä myös sellainen kerronta, jossa ei kerrotakaan yhtä erityistä tapahtumaa vaan jotain sellaista, joka on tapahtunut kerta toisensa jälkeen. Tällaista kerrontaa kutsun tutkielmassa Catherine Riessmanin määrittelyä noudattaen *tavan* kertomukseksi.⁷⁷

2.3.2 Kokemusten määrittely

Alustava tutkimussuunnitelmani oli kerätä kertomuksia uskonnollisista, elämäkatsomukseen vaikuttaneista psykedeelikokemuksista. Psykedeelikokemusten uskonnolliseksi määrittelemisen osoittautui kuitenkin ongelmalliseksi sillä kokemuksen määrittely riippuu täysin sen tulkinnasta – tässä tapauksessa sekä haastateltavien että omista tulkinnoistani. Lisäksi haastateltavat kuvailivat kokemustensa vaikutusten ulottuvan elämäkatsomusta laajemmalle alalle. Tämä jälkimmäinen termivaihtelu oli helppo vaihtaa laajempaan käsitteeseen maailmankatsomus.⁷⁸ Toinen määrittelyongelmani vaati syvemmälle menevää pohdintaa.

Haastatteluaineistosta on löydettävissä lukuisia esimerkkejä siitä, että jokapäiväisestä elämästä sanastonsa saava kieli ei tunnu informanttien mielestä riittävän merkittävien psykedeelikokemustensa tyydyttävään kuvailuun. Sanastoa on haettu mahdollisesti tämän vuoksi myös useissa uskonnottomiksi itsensä mieltävien haastateltavien kokemuskertomuksissa uskonnollisesta kielestä. Uskonnollisen sanaston voisi ajatella kielivän kokemuksen uskonnollisesta tulkinnasta. Kuitenkin, jo vuonna 1966 Robert Masters ja Jean Houston julkaisivat teoksen *The Varieties of Psychedelic Experience*, johon kootuista tutkimustuloksista käy ilmi, että uskonnollinen kuvakieli on hyvin yleistä psykedeelisten substanssien vaikutuksen alla

⁷⁶ Hyvärinen 2010, 93–94.

⁷⁷ Riessman 2008, 99.

⁷⁸ Niiniluodon määrittelmä on esitelty luvussa 1.

saaduista kokemuksista kerrottaessa huolimatta siitä, identifioiko kokija itse kokemuksensa uskonnolliseksi.⁷⁹

Haastattelutilanteissa, välttääkseni yleisluontoisia pohdintoja uskonnollisen kokemuksen luonteesta, en kysynyt haastateltavilta erikseen mikä tai mitä heidän mielestään on uskonnollinen kokemus. Sen sijaan päädyin jo haastateltavia hakiesani ilmoittamaan etsiväni haastateltaviksi ihmisiä, joilla on ollut psykedeelien vaikutuksen alaisena yksi tai useampi uskonnollinen kokemus. Myös informanteilla haastattelun aluksi luetuttamani ja heille jättämäni Haastateltavan informointi -tiedote sisälsi maininnan siitä, että haastattelun tarkoituksena on kerätä kertomuksia psykedeelien kautta saaduista uskonnollisista kokemuksista.⁸⁰ Ajattelin, että näillä premisseillä kertomukset merkittävimmistä psykedeelikokemuksista sisältäisivät taustaoletuksen kokemuksen mieltämisestä uskonnolliseksi, vaikka kokemuksesta ei haastateltava kyseistä termiä nimenomaisesti käyttäisikään.

Haastatteluja tehdessä vastaan tuli pian tarve joustaa käsitteessä uskonnollinen, koska termi ei tuntunut sopivan haastateltavien suuhun. Jo ensimmäisestä haastattelusta lähtien huomasin informanttien puhuvan mieluummin henkisyudesta kuin uskonnollisuudesta uskonto -termin herättäessä haastateltavissa tulkintani mukaan negatiivisia konnotaatioita. Kun olin tehnyt puolet haastatteluista, esitin eräässä psykedeelikulttuurista kiinnostuneita jäseniä sisältävässä Facebook-ryhmässä haastattelukutsun, johon päädyin tekemieni havaintojen pohjalta lisäämään termin uskonnollinen perään sulkeissa myös termit henkinen ja mystinen.⁸¹

Olin yllättävän kimurantin tilanteen edessä huomattessani aineistoa läpikäydessä, että tutkimusta suunnitellessa vaalimani termi uskonnollinen ei esiintynyt yhdenkään haastateltavan puheessa kuvattaessa haastateltavien omakohtaisia kokemuksia. Sen sijaan termiä käytettiin harvakseltaan kuvaamaan jonkun muun kokemuksia. Muun muassa Aino käytti termiä isänsä psykedeelikokemuksista, mutta ei omistaan. Lisäksi Pekka viittasi entisen uskonyhteisönsä jäseniin henkilöinä, jotka eivät ole kokeneet mitään uskonnollista, mutta jotka selittävät uskonasioista kuitenkin kuin tietäisivät mistä puhuvat.

Mä päädyin sit heidän kanssa, luettiin Raamattua ja mietittiin niitä kohtia. Mä en niit silloinkaan pystyny oikein hyväksymään, mut mä yritin sivuuttaa vaan kaikki mun epäilykset ja semmoset, et okei tässä täysil mukaa, et mä yritän nyt ymmärtää teitä

⁷⁹ Masters ja Houston 1966, 199–200.

⁸⁰ Ks. Liite 2 – Haastateltavan informointi ja suostumus.

⁸¹ Ks. Liite 1 – haastattelukutsu.

ja tätä juttua mikä tää on. On tosi hassua, että itellä on just semmonen vahva kokemus jostain tommosesta ja sit on kuitenkin ihmisiä, jotka tavallaan ei oo kokenu mitään uskonnollista, niin ne selittää sulle kuin ne tietäis noista asioista. (Pekka)

Pekan kommentista on mielestäni luettavissa asenne, jossa kertoja olettaa tietävänsä uskonnollisesta kokemuksesta ainakin enemmän kuin entisen uskonyhteisönsä jäsenet, vaikka ei nimitä omaa kokemustaan uskonnolliseksi.

Termin uskonnollinen välttämiseen omakohtaisista kokemuksista puhuttaessa lienee yhtä monta syytä kuin on haastateltavia. Uskonnollinen -termin määrätietoisen viljelemisen sijaan pyrin haastattelutilanteessa antamaan tutkittavilleni tilaa valita kokemuksistaan käytettävät termit ja kuvakielen itse. Vain harvat informanteista päätyivät lopulta avaamaan omia käsitteenmäärittelyjään, mutta nämä muutamat tapaukset osoittautuivat itselleni silmiä avaaviksi ja tukivat tulkintaani uskonto -termin negatiivisista konnotaatioista.

Tutkija (T): Onks sulla sit jotain sellasta kokemusta mikä ois siun mielestä jollaki tavalla uskonnollinen tai mystinen tai...?

Veera: Joo. Et onhan ne kaikki sillee mystisii. Mut se mitä mä niinku koen uskonnollisena on ehkä enemmän sitä hengellisyyttä, koska must uskonnollisuudessa ja hengellisyydessä on se ero, et uskonto on sellanen, et joku muu on kertonu sulle valmiiks, et miten nää jutut menee. Mut henkisyys on enemmän sitä, et sä niinku sen oman kokemuksen kautta etit nit vastauksia.

Veera määrittelee termin uskonnollinen ns. ylhäältä annettuna, auktoriteettien omimana terminä, kun taas henkisyyden kuvataan sisältävän omatoimista maailmankatsomuksen pohdiskelua ja etsintää. Termejä henkinen ja hengellinen käytettiin usein muuallakin haastattelupuheessa synonyymeinä ja näitä termejä esiintyi muutamalla haastateltavalla runsaasti (Ilkka, Veera, Lauri) nimenomaisesti psykedeelikokemuksista kerrottaessa.

Edellä esitettyjä termejä runsaammin aineistossa esiintyy psykedeelikokemusten yhteydessä termi mystinen. Edellisessä aineistoesimerkissä Veera määrittelee kaikki psykedeelikokemuksensa mystisiksi. Myös Aino puhuu merkittävistä kokemuksistaan mystisinä. Jukka taas kertoo hakevansa psykedeelikokemuksistaan jälkivaikutusta, josta käyttää termiä arjen mystiikka. Kaiken kaikkiaan olen aineiston pohjalta tulkinnut mystisen termiksi, jonka kaikki haastateltavat ovat olleet valmiita hyväksymään merkittävänä esittämiensä psykedeelikokemusten yhdeksi määrittäjäksi. Koska termi on aineistossa näin nähtynä sekä yleisesti hyväksytty että runsaasti käytetty, olen päätenyt käyttämään alkuperäisen uskonnollinen -termin sijaan kokijoiden kertomuksien yhteydessä käsitettä mystinen kokemus.

Olen valinnut Geelsin ja Wikströmin uskontopsykologian perusteoksesta *Den religiösa människan* (1999) löytyvän mystisen kokemuksen määritelmän tutkielmaani sen avoimuuden ja selkeyden vuoksi. Avaan seuraavissa kappaleissa omaa tulkintaani ja näkökulmaani määritelmästä. Käsittelen määritelmän eri osia kriteereinä, jotka täyttäessään kokemus voidaan tulkita mystiseksi.

Geelsin ja Wikströmin määritelmä alkaa toteamuksella, että mystinen kokemus on uskonnollisessa tai profaanissa kontekstissa tapahtuva kokemus.⁸² Tämä määritelmän kohta on olennainen, koska haastateltavien kertomien kokemusten *setting* vaihtelee paljon. Esimerkiksi Ilkan käyttökonteksti on selkeästi uskonnollinen niissä kertomuksissa, joissa hän nauttii psykedeeliä uskonyhteisönsä rituaalin osana. Toisaalta taas esimerkiksi Lauri kertomansa mukaan nauttii usein psykedeeleinsä yksin kotonaan lääkitäkseen Hortonin syndroomaksi kutsuttuun sairauteen kuuluvia päänsärkyjaksoja. Psykedeelillä on näissä esimerkeissä kaksi hyvin erilaista instrumentalisointia. Ensimmäisessä psykedeeli voidaan nähdä uskonnollisena sakramenttina ja toisessa lääkkeenä. Geelsin ja Wikströmin määritelmä, pitäessään mukana myös profaanin kontekstin, mahdollistaa sen, että voin sisällyttää kontekstin osalta hyvin kirjavan aineistoni määritelmän alle.

Geelsin ja Wikströmin määritelmään sisältyy myös oletus, että kokija välittömästi tai kokemusta reflektoidessaan tulkitsee kokemuksensa kohtaamiseksi korkeamman tai perimmäisen todellisuuden kanssa. Tämän todellisuuden erilaisia ilmenemismuotoja haastateltavieni kertomuksissa käydään läpi teemojen mukaan järjestetyissä analyysiluvuissa.

Korkeammaksi tai perimmäiseksi luonnehditun todellisuuden kohtaaminen tapahtuu määritelmän mukaan välittömällä, kokijan tulkinnan mukaan ei-rationaalisella tavalla. Lisäksi se tuo mukanaan syvän tunteen ykseydestä ja vaikutelman siitä, että kokemus on tapahtunut muulla kuin tavallisella tai arkisella tasolla. Koska kokemuskertomukset keskittyvät nimenomaisesti psykedeelien vaikutuksessa eli niin sanotussa muuntuneessa tajunnantilassa saatuihin kokemuksiin, tämän ei-arkisuuden kriteerin voi nähdä täyttyväksi. Syvä tunne ykseydestä tai vaihtoehtoisesti yhteydestä on useiden akateemisten tutkimusten mukaan yksi tyypillisimpiä psykedeelikokemusten luonnehdintoja ja näin on myös oman aineistoni kohdalla.⁸³

⁸² Geels et al. 1999, 199.

⁸³ Nour et al. 2016, 2; Lerner ja Lyvers 2006, 143–144.

Geelsin ja Wikströmin määritelmän viimeinen mystisen kokemuksen ominaispiirre on, että kokemus tuo mukanaan laajalle ulottuvia seurausvaikutuksia yksilön elämässä.⁸⁴ Haastatteluissa kerrotut psykedeelikokemukset ovat lähtökohtaisesti kertojilleen merkittäviä ja niillä nähdään olevan lähes yksinomaan positiiviseksi tulkittuja vaikutuksia kokijoiden elämään. Näitä seurausvaikutuksia käsittelen maailmankatsomuksellisina vaikutuksina kertomusten analyysin yhteydessä.

Haastattelupuheessa informantit käyttävät termiä mystinen kuvaamaan niin psykedeelikokemuksiaan kuin normaalissa valvetilassa koettuja selittämättömiä asioita, kuten esimerkiksi kummittelua tai toteen käyneitä ennustuksia. Vaikka haastateltavat ovat käyttäneet termiä monin paikoin arkisesti synonyyminä salaperäiselle ja selittämättömälle kokemukselle, Geelsin ja Wikströmin määritelmän kaltaisen syvän ja seurausvaikutuksia sisältävän kokemisesta löytyy runsaasti viitteitä.

Mystisen ja uskonnollisen kokemuksen rajaaminen ja määrittely ovat kysymyksiä, jotka ovat tuottaneet suuren määrän akateemista psykologista ja fenomenologista kirjallisuutta, mutta eivät tarkkaa määritelmää termien eroista.⁸⁵ Monet uskontopsykologien uskonnollisen kokemuksen määritelmät tulevat hyvin lähelle tai ovat jopa täysin rinnastettavissa Geelsin ja Wikströmin mystisen kokemuksen määritelmään.⁸⁶ Tästä voisi ajatella, ettei kokemuksen määrittelyllä suuntaan tai toiseen ole väliä. Sillä, mitä termiä haastateltavat käyttävät kokemuksistaan, on merkitystä kuitenkin siitä näkökulmasta, että vaikka termivalintojen ei sinänsä voida ajatella vastaavan akateemikoiden määrittelyitä, peilaavat valinnat haastateltavien maailmankatsomusta.⁸⁷

Olen päätenyt noudattamaan mystisen ja uskonnollisen kokemuksen käsitteiden määrittelyssä näkökantaa, jonka mukaan, vaikka mystinen kokemus usein koetaan uskonnollisena, siitä tulee sellainen vasta kun se tulkitaan uskonnollisin käsittein.⁸⁸ Edellä esitellyin perustein pidän osuvampana nimittää haastatteluaineistosta erottelemiani psykedeelikokemuskertomuksia yleisesti kertomuksiksi mystisistä kokemuksista uskonnollisten sijaan. Mystinen kokemus ymmärretään siis tässä tutkielmassa kattokäsitteeksi, joka pitää sisällään alakategoriana uskonnollisiksi tulkitut kokemukset.

⁸⁴ Geels et al. 1999, 199.

⁸⁵ Sharf 2000, 268; Hovi 2007, 20–21.

⁸⁶ Smart 1978, 11, 13, 15; Holm 1999, 43; James 1981 [1902], 278–279; Proudfoot 1985, 23.

⁸⁷ Proudfoot 1985, 219.

⁸⁸ Määrittelyni on päinvastainen esimerkiksi Ninian Smartin (1978, 13) määritelmään verrattuna. Tämä johtuu tulkintani mukaan siitä, että Smart tarkastelee artikkelissaan mystistä kokemusta vain mystikkojen kokemina, uskonnollisen kulttuurin sisälle sijoitettuina ilmiöinä.

Koska haastateltavani eivät ole kokemuksista kertoessaan järjestäneet niitä kuin muutamassa tapauksessa tärkeysjärjestykseen, olen paikantanut analyysiä varten aineistoni kokemuskertomuksista edellä esittämäni mystisen kokemuksen määritelmän kriteerit mahdollisimman pitkälle täyttäviä kertomuksia. Tarkastelen kertomuksia siitä näkökulmasta, minkälaisia kohtaamisia perimmäisen todellisuuden kanssa niissä esitetään ja vertaan analyysini tuloksia siihen, miten muissa akateemisissa tutkimuksissa on luonnehdittu psykedeelien katalysoimien mystisten kokemusten sisältöä.

3 Psykedeelien katalysoimat mystiset kokemukset

Ennen mystisten kokemuskertomusten analyysiä pidän tärkeänä avata aineistoani hieman yksityiskohtaisemmin. Haastateltavieni ikähaarukka on varsin suuri. Nuorin haastateltavani, Mikko, oli haastattelun aikaan 23 ja vanhin, Lauri, 44-vuotias. Haastateltavilla on keskimäärin kokemusta muutamasta kymmenestä psykedeeli-matkasta. Vähiten kokemuskertoja on Jarkolla, jolla niitä oli haastattelun aikaan kolme ja eniten Ilkalla, joka arvioi kokemuskertojensa määräksi useita satoja.

Haastateltavat ovat saaneet vaihtelevasti uskonnollista kasvatusta. Kahta uskonnottomaksi kasvatustaan kuvannutta haastateltavaa (Mikko ja Pekka) lukuunottamatta informanteilla on ollut vähintään yksi kristilliseen traditioon pohjautuvaan uskontoon kuuluva perheenjäsen, jonka kautta uskonnollinen kasvatusta on saatu. Aineistosta löytyy mm. vanhoillislestadiolaiseksi ja adventistiseksi kuvattua kasvatuksellista taustaa. Lisäksi kaksi informanttia kertoo kuuluneensa nuorempana Jehovan todistajiin (Jukka ja Veera). Psykedeelien käytön motiiveja esitetään myös hyvin laajalla skaalalla. Psykedeelejä kerrotaan käytetyn mm. uskonnollisen rituaalin osana, lääkinnällisiin tarkoituksiin sekä itsetutkiskelun apuvälineenä. Mystisiksi luokiteltavissa olevia kokemuksia löytyy kuitenkin kaikilta haastateltavilta.

Määrittelin metodologia-luvussa tutkielmani näkökulman kokemukseen ja sen tulkintaan. Mystisen kokemuksen osalta pitkälti samoin äänenpainoin puhuu filosofi Steven Katz, jonka mukaan uskomukset muokkaavat kokemusta siinä missä kokemukset muokkaavat uskomuksia. Katz on tutkinut sitä, miksi erilaiset mystiset kokemukset ovat sellaisia kuin ovat ja päätyy painottamaan tässä erityisesti koki-joiden uskonnollista taustaa. Katz argumentoi, että mystiseen kokemukseen jo ennen kokemusta itseään, sen aikana ja sen jälkeen vaikuttaa kokijan maailmankatso-mus. Katzin tarkastelussa on nimenomaisesti eri uskontokuntien mystikoiden mys-

tiset kokemukset ja hänen mukaansa kokijan uskonnollinen kasvatus tai jopa ehdollistaminen tietynlaiseen uskomusjärjestelmään on avainroolissa kokemusten tulkinnoissa. Tämän vuoksi esimerkiksi juutalainen mystikko voi kertoa kohtaavansa Jumalan mystisen kokemuksen yhteydessä tai tuntea Jumalan rakastavan läsnäolon, mutta hän ei kuvaile kokevansa ykseyttä Jumalan kanssa. Juutalainen mystikko on sisäistänyt maailmankatsomuksen, jossa Jumala on arkitajunnan tavoittamattomissa, fyysisen maailman ulkopuolella oleva Todellisuus, joka on luonut fyysisen maailman ja joka on essentiaalisesti ihmisestä erillinen entiteetti. Toisaalta buddhalainen mystikko voi kuvailla kokemustaan oman itsen häviämisenä ja tyyneyden tai rauhan saavuttamisena, koska buddhalaisuuden oppi neljästä jalosta totuudesta ja nirvanasta nimenomaisesti kannustavat tulkitsemaan kokemuksensa tällä tavoin. Hindulainen mystikko taas voisi kuvata omaa kokemustaan ykseytenä, sulautumisena maailmansieluun, Brahmaniin. Katzin mukaan eri uskontokuntien mystikoiden raporteissa mystisistä kokemuksistaan on nähtävissä kausaalisuus kokijan maailmankatsomuksen ja kokemuksen luonteen välillä.⁸⁹

Katzin kiinnostuksen keskiössä on uskontokuntien mystikot ja heidän kokemuksensa. Vaikka aineistoni ei koostu uskonnollisista spesialisteista, on kiinnostavaa tarkastella aineistoa myös siitä näkökulmasta, miten erilaiset maailmankatsomukset välittyvät kertomuksissa mystisistä kokemuksista.

Seuraan tutkielmassani Katzin ja aiemmissa luvuissa esittelemiäni konstruktionismista ponnistavien akateemikkojen näkemystä toteamalla, että kokemus ei koskaan synny tyhjiössä. Psykedeelista kiinnostuminen ja psykedeelien käytön motiivit sekä odotukset vaikuttavat siitä saatuun kokemukseen ja siitä tehtyihin tulkituksiin. Esittelen seuraavaksi haastateltavien ilmoittamia käyttömotiveja sekä kolme erilaista kokemuksesta haastateltavien ensimmäisistä psykedeelimatkoista. Haluan näillä taustoittaa yleisesti erilaisia käyttökonteksteja sekä luoda vertailukohdan myöhemmin analysoitaville kertomuksille haastateltavien merkittävimmistä mystisistä kokemuksista. Useimmilla haastateltavista ensimmäiset kokemukset ovat vuosien takana menneisyydessä ja kerronta on tämän vuoksi ensimmäistä seuranneiden kokemusten ja vuosien varrella suoritetun reflektion värittämää. Lähtöpisteen tarkastelu on mielestäni kuitenkin tarpeellista kokonaiskuvan ja seurausvaikutusten hahmottamiseksi.

⁸⁹ Katz 1978, 25–26, 32–40.

3.1 Käyttömotiivit ja ensimmäiset kokemukset

Haastateltavat ovat olleet hyvin eri-ikäisiä ensimmäisten psykedeelikokeilujensa aikaan. Olen jakanut haastateltavani karkeasti kahteen ryhmään. Nuorina psykedeelisiä kokeilleet Mikko, Ilkka, Aino, Pekka ja Veera ovat olleet kokeilunsa aikaan 15–19 vuotiaita. Jarkko, Jukka ja Lauri ovat olleet ensimmäisen psykedeelimatkinsa aikaan 34–40 vuotiaita. Kaikilla informanteilla on haastattelun aikaan ollut viimeisimmästä psykedeelikokemuksestaan alle vuosi.

Yleistäen aineistosta voi todeta, että nuorina psykedeelisiä kokeilleiden ensimmäiset kokemukset sekä käytön motiivit rakentuvat pitkälti samoin kuin esimerkiksi Aliisa Koivurannan ja Lauri Latun tutkielmien informanteilla. Koivuranta ja Lattu nostavat tutkielmissaan informanttiansa ensimmäisten psykedeelikokeilujen motiiveiksi mm. uteliaisuuden sekä huumevalistuksen ja auktoriteettien kyseenalaistamisen.⁹⁰ Myös omasta aineistostani nuorina kokeilleet informantit kertovat muun muassa huumevalistuksen herättämästä uteliaisuudesta aineita kohtaan. Esimerkiksi Aino kertoo halunneensa kokeilla psykedeelisiä nimenomaan huumevalistuksessa käytettyjen ja pelotteluksi miellettyjen tapaukset takia.

Mä otin kaikki mahdolliset lippulaput talteen aina niistä jostain Irti huumeista ry:n valistuksia ja mitä pahempia kamaluuksia niissä kerrottiin, sitä enemmän kiinnosti, että tuosta nyt ainaki täytyy ottaa selvää. Mun täytyy saada itte tietää mimmosta toi on. (Aino)

Erityisesti aikuisella iällä ensimmäiset psykedeelinsä nauttineet kertovat hake-neensa substansseista apua psyykkiseen ja fyysiseen oloon. Kaiken kaikkiaan näitä motiiveja esiintyi miltei jokaisella haastateltavalla käyttökertojen kartuttua.

Koki, että minun ajatuksissa on käynyt tietty stagnaatio, että ko mie luen jotaki niin se vaan menee sen entisen pinon päälle ja ettei minun vinkkeli muutu. Niin tuli semmonen niinkö tarve hajottaa omia ajatuksia. Ja myöski varmaan semmonen oma terapia -tyyppinen, että tässä luonnossa on hienoja juttuja, joita voi käyttää niinkö semmoseen omaan psykoterapiaan, niin se kiinnosti kokeilla sen verran. Se oli niinkö minun motivaatio. (Jukka)

Sarjoittaisest päänsäryst mä oon kärsiny vajaa parikymppisestä saakka. Parinkymmenen vuoden ajan. Sitten lopulta löysin tietoo tarpeeks, että psykedeelit auttaa siihen päänsärkyyn. (Lauri)

Tiedon etsiminen psykedeelisistä substansseista, erityisesti niiden vaikutuksista, on jokaisella informantilla ollut suuressa roolissa joko jo ennen ensimmäistä kokeilukertaa tai viimeistään ensimmäisen kerran jälkeen. Tiedonhakuprosessin tulokset

⁹⁰ Koivuranta 2015, 40–43; Lattu 2015, 30, 34.

ovat olleet avainroolissa kun haastateltavat ovat lähteneet muodostamaan odotuksia varhaisimmille psykedeelikokemuksilleen.

Mikko Salasuo on väitöskirjassaan *Huumeet ajankuvana* (2004) tutkinut huumeiden viihdekäytön kulttuurista ilmenemistä Suomessa. Vaikka Salasuo ei väitöskirjassaan sinänsä tarkastele psykedeelikulttuuria⁹¹ vaan huumausaineiden käyttöä laajemmalla skaalalla, on hänen luonnehdintansa huumausaineita käyttävien suhtautumisesta aineista saatavaan tietoon ja nimenomaisesti tiedon lähteisiin samassa linjassa oman aineistoni kanssa. Salasuon mukaan laittomia päihteitä käyttävien tärkeimpänä informaationlähteenä toimivat yleensä muut kyseisiä substansseja käyttävät. Sen sijaan henkilöt, joilla ei ole kokemuksia huumeista, käyttävät virallisia tietolähteitä muodostaessaan kuvaa huumeiden käytön riskeistä ja haitoista. Huumevalistuksen perinteinen, usein pelotteluun perustuva lähestymistapa on Salasuon mukaan erityisesti käyttäjänäkökulmasta ongelmallinen, sillä se ei vastaa terveyskasvatuksen ajatusta tiedon objektiivisuudesta. Virallisen informaation rooli laittomia päihteitä käyttävien toiminnassa näyttäytyy toissijaisena. Joitakin perustietoja hankitaan mm. riskeistä, mutta käyttökertojen määrän kasvaessa ja sosiaalisen oppimisen lisääntyessä tulkinnat virallisen informaation luonteesta muuttuvat usein hyvin kriittisiksi. Vaihtoehtoisen informaation yleisimpänä hankintaväylänä toimivat muut laittomia substansseja käyttävät, Internet sekä erilaiset lehtiartikkelit ja kirjallisuus.⁹²

Salasuon ongelmallisena esiin tuoma huumevalistus, erityisesti sen pelotteluun perustuva lähestymistapa, on vaikuttanut haastateltaviini eri tavoin. Jo edellä esittämässäni Aionon tapauksessa nimenomaisesti huumevalistus herätti kiinnostuksen huumaaviin aineisiin. Lauri taas kertoo huumevalistuksen niin sanotusti tehneen tehtävänsä eli nostattaneen vuosikymmeniksi pelon aineita kohtaan.

Teini-ikäsenä tuli joku kaveri sanoon, et olis LSD:tä saatavilla, mutta siinä vaiheessa ei niinku uskaltanu missään nimessä sellasta miettiä edes. [...] Siinä oli hyvin vahva tää propaganda toiminu mulla. Ja sehän toimi vielä, ku mä silloin nelikympisenä niitä RC siemeniä ekan kerran kokeilin. Nii oli semmonen, [...] et nyt mä nää siemenet syön, nii must tulee, mä tuun niinku hulluks. Et siitä ei niinku millään selvi. Ja sit jälkeenpäin se tietenkä naurattaa, ku tietää mist on kyse ni, että sitä on pelänny semmosta, mut siinä vaan huomaa sen, että se... Et ihmiset ei tiedä psykedeeleistä ja niiden vaikutuksesta, nii ne niinku demonisoidaan aika vahvasti. (Lauri)

⁹¹ Salasuon ja Rantalan (2002) mukaan Suomessa huumausaineiden viihdekäyttökulttuureja on kahta erilaista, juhlimiseen keskittyvä stimulanttikulttuuri sekä tajunnanlaajennukseen keskittyvä psykedeelikulttuuri. Psykedeelikulttuuria Suomessa on hahmotellut Salasuo ja Rantalan lisäksi Lattu (2015).

⁹² Salasuo 2004, 187–188.

Laurin nykyisestä kriittisestä asenteesta saamaansa huumevalistukseen kertoo mm. hänen käyttämänsä termit propaganda ja demonisointi. Pitkälti samanlaisin äänenpainoin huumevalistuksen luonteesta puhuvat muutkin aineistoni haastateltavat. Huumevalistuksen kautta saatua informaatiota kertovat kyseenalaistaneensa tahollaan jokainen haastateltava viimeistään ensimmäisen psykedeelikokeilunsa jälkeen ja tämän seurauksena psykedeeleistä on lähdetty etsimään tietoa muista lähteistä.

Se mitä ensimmäiseltä psykedeelimatkalta on odotettu, mitä kokemukselta haettu, on ollut pitkälti riippuvainen ennakkotiedoista ja niiden muovaamista asenteista psykedeelejä kohtaan. Haastateltavat kertovat muodostaneensa käsityksensä kokeilemiensa substanssien vaikutuksista huumevalistuksen lisäksi muun muassa Internetin, elokuvien, psykedeeliaiheisten tutkimusten ja psykedeelejä käyttäneiden kavereiden kautta saadun informaation avulla. Koska nämä muut lähteet ovat vaikeasti jäljitettävissä ja osoitettavissa, en voi aineistoni pohjalta tutkia sitä, missä määrin nämä vaihtoehtoiset informaation hankintaväylät ovat vaikuttaneet heidän kertomuksiinsa psykedeelikokemuksista. Aineiston perusteella voidaan kuitenkin todeta, että ensimmäisten kokeilukertojen odotukset ovat olleet suurimmalla osalla haastateltavista hyvin erilaisia myöhempiin verrattuna.

Psykedeelikokemuksen tulkintaa ohjaa psykedeeleistä hankitun tiedon kautta muodostuneiden odotusten lisäksi kokijan oma maailmankatsomus ja henkilöhistoria. Jokaisella haastateltavalla on oma tulkinnallinen viitekehyksensä, jonka kautta kokemuksia ymmärretään ja kerrotaan eteenpäin. Kertyneiden kokemusten kautta suhtautuminen psykedeeleihin muuttuu. Tämän myötä muuttuvat myös uusiin kokemuksiin suunnatut odotukset. Joissain tapauksissa, kuten tämän tutkielman kertomusesimerkeissä, jopa maailmankatsomuksen voidaan nähdä olennaisesti muuttuvan psykedeelikokemusten myötä.

Aineistossani haastateltavat nimeävät psykedeelikokemusten tuomia muutoksia pitkälti samoin termein kuin esimerkiksi Koivurannan, Latun sekä Lehtisen tutkielmien informantit. Kuten näissä haastatteluaineistoja analysoivissa töissä, myös oman aineistoni informantit tuovat muutokset esiin lähes poikkeuksetta positiivisina.⁹³ Kokemusten tuomia yleisluontoisia muutoksia ovat muun muassa itsetuntemuksen parantuminen sekä syvempi ymmärrys itsestä ja ympäristöstä. Kokemusten kerrotaan lisänneen psyykkistä ja fyysistä hyvinvointia sekä muuttaneen arvoja pehmeämmiksi; luonnon ja ylipäänsä elämän arvostuksen kerrotaan lisääntyneen.

⁹³ Koivuranta 2015, 69–74; Lattu 2015, 36, 54, 56; Lehtinen 2017, 74–77, 84.

Vaikka informanttien kertomusten kautta psykedeelikokemuksista maalautuu hyvin positiivinen kuva, haluan alleviivata, ettei aineisto kuvaa psykedeelikokemusten mahdollisten sisältöjen koko kirjoa. Haastateltaviksi ilmoittautuneet ovat kaikki henkilöitä, jotka ovat tulkinneet kokemuksensa positiivisiksi ja opettavaisiksi ja jotka ovat syystä tai toisesta halunneet jakaa kokemaansa eteenpäin.⁹⁴ Kyseessä ei siis millään muotoa ole kattava otos psykedeelikokemusten koko skaalasta, vaan tarkastelussa on kahdeksan kokeneen psykedeelimatkaajan kertomuksia merkittävimmistä kokemuksistaan. Lukuunottamatta seuraavaksi esiteltäviä kolmea esimerkkiä ensimmäisistä psykedeelikokemuksista tutkielmassa käsitellään ainoastaan kertomuksia erityisistä, mystisiksi tulkittavissa olevista kokemuksista.

Informantit kuvaavat pääpiirteissään ensimmäistä psykedeelikokemustaan kokeiluksi, joka ohjasi kiinnostumaan psykedeeleistä. Ensimmäinen kokeilukerta kuvaillaan haastatteluissa lähes poikkeuksetta lyhyesti ja sen merkitys jää myöhempien kokemusten varjoon. Kuten Koivurannan ja Latun tutkielmissa, joissa kannabis esitetään informanttien yleisimmäksi ensikosketukseksi psykedeelisiin substansseihin, myös oman aineistoni tyypillisimmiksi narratiiviksi ensimmäisestä kokeilukerrasta osoittautuvat lyhyet kertomukset kannabiksen polttamisesta (Mikko, Aino, Pekka, Veera).⁹⁵ Aineistosta löytyy viittauksia siihen, että myös Ilkka, Jukka ja Lauri olisivat käyttäneet kannabista ennen ensimmäistä varsinaista psykedeelikokeiluaan, mutta he eivät haastatteluissa luokittele kannabiskokemuksiaan psykedeelikokemustensa joukkoon ja tämän vuoksi kyseisen substanssin käytöstä ei heidän osaltaan ole kertomuksia.

Poikkeuksena aineistossani esiintyy Jarkko, joka ei mainitse käyttäneensä kannabista. Verrattuna muihin haastateltaviin hänellä on ehdottomasti vähiten psykedeelikokemuksia ja hän myös kertoo jo ensimmäisen psykedeelimatkinsa tuoneen perustavanlaatuisia muutoksia ajatteluunsa. Jarkko kertoo tehneensä paljon tiedonhakuun liittyvää pohjatyötä ennen ensimmäistä psykedeelikokeiluaan 34-vuotiaana. Hän oli muun muassa lukenut psykedeeliaiheisia tutkimuksia ja keskustellut psykedeelejä käyttäneiden kanssa tietoa saadakseen. Haastateltava kertoo matkustaneensa sukulaisensa kanssa Hollantiin, jossa psilosybiiniä sisältäviä tryfeleitä on laillisesti saatavilla, ja menneensä hotellihuoneen rauhaan nauttimaan substanssin.

⁹⁴ Olisi tosin hyvin mielenkiintoinen jatkotutkimuksen aihe kerätä vertailuaineistoksi kertomuksia henkilöiltä, joilla on nimenomaisesti negatiivisiksi tulkittuja psykedeelikokemuksia.

⁹⁵ Koivuranta 2015, 41–42; Lattu 2015, 34.

Muistan ne verhot kun siellä oli semmosia kasveja ja köynnöksiä niin ne alko elämään ja sitte oli patja silleesä, että se oli semmonen niinku ois vesisängyssä ollu. Ja, no sillä hetkellä mä en tiedostanu sitä, mutta sitte alko tulemaan pelkotiiloja, koska se tila oli sillä tavalla muuttunut. Nii aloin vaan hokemaan, että ”hitto mä oon tyhmä kun mä rupeen tämmöstä tekeen”. Ja sitte katto kelloo, että viis tuntia pitäs vielä kestää. (nauraa) (Jarkko)

Jarkko muistelee lyhyesti psykedeelin aiheuttamia visuaalisia muutoksia, mutta siirtyy hyvin nopeasti kuvaamaan kokemiaan tunnetiloja. Vaikka psykedeelimatkan alkuvalmistelut oli hoidettu haastateltavan kertomuksen mukaan huolellisesti, koki hän pelkoa matkansa alussa. Pelkotiloista puhutaan aluksi kuitenkin kepeästi, nauruskellen. Kertomuksen edetessä Jarkko vakavoituu ja avaa kokemaansa tarkemmin.

Kun alko nää ääriviivat häviämään niin silloin iski se järjetön pelko siitä, että mä häviän kokonaan tästä universumista. Ja se oli siis, pelkohan on helppoa käsittää silloin jos sillä on joku kohde, mutta kun se oli puhdasta kauhua ilman mitään kohdetta, niin sitä ei käsittänyt. Ja siihen tuli sitte, että mä kiskasin itseni, sain kiskottua pois siitä. Sitten kun mä tavallaan antauduin sille niin siitä tuli mitä miellyttävän kokemus. Silmät kiinni ku mulla oli, mä olin vaikka minkälaisessa väripyörteessä siellä suljetuin silmin, seikkailin ihan ihmeellisissä maailmoissa. Ja kun silmät avasi niin seinä värisi ja sitte fraktaaleita näky joka puolella. Ja sitten se oli jotenki niin mukavan tuntunen, että mä vaan myhäilin asioille itsekseni, että tänne asti piti tulla tämäki kokemaan. (Jarkko)

Kertomusta jatkaessaan Jarkko kuvaa jälleen näköhavaintojaan ja ääriviivojen häviäminen määritetään laukaisseen universumista häviämiseen liittyvän pelon. Pelko ja kauhu kuitenkin hävisivät Jarkon antautuessa kokemukselle. Kertomusta hallitsevasta pelon temasta huolimatta psykedeelimatka kuvataan päättyväksi miellyttäviin tunnelmiin. Jarkko selittää matkansa alussa esiintynyttä pelkoa omalla kokemattomuudellaan ja sillä, ettei noudattanut kaikkia kokeneemilta saamiaan ohjeita.

Se oli silloin ensimmäistä kertaa ja kaikki oli uutta ja outoa nii se oli sillä tavalla, mä otin vähän turhan ison annoksen siinä että... Kun kaikki oli mulle sanonu siitä, että alota pienellä annoksella. Ja mä olin taas, että kyllähän mun mieli kestää. (Jarkko)

Vaikka itsevarmuus oman mielen kestävyyydestä kertomuksessa kuvataan kostautuneen pelon ja kauhun tunteina, tulkitsee haastateltava kokemuksensa opettavaiseksi ja ajatteluaan syvästi muuttaneeksi. Jarkko oli haastattelussa ennen ensimmäisen kokemuksensa kuvausta luonnehtinut maailmankatsomustaan zen-buddhalaiseksi

ja kertoo koetun vahvistaneen tätä katsomusta muun muassa siltä osin, että kuolemanpelko oli kokemuksen jälkeen hävinnyt.

Eihän kuolemaa voi sanoa että olekaan. Jos tämä maailma on mielen luoma harha niin kuka kuolee? Ehkä tää roolihahmo lakkaa olemasta. Ku oli se järjetön pelko niin jostain aiemmin oon lukenut, että meidän kaikkien pelkojen äiti on itsettömyyden pelko. Että tavallaan tää roolihahmo tai se, että ei ole sitä yksilöä, nii siihen liittyy se just, että mä katoan täysin tästä universumista, et se oli siis ihan puhdasta kauhua. [...] Mut tavallaan sitte, kun oli prosessoinu sen itsettömyyden pelon siinä, sen kokemuksen, niin seuraaviin kertoihin pysty antautuun ihan, koska ei ollut sitä pelkoa enään tavallaan. (naurahtaa) Niin jännältä kuin se kuulostaa, kun sen on ker-
ran kokenut, niin tavallaan sen oli kohdannut ja sitä ei sen jälkeen enää ollut.
(Jarkko)

Jarkko kertoo ensimmäisen psykedeelimatkan aikana koetun pelon sekä erityisesti kokemuksen käsittelemisen jälkikäteen helpottaneen seuraavia psykedeelimatkoja. Hän myös toteaa myöhemmin haastattelussa pelon prosessoimisen rohkaisseen häntä sukeltamaan seuraavilla kerroilla entistä syvemmälle omaan mieleensä. Ker-
tomuksessa on oman tulkintani mukaan merkityksellistä se, että alkuun ahdistava ja pelottava psykedeelimatka on tulkittu osittain jo matkan aikana, mutta erityisesti matkan jälkeen, opettavaiseksi kokemukseksi, josta on ollut kokijalleen positiivisiksi miellettyjä seurausvaikutuksia ja näistä ehkä olennaisimpana kuolemanpelon häviäminen.

Kuolemaan liittyvien pelkojen ja ahdistuksen on todettu helpottaneen psykedeelikokemusten myötä myös muutamissa tuoreissa aiheesta julkaistuissa tutkimuksissa. Esimerkiksi Yhdysvalloissa syöpäpotilaille tehtyjen tutkimusten tulosten mukaan kuolemaan liittyvä pelko ja ahdistus vähenivät huomattavasti psykedeelikokemuksen jälkeen ja olivat pysyneet vähäisinä vielä kuusi kuukautta myöhemmin tehtyjen jatkotutkimusten mukaan.⁹⁶ Myös osa Lehtisen tutkielman haastateltavista olivat maininneet nimenomaan mystisiksi tulkittujen kokemusten vapauttaneen heidät kuolemaa kohtaan tunnetusta ahdistuksesta ja peloista.⁹⁷

Toisen aineistosta selkeästi erottuvan, pitkän ja yksityiskohtaisen ensimmäisen psykedeelikokemuksen kertoo Ilkka. Hänet oli tuore opiskelututtava pyytänyt kotiinsa teelle haastateltavan ollessa yhdeksäntoista ikäinen.

Se sitte, että otappa teetä ja mie aloin juomaan ja mie, että tämä on kyllä paskinta teetä mitä mie oon ikinä juonu. Ja sitte mie, että mitä täälä on pohojala ja sitte se naureskeli, että silokkeja. Mie, että mitä vittua? Se, että nää on silokkeja. Mie, että

⁹⁶ Griffiths et al. 2016, 1194–1195.

⁹⁷ Lehtinen 2017, 88–89.

no mitäh nytte? Se sano, että se on semmonen homma, että sie oot sen teen lipittäny, että se on aivan sama syök sie niitä vai et, että tuota (naurahtaa) kohta sie oot aika pärryissä siinä. Ja mie, että haistappa paska. Se, että imase ne ja pistä tuohon sohvalle pötköttään. (Ilkka)

Haastateltava kuvaa kokemustaan ja tuttavansa kanssa käymäänsä dialogia tilanteelle ajoittain naureskellen. Tilanteen yllättävyys ja omasta kokemattomuudesta nouseva malttamattomuus annetaan perusteluiksi sille, että ensimmäisestä kokemuksesta päällimmäisenä on jäänyt mieleen aistihavaintojen muutokset.

Se oli hyvin mielenkiintonen ja hyvin visuaalinen semmonen niinkö itensä ulkopuolinen kokemus. Ko minä en oikeen malttanu pittää silmiä kiinni, ko koko maailma alko vatkamaan ja pyörimään ja kaikennäkösiä juttuja alko veteleen ympäriinsä ja vaikka ja mitä pitkin seiniä ja patterit jutteli ja nallekarkkeja pomppi pitkin lattioita, nii em mie oikein malttanu siinä niinkö mennä itteeni sisälle. Mutta se visuaalinen puoli mikä oli siinä, niinku itseni ulkopuolella niin todellisuus muuttu niin se oli hyvin mielenkiintonen. [...] En mie ymmärtäny sitä henkisyttä. En tietenkään mie voinu käsittää sitä sillon, että siellä on niinkö ihan oikeesti semmonen. Ja ehkä taas toisaalta se syy, miksi ei laittanu silmiä kiinni on juuri nimenommaan se, että halus pysyä niinkö erossa siitä oman pään sisällöstä. Oli niinkö helempompaa, kun piti vaan silmät auki. Ei tarvinu mittään miettä. [...] Se oli hyvin mielenkiintonen ja semmonen herättävä kokemus siitä, että viinan juonti ja pilven poltto ei oo kyllä yhtään mittään. Että sielä on niinkö joku semmonen... Sitte siitä jäi semmonen tietenki, että joskus pittää tehdä uuestaan. (Ilkka)

Kuten Jarkon kertomus ensimmäisestä kokemuksestaan, myös Ilkan kerronnassa näköaistin muutokset saavat suuren roolin. Ilkka antaa oman tulkintansa visuaalisuuteen keskittymisen syistä viitatessaan henkisyteen ja ”oman pään sisältöön”. Ensimmäisellä kerralla oli helpompaa keskittyä vaikutusten visuaalisuuteen. Ensimmäisen kokemuksen kerrotaan herättäneen mielenkiinnon psykedeelisiin substansseihin, mutta henkiseksi kutsuttua puolta, psykedeelimatkan henkisen kokemuksen potentiaalia, haastateltava ei vielä ensimmäisellä kerralla kokenut tavoittaneensa. Kertomuksessa kuitenkin viitataan selkeästi siihen, että jollain myöhemmällä psykedeelimatalla hän on ymmärtänyt tämän henkisen puolen. Lisäksi hän vertaa psykedeelikokemusta alkoholin ja kannabiksen vaikutuksiin ja kertoo jälkimmäisten arvostuksen laskeneen ensimmäisen psykedeelikokemuksen seurauksena huomattavasti. Siitä huolimatta, että Ilkka ei haastattelussa lue ensimmäistä psykedeelikokemustaan merkittävimpien joukkoon, on kokemus tulkittuine opeuksineen säilynyt kertojan mielessä hyvin yksityiskohtaisena ja kokemuksesta kerrotaan hyvin positiivisävytteisesti mielenkiintoisena ja herättävänä kokemuksena.

Kolmas aineistoesimerkki ensimmäisen kokemuksen kuvauksesta on Horto-
nin syndroomaa eli sarjoittaista päänsärkyä (*Cluster headache*) sairastavan haasta-
teltavan kertomus.⁹⁸ Haastatteluhetkellä neljäkymmentäneljä vuotias Lauri kertoo
sairastuneensa päänsärkyyn noin kaksikymmentä vuotta sitten.

Sarjoittaisest päänsärystä mä oon kärsiny vajaa parikymppisestä saakka. Sitten lopulta
löysin tietoo tarpeeks, että psykedeelit auttaa siihen päänsärkyyn. Elikkä se sarjoit-
tainen päänsärky on semmonen, että se sarja alkaa, sit se kestää muutaman kuukau-
den ja sit suunnilleen kerran päivässä on semmonen äärimmäisen kova kipukohtaus.
Ja mul oli niitä kaks vuodessa, et aina keväällä ja syksyllä oli semmonen jakso.
(Lauri)

Lauri oli lukenut ensin psilosybiinisienten potentiaalista sairautensa hoidossa ja et-
sittyään lisää tietoa aiheesta oppinut, että myös miedommat psykedeelit voivat aut-
taa särkyyn. Lauri suhtautui Suomessa laittomaan hoitomuotoon suurella varauk-
sella. Hän kertoo huumevalistuksen kautta saamansa tiedon pohjalta ajatelleensa,
että jopa miedonkin psykedeeliannoksen nauttimisesta seuraisi todennäköisesti
mielenterveysongelmia.⁹⁹ Mielenterveyden järkkymisen pelosta huolimatta Lauri
uskaltautui 40-vuotiaana kokeilemaan päänsärkynsä hoitokeinona psilosybiinisie-
niä miedompaa psykedeeliä, LSA:ta sisältäviä RC siemeniä (*Rivea Corymbosa*).¹⁰⁰
Mielessään piilleistä uhkakuvista huolimatta haastateltava kuvailee siementen vai-
kutusta hyvin miedoksi ja miellyttäväksi.

Ensimmäinen mitä huomas oli, että pää tuntu kirkkaammalta. Ja tuntu, et joku ois
huuhdellu jollain niinku lähvedellä pään. Et semmonen tunkkasuus hävis ai-
voista. Se oli se jälkiefekti. Ja sit siinä ku se vaikuttaa se aine, nii siinä semmonen
niinku tavallaan valo lepatti silmäkulmassa. (Lauri)

Haastateltava kuitenkin huomauttaa vaikutusten niukan kuvailun jälkeen, että vai-
kutusta oli niin huomaamaton, ettei hän tunnistanut sitä ennen kuin puoli vuotta myö-
hemmin nautittuaan ensimmäisen kerran pienen annoksen psilosybiinisieniä ja saa-
tuaan niistä kokemuksen, johon verrata siemenistä samaansa vaikutusta. Kerto-
muksensa alussa haastateltava alleviivasi omia ennakkoluulojaan ja pelkojaan psy-
kedeelien kohtaan. Tämän vuoksi oli mielestäni yllättävää, että hän kertomansa mu-
kaan siirtyi varsin pian vahvempaan psykedeeliin.

T: Sie pelkäsit niitä siemeniä tavallaan tai sitä mitä ne voi sulle tehdä, mutta sitte
kuitenki sie otit niitä nii olikse se vaan sitte se päänsärky?

Lauri: Se oli se päänsärky, mut siinäki oli semmonen lievä kiinnostus siihen, että
ois kiva jos näistä tulis jotain niinku ylimäärästä. Ja se oli kai se semmonen syy, että

⁹⁸ Sarjoittaisesta päänsärystä ks. esim. Rusanen 2016, 7, 9.

⁹⁹ Ks. haastateltavan sitaatti aiheesta, s.33.

¹⁰⁰ Rusanen 2016, 31–32.

sitten lähti sinne metsään hakeen, ettimään niit sieniä. Se semmonen, et okei, nyt on niinku uskallettu tähän näin. Nii sitte se kiinnosti se psykedeelinen kokemus ilmeisesti niin paljon, että... Koska niit siemenii, ne tehos hyvin ja toimi hyvin. Niitä ois voinu jatkaa niitten käyttöä. Siinä semmonen lievä ällötys-efekti, koska ne on niin hemmetin pahan makusii, mutta mä luulen, et senki kanssa ois pystyny elämään. Mutta sit tosiaanki sen ensimmäisen vahvan [psilosybiinisenistä saadun] kokemuksen jälkeen, ni... Siit tuli niin paljon niit muita hyötyjä, että sitte siin ei ollu enää järkee siemenillä hoitaa.

RC siemenet tekivät haastateltavan mukaan päänsärkyjaksot kivuttomiksi ja miellyttävän ensikokemuksen jälkeen kiinnostus vahvempiin psykedeelisiin heräsi. Haastateltavan kertomus alkaa hyvin harvinaisen ja hyvin kivuliaan sairauden hoidokeinon etsinnästä ja päätty substanssiin liittyvien pelkojen voittamiseen ja kiinnostukseen tavoitella psykedeelisiä saatavia ”muita hyötyjä”, kuten Lauri itse ilmaisee. Palaan kertomuksessa mainittujen muiden hyötyjen tarkasteluun mystisten kokemusten analyysin yhteydessä.

Ensimmäisiin kokeiluihin annetaan aineistossa monenlaisia syitä ja ensimmäiset kokemukset ovat usealla haastateltavalla jääneet merkitykseltään tärkeämmiksi tulkittujen kokemusten varjoon. Edellä esitetyissä kertomuksissa on paljon visuaalisten muutosten sekä ennen kokemattomien tuntemusten herättämien pelkojen kuvailua. Kuitenkin jo näihin ensimmäisiin kokemuksiin sisältyy kokijoiden maailmankatsomusta ravistelleita oivalluksia, huumevalistuksen synnyttämien pelkojen hälvenemistä ja kiinnostuksen heräämistä erilaisia psykedeelisiä substansseja kohtaan.

3.2 Mystiset kokemukset

Haastatteluaineisto sisältää kertomuksia yhteensä yli viidestäkymmenestä psykedeelimatkasta. Olen rajannut analysoitavaksi sellaisia kertomuksia, joista löytyy Geelsin ja Wikströmin määritelmän näkökulmasta mystisen kokemuksen piirteitä. Tarkoitin tällä erityisesti kertomuksia, jotka voidaan tulkita kuvauksiksi perimmäisen todellisuuden kohtaamisesta. Toisin sanoen analysoin kokemukskertomuksia, joissa kuvataan erilaisia tapoja tavoittaa tai olla yhteydessä todellisuuteen, joka paljastuu tai johon päästään muuntuneessa tietoisuudentilassa.

Tällaiseen yhteyden tunteeseen liittyy useimmissa aineiston tapauksissa olennaisesti nk. egon liukenemisen tai häviämisen (*ego-dissolution*) käsite. Egon häviämistä pidetään yhtenä psykedeelikokemuksen keskeisistä piirteistä. Ego voidaan määritellä tunteeksi muuttumattomasta identiteetistä tai persoonallisuudesta. Toisin sanoen ego on tunne itsestä, ego on ”minä”. Egon liukenemisella tai häviämällä

taas tarkoitetaan erityisesti psykedeelikokemusten kuvailun yhteydessä väliaikaista tai hetkellistä subjektiivisen itsen tai identiteetin hämärtymistä tai häviämistä. Egon häviäminen voi olla kokijalle tervetullut, positiivinen kokemus, mutta se voi myös aiheuttaa pelkoa ja kokemusta voidaan yrittää vastustaa.¹⁰¹

Erilaisiin yhteyden kokemuksiin vähintäänkin viitataan kaikkien haastateltavien kerronnassa. Yhteydellä voidaan tarkoittaa esimerkiksi yhteyttä kertojan itsensä ja psykedeelimatalla kohdatun transsendentin entiteetin välillä tai yhteyttä kertojan itsensä ja toisen yhtä aikaa psykedeelin vaikutuksessa olevan välillä. Näiden lisäksi yhteyttä nimetään koetun psykedeelimatkojen aikana muun muassa luontoon ja korkeampaan tietoisuuteen.

Haastateltavat ovat saaneet mystisiksi luokiteltavissa olevia kokemuksia erilaisten psykedeelisten substanssien vaikutuksessa. Psilobybiinisenet, LSD, MDMA ja DMT:ä sisältävä ayahuasca ovat yleisimmät substanssit, joita näissä kertomuksissa esiintyy. Olen päättänyt mainita jokaisen kertomuksen alkuun substanssin, jonka vaikutuksessa kokemus on saatu. Nautitut substanssit mainitsen tutkielmassa kuitenkin vain kertomusta kehystävänä taustatietona. Analyysissäni en tule syventymään eri psykedeelien aiheuttamien kokemusten vertailuun.

Olen teemoitellut mystisiä kokemuksia kuvaavat kertomukset sen mukaan minkälaisia kohtaamisia perimmäisen tai korkeamman todellisuuden kanssa ne sisältävät. Ensimmäisenä esittelen kertomuksia, joihin sisältyy perimmäisen todellisuuden kohtaaminen Geelsin ja Wikströmin määritelmää ehkä osuvimmin kuvaavasti ykseyden kokemuksina. Toinen teema pitää sisällään kertomuksia erityisistä rakkauden tunteen täyttämistä kokemuksista, jotka ovat hyvin lähellä ykseyden kokemuksia ja joita luonnehditaan aineistossa myös jumalallisiksi kokemuksiksi. Kolmas teema sisältää kertomuksia, joissa olennaisena elementtinä on yhteys transsendenttiin entiteettiin tai entiteetteihin. Nämä entiteetit voivat edustaa Jumalana tai jumaluutena korkeamman tai perimmäisen todellisuuden ilmentymää tai vähintäänkin olentoa, jonka nähdään omaavan kokijan arkitajunnan saavuttamattomissa olevaa tietoa tästä todellisuudesta.

3.2.1 Ykseyden kokemus

Olen päättänyt luonnehtimaan seuraavaksi esittelemiäni kertomuksia ykseyden kokemuksiksi. Ykseydellä tarkoitan kokemusta, jossa egon häviämisen kautta sulautetaan muuntuneessa tajunnantilassa kohdattuun todellisuuteen, päästään eri tavoin

¹⁰¹ Carhart-Harris, Leech et al. 2014, 2; Nour, Evans et al. 2016, 2; Millière 2017, 1–2.

osaksi sitä. Näissä kertomuksissa kertojat kuvaavat tulevansa yhdeksi tietoisuudeksi tai löytävät itsensä ikuisiksi tyyneyden tai tyhjyyden tilaksi nimeämästään todellisuudesta. Geelsin ja Wikströmin määritelmää seuraten kutsun tätä tilaa perimmäiseksi todellisuudeksi, mutta haluan painottaa, ettei termin käyttämisellä pyritä analyysissä ontologisiin kannanottoihin.

Ensimmäiseksi esimerkiksi valitsemani kokemuskertomus on Ainon kertomus tärkeimmästä maailmankatsomukseensa vaikuttaneesta psykedeelikokemuksesta. Aino kertoo nauttineensa LSD:tä kumppaninsa kanssa pariskunnan kotona.

Mä vaan muistan kun me otettiin ne ja sit me ruvetaan nauraan, rupee naurataan. Ja naurattaa lopulta niin, että sattuu mahaan. Oikeesti aivan huutonaurua, meillä ei oo enää mitään syytä. Se nauru itessään alkaa vituttaa sit ku sitä ei saa poikki, sattuu vaan ja sitte piti ruveta ajattelemaan muita asioita. [...] Mä päätin, et nyt mä ajattelen jotain muuta, et mitä mä yleensä tykkään ajatella? Jotain, vaikka eri aatteita tai politiikkaa, kulttuuria, taiteita, uskontoja, kaikkee. Mä yritän keskittyä niihin. Ku mä yritän ajatella niitä, niin ne kaikki jotenki liittyy toisiinsa. Mä yhtäkkii nään, et ne on kaikki analogisii toisistaan, et ne on vaan pikkasen eri spekseillä ihan sama juttu rakennettu ja et lopulta kaikki yhdisty niin nopeesti toisiinsa, että mä päätän, että mä en enää pysty selittään sanoilla. Hirveen tarve yrittää selittää, et mä tajusin, hei mä oivalsin. Pistän nyt suuni kiinni ja ekaa kertaa koskaan oikeesti mä hiljenin, et okei mä katon tän jutun. Sen jälkeen kaikki meni sillee spiraalis, mä valun peilistä läpi ja poks. Yhtäkkii niinku... Siis sitä ei voi, sitä ei voi selittää. Se tapahtu meillä molemmilla täsmälleen yhtä aikaa. Siinä ku istuttiin keittiön lattialla, yhtäkkii aukes silmät ja mä voin vanhoa, mä en ikinä oo uskonu semmoseen ku kolmas silmä, ikinä voinu kuvitellakaan, että vois olla olemassakaan semmonen juttu ku kolmas silmä, nii yhtäkkii se aukee. Sillee aivan täysin, ei mitään niinku kiistämistä. Mä säikähin niin, et oikeesti mä meinasin oksentaa syliini. Mä en pystyny edes huutamaan. Tuntu ku joku ois lyöny yhtäkkii nyrkillä mahaan sillee, ”kukkuu täällä on jumala”. Ja se tuntu siltä ku mut ois yhtäkkii naksautettu kiinni, avattu tosta [kaulan kohdalta] ja sit mä tuun täältä ulos sillee, ensimmäistä kertaa kurkkaan, ”vou, mä niinku ohjaan tämmöstä hahmoa”. Et ”mä oon täällä niinku oikeesti, tää on minä”... Ja se tosiaan tuli kummalleki yhtä aikaa. Se oli se minä, joka tuli ulos ja sama minä molemmissa. Mä ajattelin kaksilla aivoilla yhtä aikaa, oli vaan yks ainoa tietoisuus joka valtasi sen koko tilan.” (Aino)

Kokemus on kerrottu vauhdikkaasti, elokuvamaisen tarkasti ja monin paikoin presensissä. Kertomus, vaikka onkin muistelua useamman vuoden takaisesta kokemuksesta, imaisee sekä kertojan että kuulijan mukaansa, kuin elämään kokemusta uudelleen. Ainon kertomus kuvaa suurimmaksi osaksi tapahtumakulkua, joka johti egon häviämisen kokemukseen. Vasta sitten, kun Aino lopettaa yrityksensä selittää

kumppanilleen tärkeäksi tuntemaansa oivallusta ja katsoa mitä kokemus tuo mukanaan, seuraa ykseyden kokemus. Tässä sitä kuvataan kolmannen silmän avautumiseksi, kaksilla aivoilla yhtä aikaa ajattelemiseksi, yhdeksi tietoisuudeksi. Kertomuksessa esiintyy Intian uskomusperinteestä lähtöisin olevia ideoita kuten chakra (tässä tapauksessa otsachakra, nk. kolmas silmä) ja yhden tietoisuuden oivaltaminen.¹⁰²

Ainon kertomuksessa kuvataan egon häviäminen eräänlaisena kehosta irtautumisena. Se mihin tämän kautta päästään käsiksi on yksi tietoisuus, jonka koetaan ohjaavan sekä kokijaa itseään että hänen kumppaniaan. Kertomuksessa on esitetty tämän tietoisuuden saavuttaminen eräänlaisena tulvahduksena: Aino kuvaa kehonsa ”avaamisen” kaulan kohdalta päästäneen kehossa olleen tietoisuuden vapaaksi. Kertomus jatkuu uudella oivalluksella.

Ja yhtäkkiä mä tajusin, että mä tiedän ihmisiä, jotka on kertonu tän mulle aikasemmin, yks mun kaveri. Se selitti mulle tän jutun ihan täysin, et miten me kaikki ollaan se yks ja sama minä, joka kumpuaa siitä samasta lähteestä. Mä en uskonu, mä pidin sitä hulluna. Mä olin sillee, et hitto se olen myös minä. Kello on puol neljä aamuyöllä, mä soitan sille ja se vastaa välittömästi puhelimeen, koska se olen minä. Ja mä soitan sille, se vastaa välittömästi puhelimeen, mä yksinkertaisesti vaan puhun itteni kans. Se on ihan täysin yks ainoa tietoisuus, mä tiedän täsmälleen mitä se toisessa päässä ajattelee. Jossain vaiheessa se sitte särkyi, kun se sanoo mun nimen ja siinä kohtaa mä huusin ääneen aivan niinku tuskasta sillee, että nyt se hajos. Heti ku me ruvettiin käyttään pronomineja, niin se tila loppu ja me ei päästy siihen enää mitenkään takasi. (Aino)

Vasta pronomien käyttäminen kaverinsa kanssa käydyn puhelinkeskustelun aikana särkee ykseyden kokemuksen. Kiinnostavaa kokemuksen luonteessa on, että vaikka Aino ei päässyt ykseyden tilaan takaisin enää kuvaamansa psykedeelimatkan aikana, ei ykseyden kokemus ole Ainon kertoman mukaan kuitenkaan ainut laatuaan. Hän kertoo päässeensä samaksi mieltämäänsä yhden tietoisuuden tilaan myös muutama vuosi myöhemmin eri psykedeelin vaikutuksessa. Aino kuitenkin painottaa ensimmäisen ykseyden kokemuksensa olleen itselleen tärkein. Reflektoidessaan haastattelussa kokemustaan Aino nimittää sitä heräämiseksi.

Se oli kaikkein merkittävin kyllä se yö kun me herättiin. Aivan ylivoimaisesti. Muutti ihan koko elämän ympäriinsä. Hetkessä niinku tajus koko Raamatun sisällön. Mä olin vielä sillee silloin, et tää juttu on semmonen, et tää pitää ihmisille, että hitto ko ne tajuaa tän, että ketä ne oikeasti on niin tää koko maailma muuttuu ihan täysin, kaikki sodat loppuu. Et tästä pitäis kirjottaa kirja, sillee ai hitto Raamattu, joku on tehny sen,

¹⁰² Patton 2004, 48; Grimes 1996, 68, 100–101.

ei se onnistunu viimekskään. Ei sitä pysty selittään sanoilla, se pitää käydä itte koke-
massa. (Aino)

Ykseyden, yhden kaikkien jakaman tietoisuuden oivaltamisen tai ymmärtämisen kokemus kuvataan mullistaneen kokijansa elämän. Aino viittaa puheessaan Raamattuun ja sen sanoman ymmärtämiseen ykseyden oivaltamisen kautta. Kertomuksessa yhdistyy Intian uskontoperinteestä lähtöisin olevat ajatukset kristinuskon Raamattuun tavalla, jota haastateltava ei avaa haastattelussa. Aino kertoi haastattelun alussa kasvaneensa adventistisessa perheessä. Adventismin kautta Raamattu lienee tullut haastateltavalle tutuksi, mutta yhden tietoisuuden ymmärtämiselle ja sen yhdistämiselle Raamatun sanomaan ei löydy mitään selkeää yhdistävää selitystä haastattelusta. Ainon mukaan oivallusta ei voikaan selittää, se pitää itse kokea. Ainon kertomuksesta välittyy kuitenkin maailmankatsomuksellinen tulkinta, jonka mukaan kaikkia ihmisiä yhdistää yksi ja sama tietoisuus ja, että erillisuus on illuusio, jonka läpi näkeminen osoittaisi ihmisille väkivallan mielettömyyden.

Olen tulkinnut seuraavan esimerkkikertomuksen myös ykseyden kokemukseksi, vaikka se on luonteeltaan hyvin erilainen kuin Ainon kertomus. Tässä esimerkissä ykseys kuvataan myös egon häviämisen kautta, mutta kertomukseen liittyy hieman tummempia elementtejä edelliseen verrattuna. Tämäkin esimerkkikertomus on verrattain pitkä ja yksityiskohtainen. Olen päättänyt tiivistämään kertomuksesta muutamia kohtia, joita en pidä olennaisena ykseyden kokemuksen esittämisen kannalta.

Pekka kertoo nauttineensa useampi vuosi sitten ensimmäistä kertaa ayaahuascaa ja tehneensä sen yksin kotonaan. Kertomus alkaa kuvailulla mielen mylerryksestä, sen herättämästä sekoamisen ja kuoleman pelosta ja jatkuu visuaalisten muutosten kuvailulla. Nämä värikkäät aistihavainnot, jotka esitetään tunkeutuneen kertojan tietoisuuten silloinkin, kun kertoja on sulkenut silmänsä, kerrotaan kasvattaneen entisestään pelon kokemusta.

Sit mä en jaksanu olla ees mitenkään peloissani, ku seuraavaks mä aloin näkemään silmissäni näkyjä täst maailmasta. Miten sen vois selittää. Semmosii asioita, joita mä en suostu hyväksymään todeksi. Mä aloin huutaan ittelleni, että ei ei, nää asiat ei ole totta. Mä en pysty selittään, et mitä ne on, mut sanon vaan, et semmosen valheellisuuden takaa paljastuu paljon asioita ja elämäki voi tuntua pelkältä tietokonesimulaatiolta verrattuna johonki toiseen kohtaan. Ja se meni niin pitkälle, et mä tunsin, et mun pää alkaa kiehumaan, koska mä en suostunu hyväksymään sitä. Mä en niinku, mä halusin pitää kiinni siitä, että mä olen mä ja tää on tämmöstä tää elämä. Et mun maailmankuva yrittää niinku nyt romahtaa ja mä pidän kiinni siitä. Ja mulle tuli semmonen olo, että jos en mä päästä irti niin mä kuolen. Mutta jos mä

päästän irti, niin mua ei enää oo. Ja loppujen lopuks mun voimat vaan loppu ja sanotaan, et tulee semmonen hetkellinen pimeys. Naiivisti sanottuna minuus katoaa täysin, ei enää oo semmosta jota voi kutsuu minäksi. Ei ollu ees enää koko huonetta eikä mua eikä mitään. Ja sit mä nään maapallon niinkö vähän kaukaata. Se kutistuu semmoseks pieneks pilkuksi. Mä en siis enää tunne mun kehoani enkä mitään, on olemassa jotain, mut ei oo olemassa mitään, ja joku kaiken kasassa pitävä voima, mikä se sit ikinä lie on. (Pekka)

Kertomuksesta on löydettävissä samankaltainen häviämisen ja kuoleman pelon elementti kuin luvussa 3.1 esittelemässäni Jarkon psykedelikkokokemuksessa. Tässä Pekan kertomuksessa esitetään kuitenkin verrokkiesimerkkiä yksityiskohtaisemmin toiminta, joka on tulkittavissa egon häviämisen vastustamiseksi. Pekka kuvaa nähneensä valheellisuuden taakse, mutta vastustaneensa näkemänsä hyväksymistä, sillä se olisi romahduttanut hänen maailmankuvansa. Kuten Jarkon kertomuksessa, myös tässä kertojan on lopulta pakko irrottaa minuudestaan, antautua. Tätä seuraa tunne kehon ja ympäröivän tilan häviämisestä. Pekka kertoo tunteneensa samalla kertaa, ettei ole olemassa mitään, mutta on kuitenkin olemassa jotain, jokin kaiken kasassa pitävä voima.

Mä en tiedä olikse sit mun maailmankuvassa se tapa millä se tulee, mut mun elämä kelautus filminauhan tavoin. Se ei ollu niinku elokuvaa kattois. Se oli niinku sä eläisit kaikki ne tunteet ja hetket mitä sä oot kokenu. Ja se menee vähän niinku purkkiin ja sit mul tuli semmonen tunne, et mä elän hyvän elämän, mä oon tosi tyytyväinen siitä ja... mä oon valmis kuolemaan. Et ei mulle ole enää niin väliä. Et siihen tilalle tulee semmonen, mä tunnen olevani vähän niinku valossa. Semmosessa täydellisessä rauhan ja tyyneyden tilassa missä kaikki halu on kadonnu. Semmonen tila, johon sä haluisit jäädä ikuisiksi ajoiksi ja se tuntuu ikuiselta. Sitä on tosi vaikea itellekki selittää sanoilla sitä tunnetta. Mutta mä en nähny mitään. Mä tunsin olevani jossain niinku kotona, valossa, missä kaikki muutki on. Mä en nähny mitään yksittäistä jumalaa, mitään hahmoa, semmosta, jota vois kuvailla mitä jossain uskonnollis kirjotuksissa. Mä tunsin jotain paljon suurempaa, pysyvämpää ja erilaisempaa. (Pekka)

Pekka kertoo kokeneensa elämänsä kelautuneen filminauhan tavoin, eläneensä kaiken kokemansa uudelleen ja tunteneensa olevansa valmis kuolemaan. Pelko omasta kuolemasta hävisi kertojan päästessä tilaan, jossa kaikki halu oli kadonnut. Pekka kuvaa minuutensa tilalle tulleen tunteen valossa olemisesta, täydellisestä rauhasta ja ikuisuudesta.

Ja samaan aikaan mä tunsin suurta kaipausta tätä maailmaa kohtaan, mut se toinen tunne oli niin paljon suurempi. Se selitti kaiken, anto kaikelle merkityksen, et... Ei sillä ois ollu mitään merkitystä, kuolemallani, jota mä olin koko ikäni kuitenkin pelänny. [...] Ja silloin siellä valossa ollessa mä sain jo esittää semmosia kysymyksiä,

mitkä oli mua aina arveluttanu. Mut mä en muista niit kysymyksiä enkä niit vastauksia. Mutta mulla on se tunne, mä muistan, et mä sain kaikkeen niinkö vastauksen, jonka mä sit unohdin sen jälkeen. Ainaki hetken mä tiesin niihin vastauksen. Ja sit mulla oli semmonen tunne, kun mä aloin tuntee, et mä saan tulla takasi, et mul on täällä vielä jotain tehtävää. Mulla oli niin vahva tunne. Mun pitää olla täällä vielä auttamassa kanssaihmissä. Mun pitää toteuttaa mun tehtävää, et vielä ei ollu mun aika lähteä. Mä pääsin vaan näkemään sen toisen puolen, muistamaan mitä oli ne mun tehtävät täällä, minkä takii mä oon tänne syntyny, mitä mä täällä teen... ja se anto semmost tarkotusta. (Pekka)

Vaikka Pekka kertoo olleensa toisaalta valmis kuolemaan ja häviämään maailmasta, hän kertoo kuitenkin tunteensa kaipuuta maailmaa kohtaan. Hän kertoo ymmärtäneensä kaiken merkityksen. Tätä seurasi tunne siitä, että hänen kuolemallaan ei olisi merkitystä. Kuitenkin jostain Pekalle tuli tunne, että hän saisikin palata takaisin maailmaan, että hänellä oli vielä tehtävää maailmassa. Kertomuksesta jää ristiriitainen vaikutelma. Toisaalta Pekka ei kerro kohdanneensa mitään entiteettiä. Hän jopa kieltää sen sanomalla, ettei nähnyt ”mitään yksittäistä jumalaa”. Toisaalta hän kuitenkin kertoo saaneensa esittää kysymyksiä valossa ollessaan ja saaneensa kysymyksiinsä vastauksia. Kertomuksessa kuvataan jopa tunnetta, että Pekka ”saa tulla takaisin” maailmaan, tunnetta, että hänellä on tehtävä. Kertomuksessa jää auki, mikä tai kuka vastasi Pekan kysymyksiin, antoi luvan palata ja osoitti hänelle tehtävänsä. Pekka puhuu kokemuksestaan ”toisen puolen näkemisenä”. Kertomusta ei voi mielestäni tulkita yksioikoisesti niin, että hän olisi saanut vastaukset itseltään, että kokemus olisi tulkittu samankaltaiseksi yhden tietoisuuden tilaksi kuin Ainolla. Pekan kuvailu egon häviämisen jälkeisestä tilasta muistuttaa halun katoamisen, tyyneyden ja rauhan osalta paljon muun muassa buddhalaisuuden nirvana-käsitettä.¹⁰³ Ykseyden kokemukseksi kertomus on määriteltävissä, mikäli tulkitaan Pekan päässeeseen kokemukseensa osaksi perimmäistä tai korkeampaa todellisuutta kuvatessaan tilan häviämisen jälkeen tunnettaan ikuisiksi valossa, rauhan ja haluttomuuden tilassa olemiseksi.

Samankaltainen egon häviämisen jälkeinen tila esitetään Veeran kertomuksessa. Tässä esimerkissä egon häviämisen tunteeseen liittyy pelko siitä, ettei arkitajunnantilaan olisi enää paluuta. Tässä kertomuksessa egon häviämistä seuraa tila, jota kertoja kuvaa varmuudeksi omasta kuolemasta.

Kaikist sellanen isoin kokemus oli ku mä otin LSD:tä ekaa kertaa. Ja sitte ku me oltiin vähän vielä sillo nuoria ja holtittomii, nii sit me oltiin sillai, ku se ei alkanu

¹⁰³ Prebish ja Keown 2006, 50, 124–125,279.

viel sit kunnolla toimiin ku sä pikkuhiljaa tunnet, et se alkaa vaikuttaa nii sit me oltii sillai et otetaan vielä MDMA:ta ja sit me otettiin sitä aika iso määrä. Ja tota mä siis... kuolin. Mun mielest. Monta kertaa siinä. Et se oli todella sekavaa ja sillee, et siinä ei ollu enää mitään tatsii mihinkää todellisuuteen. Et kaikki oli ihan täysin, täysin niinku muualta ja sit siin meni sillee, et... sit se nousi välillä sillee, et menetät sun ruumiista koko kosketuksen, meet vaan johonki ja alat vaan pelkää, et täältä ei tulla enää takasi. Ja sit ku sä päästät siit pelost irti, nii sit tulee sellanen vapautus ja sit näkee vaan pelkkää valkost valoa ja sellanen tosi iso sellanen mmm-ääni (päästää monotonisen, voimakkaan äänen) kuuluu sellanen tiäkkö, alkutila tai sellanen. Se on tosi jännä. En mä pysty, ei sitä pysty oikeen kuvaileen silleen järkevästi. Ku ei sitä oo oikeen järjellä selitettävissä sellast tilaa. Et sä periaattees kuolet, vaik et sä fyysisesti kuole, mut sä oot niin varma siitä, et sä kuolet ja sä et enää palaa tästä ja sä koet sellasen tripin, missä sä menetät täysin kosketuksen sun minään tai mihinkään muuhun. Ja mitä lähemmäs sitä sellast ultimaattist tyhjyyttä menee, nii siinä niinku tosi sellasii lapsuuden ihan varhasimmast vaiheest tulee sellasii ääniä ja muistoi mitkä tulee siinä ja neki pikkuhiljaa jättäytyy pois ja sit ei oo enää mitään muuta ku sitä valkost. Ja sit pikkuhiljaa sä palaat taas takasi kehoon. Ja jos menee vaik polttaan lisää hatsii sen jälkeen, nii sit sinne menee uudestaan. (Veera)

Veeran kertomuksessa kuvataan egon häviämisen jälkeen koetut asiat matkana kohti ultimaattista tyhjyyttä, alkutilaa, valkoista valoa. Myös tässä kertomuksessa egon häviämistä vastustetaan ja pelon tunteet valtaavat kokijan siihen asti, että pelosta päästetään irti ja kokemukselle antaudutaan. Kuten aiemmissa esimerkeissä, tilan kuvailun sanotaan olevan hyvin vaikeaa. Vaikka kertomuksesta ei selvästi käy ilmi, tulkitsen Veeran tarkoittavan kuoleman kokemuksella nimenomaisesti kuvailemaansa egon häviämistä ja matkaa kohti valkoista valoa. Matkan kuvataan pitäneen sisällään muistoja ja ääniä lapsuudesta, mutta päämäärän lähestyessä nämäkin hävisivät. Kokemuksen kautta näyttäytyvä minuuden ulkopuolinen todellisuus kuvataan esimerkissä tyhjäksi, valkoiseksi alkutilaksi. Veera kuvaa päässeensä tästä alkutilasta takaisin, mutta menneensä sinne uudelleen poltettuaan kannabista. Vaikka Veera kuvaa kokemustaan sekavaksi ja pelottavaksi, hän on kertomuksensa alussa kuvannut itseään ja kavereitaan ”nuoriksi ja holtittomiksi” ja tämä selittänee osaltaan sen, miksi Veera päätyi kannabiksella jatkamaan psykedeelimatkaansa.

Yhteistä edellä esitetyille ykseyden kokemuksiksi tulkitsemilleni kertomuksille on kertojien pääsy osaksi minuuden ulkopuolella olevaa, Geelsin ja Wikströmin termein perimmäistä todellisuutta. Ainon tapauksessa tämä tapahtui rajatussa ja selkeässä, tähän todellisuuteen kuuluvassa tilassa. Ainon kertomus on hyvin konkreettinen: yksi tietoisuus täyttää keittiön ja yhdistää kertojan ja hänen kumppaninsa mielet. Ainon ykseyden kokemisen oivallusta seuraa myös eräänlainen testi

kun kertoja soittaa kaverilleen. Testin tulokset kerrotaan niin, että sen voi tulkita onnistuneeksi. Puheluun kerrotaan vastatun välittömästi eikä kokemus yhdestä tietoisuudesta hajoa kuin vasta keskustelukumppaneiden käyttäessä pronomineja. Oivallus kaiken ykseydestä, yhdestä tietoisuudesta, nostattaa kertojassa halun välittää oivallustaan eteenpäin. Innostuksen kerrotaan kuitenkin laimenneen kertojan todeksa Raamatun olleen epäonnistunut yritys selittää samaa oivallusta.

Pekan kertomuksessa käydään rauhan ja tyyneyden tilassa, jossain tämän maailman ”toisella puolen”. Pekka kuvaa egon häviämisen jälkeen nähneensä maapallon kaukaa, sen kutistuneen pieneksi pilkuksi sekä lopulta päätyneensä ikuiselta tuntuneeseen tilaan, jota kuvaa mm. valoksi ja kodiksi, paikaksi jossa oli ”kaikki muutkin”. Vaikka Pekka kertoo egon häviämisen tunteen herättäneen aluksi suurta pelkoa, palaa hän kertomuksensa mukaan takaisin maailmaan tyytyväisenä – hän oli saanut uudenlaisen varmuuden elämänsä tarkoituksesta, omasta tehtävästään maailmassa.

Veeran kertomuksessa muuntuneessa tietoisuudentilassa koettu todellisuus esitetään kaikista tyhjimänä. Veera puhuu tyhjästä alkutilasta, valkoisesta valosta. Kertomus ei sisällä kuvauksia suurista oivalluksista, vaan siinä keskitytään kuvailemaan tapahtumia ja tuntemuksia, egon häviämisen aiheuttamaa pelkoa ja sitä seurannutta matkaa. Tästä matkasta Veera puhuu kuolemana, ei fyysisenä vaan ajatukseksi, varmuutena siitä, että on kuollut. Se mitä egon häviämisen, ns. kuoleman, jälkeen kerrotaan koetun, on tulkittavissa matkaksi kohti arkitajunnan saavuttamattomissa olevaa todellisuutta. Siinä missä Pekka kuvaa psykedeelimatallaan kokeneensa koko elämänsä uudelleen, Veera kertoo kuulleen ääniä ja saaneensa muistoja varhaisesta lapsuudesta. Veeran kertomus luo erityisesti sanavalintojen kautta mielikuvan matkasta menneisyyteen; nykyhetkestä kuljetaan lapsuuden kautta alkutilaan.

Egon rajojen häviäminen on aineistoni esimerkkikertomusten valossa ihmetystä ja jopa pelkoa aiheuttava, mutta toisaalta myös herättävä sekä merkitystä antava kokemus. Kertojat ovat päässeet kokemuksensa aikana osaksi todellisuutta, joka ei ole saavutettavissa arkitajunnan tilassa ja jota kokijoiden on hyvin vaikea selittää sanoilla. Perimmäinen todellisuus näyttäytyy ykseyden kertomuksissa tilana, jossa ei ole yksilöitä – tilana, jota kuvataan sekä kaikeksi että ei miksikään.

Edellä esitetyn kaltaisia kertomuksia mystisistä kokemuksista löytyy muistakin mystistä kokemusta kokemuskertomusten pohjalta tarkastelevista tutkimuk-

sista. Esimerkiksi William James (1902) esittelee J. A. Symondsin raportin spontaanista mystisestä kokemuksestaan, jota kokija kuvaa transsitilaksi, joka tuntui kestävän ikuisuuden. Symondsin kertomukseen kuului myös egon häviämiseksi tulkittavissa oleva osuus, jossa hän koki asteittaisen paikan, ajan ja aistimusten häviämisen. Symonds kuvasi jäljelle jäänyttä tilaa puhtaaksi, absoluuttiseksi ja abstraksi Minuudeksi.¹⁰⁴ Symondsin kertomus ei ole ainoa laatuaan. James esittelee myös J. Trevorin kertomuksen, jossa kertoja spontaanin mystisen kokemuksen aikana tunsi olevansa taivaassa – sisäisen rauhan, ilon ja turvallisuuden tilassa. Trevor raportoi lisäksi kehosta irtautumisen tuntemuksesta ja Jumalan läsnäolon tuntemisesta, ”uppoamisesta Jumalan äärettömään valtamereseen”. Tämän kaltaiset raportit ovat Jamesin mukaan yleisiä mystisen tajuisuuden tilojen kuvailuja.¹⁰⁵ En pysty pienen otoskokoni tiimoilta ottamaan kantaa Jamesin arvioon ykseyden kokemusten yleisyydestä. Analysoimani kolme kertomusta tuovat kuitenkin esiin sen, miten tärkeitä ja muutosvoimaisia ykseyden kokemukset ovat kokijoilleen.

3.2.2 Rakkauden kokemus

Haastateltavien kokemukserinnassa rakkauden kokemukset nousevat erityiseen asemaan. Psykedeelimatkojensa aikana puolet haastateltavista (Jarkko, Ilkka, Pekka, Lauri) nimeävät kokeneensa rakkauden tunteen niin voimakkaana, että kokemuksesta puhutaan jumalallisena. Kuten edellisessä luvussa, olen valinnut tähänkin kolme kertomusesimerkkiä.

Valitsin ensimmäiseksi esimerkiksi Jarkon kertomuksen, joka alkupuoliskonsa puolesta olisi sopinut myös ykseyden teemaan. Olen kuitenkin sijoittanut kertomuksen rakkauden kokemuksen teemaan, koska haastateltava antaa rakkauden kokemukseksi enemmän painoarvoa palaamalla kokemaansa rakkauden tunteeseen useita kertoja haastattelun aikana. Koska haluan pitää kokemukset mahdollisimman kokonaisina, pidän tärkeänä tuoda Jarkon kertomuksen alunkin mukaan analyysiin.

Jarkko kertoo halunneensa viimeisimmällä psykedeelimatallaan selvittää mielessään olleita ongelmia päästäkseen eroon masennuksesta ja itsetuhoisista ajatuksista. Jarkko kuvaa kertomuksensa aluksi olleensa yksin kotonaan ja syöneensä psilosybiiniä sisältäviä tryffeleitä. Hän kertoo päässeensä psykedeelimatkinsa al-

¹⁰⁴ James 1981 [1902], 281–282.

¹⁰⁵ James 1981 [1902], 281, 285, 287–288.

kupuolella itsensä, persoonansa ja kehonsa, ulkopuolelle. Zen-buddhalaiseksi määrittelemäänsä maailmankatsomukseen viitaten hän kertoo saaneensa kontaktin mieleen, josta osallisia ja jonka heijastumia kaikki ovat.

Tavallaan mä olin jokin ilman persoona, koska huomasin katsovani itseäni ulkopuolelta. Ja sitte tuntu oudolta esimerkiksi liikuttaa kättä. Se siinä katteli, että tämä on tässä, liikuttaa kättä. Ja se sitte, kun mulla oli pähkinöitä ja rusinoita siinä pöydällä syötävänä, niin sitte tuli semmonen että niin, tämä keho tässä varmaan tarvitsee vähän ravintoa. (naurahtaa) Eli minä en ajatellut itseäni vaan minua ajateltiin siinä. Eli tässähän päästään siihen zeniläisyyteen ja mitä monet muutkin filosofiat on, että on mieli jossain ja me olemme mielen heijastumia. Tavallaan, jos ajatellaan vaikka, että on niinku pilviä ja siitä lähtee lonkeroita, että siinä on Terhi ja tässä on minä näin, mutta kuitenkin kaikki olemme yhtä ja samaa mieltä, joka on jossain. [...] Mä itse sain tavallaan kontaktin siihen mieleen. (Jarkko)

Toisin kuin kertojat edellisen luvun esimerkeissä, Jarkko kuvailee egon häviämisen kokemusta hymyssä suin, naureskellen. Jarkko kertoo päässeensä katsomaan itseään ulkopuolelta, ohjaamaan kehoaan olematta oikeastaan kehossaan. Kokemuksen mainitaan tuntuneen oudolta – ei säikäyttävältä tai pelottavalta, kuten ykseyden kertomuksissa aiemmin. Kokemus selitetään kokijan maailmankatsomusta tukevaksi – kontakti ”mieleen” ja minästä irtautuminen esitetään hyvin luonnollisiksi asioiksi, koska Jarkon tulkinnan mukaan ”kaikki olemme yhtä ja samaa mieltä”. Jarkon kertomus muistuttaa tältä kohdin paljon Ainon kertomusta yhdestä tietoisuudesta. Oivallus molemmissa vaikuttaa olevan samankaltainen, mutta ne eroavat merkittävyydeltään selvästi. Siinä missä Ainon kokemus oli maailmankatsomusta muuttava ja herättävä, Jarkko sai kokemuksestaan vahvistusta jo omaksumalleen katsomukselle. Jarkon kertomus ykseyden kokemuksesta on varsin lyhyt ja kepeä esitys aiempiin ykseyden kokemuksiin verrattuna. Kertomus on mielestäni malliesimerkki siitä, että egon häviämisen voi kokea myös varsin vaivattomaksi ja positii-viseksi kokemukseksi. Tässä tapauksessa se on tulkittavissa jopa verrattain luonnolliseksi kokemukseksi, sillä todellisuus näyttäytyi kokemuksessa sellaisena kuin kokija sen odotti näyttäytyvän. Kertomus jatkuu kuvauksella keskustelusta kertojan itsensä kanssa.

Mulla oli tiettyjä kysymyksiä joihin ajattelin, että mä haluan saada vastauksia. Niin sitte mulla jossain vaiheessa oli semmonen kysymys ja vastaussessio itseni kanssa. Ja se oli hyvä, että ku mä aloin puhumaan ääneen siitä, että ”nii, sulla oli jotain ongelmia”, niin mä aloin nauramaan ihan hillittömästi siinä, koska mä olin semmosessa rakkauden tilassa, semmosessa pilvessä. Ja vois sanoa, että tietynlaisen jumaluuden jopa koki siinä. Niin kuin Raamattuki sanoo, että Jumala on rakkaus. Niin siinä tilassa kun kaikki oli ihan vitun hyvin niin se tuntu naurettavalta ajatukselta,

että olis olevinaan jotain ongelmia. Ja se sitte tavallaan, että siinä tilassa, kun ajattelee sitte niinku näitä, että jos se oli joku jumaluuden kokemus, niin se tuntu niin hölmöltä ajatukselta noin niinku Raamatun ja Koraanin rankaiseva Jumala, koska siinä tilanteessa ei ollu mitään, koska se sulki kaikki sisäänsä. Kaikki vaan oli niin vitun hyvin siinä tilassa. (Jarkko)

Jarkko kertoo psykedeelimatkan aikana kokeneensa niin vahvan rakkauden tunteen ympäröivän itsensä, että ennen matkaa mieltä painaneet ongelmat menettivät merkityksensä. Hän tulkitsee rakkauden kautta kokeneensa ”jumaluuden”, joka erosi hänen mielikuvastaan kristinuskon ja islamin pyhien kirjojen rankaisevasta Jumalasta. Jarkko selittää kokemuksensa elämää mullistaneita vaikutuksia heti itse kokemusta kuvaavan kertomuksensa perään.

Mulla on ollu tietynlaista itsetuhoisuutta aikasemmin ja jopa vois... mulla ei oo ikinä diagnosoitu masennusta, koska minä en oo menny lääkäriin. Mut jossain vaiheessa se meni ihan niin pitkälle, että mä ajattelin, suunnittelin, että mä pistän soimaan Brothers in arms ja viskiä pöydälle ja ysimillinen tohon (näyttää pöytää) esiin ja mietin, että missähän vaiheessa ois hyvä hetki ampua aivot seinälle. Mut sitte tän viimesimmän tripin jälkeen oli sillä tavalla, että ku se loppu, tavallaan sen tripin jälkeen oli vähän semmonen hoippuva olo, että ikään ku ois antanu aivan älyttömän taakan pois. [...] Tää viimesin on muuttanu mun... miten näkee elämän ja mun elämäni oikeastaan aika pitkälti, että musta tuntuu, että se vieläki vaikuttaa, vaikka siitä onki jo aikaa. (Jarkko)

Jarkko tulkitsee psykedeelimatalla kokemansa rakkauden muuttaneen elämänsä. Masennuksesta ja itsetuhoisista ajatuksista vapautuminen on merkittävä seuraus niiden kanssa pitkään painineelle ja samanlaisia muutoksia on raportoitu muissakin haastattelututkimuksissa. Myös laajemmissa tutkimuksissa on osoitettu nk. klassisten psykedeelien käytön korreloivan vähäisemmän itsetuhoisuuden kanssa siinä missä muiden huumausaineiksi luokiteltujen aineiden käyttö taas lisää itsetuhoisia ajatuksia.¹⁰⁶ Kokemuksen aiheuttamat positiiviset muutokset Jarkon mielialassa ja ajattelussa ovat kestäneet haastatteluhetkeen asti.

Jarkko: Ehkä se on just se rakkauden kokemus siinä, että koska mä oon ihan varma, että se jätti jälkensä muhun. Just se kaiken hyväksyvä rakkaus, et siinä tilanteessa mikään ei voinut olla väärin.

T: Joo. Oliko sillä mitään persoonaa?

Jarkko: Ei. Se oli vaan semmonen, niin kun jotkut... Mä en käyttäis sanaa jumala koska mulle jumala, siitä muodostuu heti persoonallinen. Mutta tietynlainen jumaluus, koska mä en oo semmosta rakkautta kokenu koskaan aikasemmin.

¹⁰⁶ Hendricks et al. 2015, 284; Koivuranta 2015, 70–71.

Jarkko puhuu useassa haastattelun vaiheessa tästä psykedeelimatkastaan. Kerta toisensa jälkeen hän käsittelee kertomuksensa rakkauden kokemuksen sisältänyttä loppupuoliskoa. Jarkon maailmankatsomusta vahvistanut kokemus yksilöllisyyden illuusion takana olevasta yhdestä mielestä tuntuu jäävän merkitykseltään vähäisemmäksi. Kertomuksessa jää tulkinnan varaiseksi, mikä on tämä jumaluus, tämä rakkauden tila? Mistä se kertojan tulkinnan mukaan tuli? Avoimeksi kertomuksessa jää myös se, tulkittiinko rakkauden kokemus, ”tietynlainen jumaluus”, kertomuksen alussa kuvatun yhden mielen ilmentymäksi. Kokemuksen vaikutus kokijaansa ei kuitenkaan jää epäselväksi: masennuksen ja itsetuhoisten ajatusten taakka helpotti kokemuksen myötä. Rakkauden kokemus sai kokijansa voimaan paremmin.

Toinen esimerkki rakkauden kokemuksesta on Pekan kertomus illasta, jolloin hän nautti ystäviensä seurassa kotonaan ekstaasia.

Muistan sen viikonlopun, ku sinne tuli yks kavero, joka toi mukanaan ekstaasia. Mä olin joskus ennenki saanu semmosen ekstaasinapin, mut siitä ei ollu tapahtunu mitään. Mä olin vaan syöny sen ja nukahtanu. Ja mä aattelin, et ku se tuli tarjoamaan sitä, nii otin sen sit kuitenkin vastaan ja heitin huiviin ja ajattelin, ettei tästä mitään kuitenkaan tapahdu, et ihan sama. Onpahan ainaki jotain mitä odottaa. Ja mä jäin siihen [tieto]koneelle istuskelemaan vaan ja nää muutki ystävät otti ja sit noin puolen tunnin jälkeen tunsin tosi omituisen tunteen kehossani. Semmonen mielihyvä alkaa puskemaan. Semmosta lämpöä tulee sisältä ja se vaan kasvaa ja kasvaa ja loppujen lopuks se tietokone alkaa sekoilemaan ja mä en nää siit näytöstä mitään, se on kirkas valopallo vaan. Ja sit se rakkauden tunne ku se alkaa tulvimaan sieltä sisältä. Sit mä katon niit muita kavereita ketä siinä on niin ne alkaa ihan varmaan tuntemaan sitä samaa nousuu ja euforiaa. Ja tota, sit tulee vaan niin suuri läheisyyden ja rakkauden tunne. Mä unohdin silloin kaiken katkeruuden ja vihan. Mä joskus siihen aikaan vihasinki joitain ihmisiä, mut sillä hetkellä maailmassa ei ollu vihaa, pelkkää rakkautta. Ja me halailtiin koko ilta siellä toisiamme ja kehuttiin maasta taivaasiin, et kuinka hienoi ihmisiä ollaan. Ja oli tietyl tapaa niinku se rakkaus, mikä sieltä yli pursus, niin se oli ihan uutta itelle. (Pekka)

Pekka muistelee epäilleensä vaikuttaisiko ekstaasi mitenkään, mutta havainneensa nopeasti aineen vaikutukset. Alun omituinen tunne tarkentui pian mielihyväksi ja lämmöksi, jota seurasi muutoksia näköhavainnoissa ja lopulta rakkauden tunne. Pekka arvelee ystäviensäkin saaneen samanlaisia tuntemuksia, sillä ystävykset olivat päätyneet syleilemään ja kehumään toisiaan. Pekka muistelee kokemustaan yhtenä vaikuttavimmista psykedeelikokemuksistaan.

Siihen aikaan tuli juotuu paljon alkoholia. Sen kans yritti niinku saada jotenki semmost fiilistä, mut sen kokemuksen jälkeen mä en moneen kuukauteen mun mielest koskenu alkoholiin, koska mä halusin vaan fiilistellä sitä kokemusta joka siitä oli

tullu. Et oikeasti tämmöstäki voi tuntea. Et se rakkaus kyl paikkaa. Sitä saat oikeist ihmisist, mut sitä voi myös saada tällä tapaa. Ja on aika tunnettua, et ne ekat kerrat ku sitä kokeilee niin ne on aika uniikkeja, sitä ei saa toista kertaa enää samallaista. Sä saat sen rakkaudellisen ja läheisyyden tunteen, mut se ei tuu enää uudestaa sillä tavalla, et mä näin ku seinistä pursu rakkautta. Siis sitä on käsittämätön selittää, mut se, se on ku orgasmi, siis puol tuntii kestävä orgasmi, ku se iskee. Ja niinku, tiedät orgasmin tunteen nii mieti sitä puol tuntii yhtä putkee, niin se on aikamoinen. Se jotenki vie niin lähelle jotain semmosta mitä mä kutsuisin jumalaksi. Semmoseen tilaan, jossa ei oo mitään muuta. Ei oo mitään väliä edes sillä onks mitään muuta ku haluu, et on vaan tämä rakkaus, tämä tunne. Et siin katoaa minuuski kokonaan kuvasta. Semmonen, se on niinku myös suuresti vaikuttanu. (Pekka)

Pekka mainitsee tavoitelleensa aiemmin alkoholilla samanlaisia tunnetiloja mitä sai ekstaasikokemuksensa aikana ja jättäneensä alkoholin useaksi kuukaudeksi mahdollistaakseen ekstaasikokemuksen ”fiilistelyn”. Kokemus on vielä haastatteluhetkelläkin selkeänä mielessä ja sitä kuvataan ainutlaatuisena rakkauden kokemuksena, joka vei kokijansa lähelle jotain jota Pekka päätyy kutsumaan jumalaksi. Kuten Jarkon kertomuksessa, tässäkin rakkauden tunteen kuvaillaan sulkevan kokijan sisäänsä ja saavan arkielämään vaikuttavat negatiiviset asiat näyttämään mitättömiltä.

Tätä Pekan kertomusta on kiinnostava verrata hänen aiempaan kertomukseensa, sillä tässä kuvataan minuuden häviämisen aiheuttaneen hyvin erilaisia tuntemuksia ykseyden kokemukseen verrattuna. Minuuden katoaminen kuvataan varsin vaivattomaksi, se vain tapahtuu. Pelko loistaa tässä kertomuksessa poissaolollaan. On mahdollista, että tilanne on samankaltainen kuin Jarkolla. Jarkko kertoi kokeneensa pelkoa ensimmäisellä psykedeelimatallaan minuuden häviämisen yhteydessä, mutta pelon käsitelyään hän ei ole sitä uudelleen kohdannut. Pekan mystisten kokemusten seurausvaikutukset kuvataan hyvin positiivisina. Ayahuscan vaikutuksessa saadun ykseyden kokemuksen seurauksena Pekka sai tarkoitusta elämälleen. Ekstaasikokemuksen taas kerrotaan paikanneen sekä vieneen mielestä katkeruuden ja vihan.

Myös Lauri kuvailee psykedeelikokemuksissaan rakkauden esiintyvän suuressa roolissa. Kaiken kaikkiaan Laurin kokemuskerronnassa on yksilöllistä muihin haastateltaviin nähden se, että hän kertoo matkojensa sisäisten ja ulkoisten puitteiden olevan hyvin samanlaisia kerrasta toiseen ja kokevansa myös toistuvasti samanlaisia matkoja. Lauri kertoo nauttivansa itse poimimiaan tai kasvattamiaan psilosybiinisiä kotonaan joko ollessaan kokonaan yksin tai vähintäänkin makuuhuoneeseen omiin oloihinsa vetäytyneenä. Laurin kokemuskertomukset voi lukea

malliesimerkiksi tyypillisestä psykedeelikokemuksesta, jossa matkalainen tuntee kulkeutuvansa toiseen aikaan tai paikkaan, toiseen ulottuvuuteen tai todellisuuteen, joka kokemisen hetkellä vaikuttaa täysin todelliselta.¹⁰⁷ Lauri kuvailee haastattelussa astuvansa ”toiseen maailmaan” psilosybiinin vaikutuksen alaisena ja matkojen noudattelevan pitkälti samanlaista kaavaa – maailman olevan kerta toisensa jälkeen hyvin samankaltainen. Tämän vuoksi Laurin kokemukseronta on luettava lähes kokonaisuudessaan tavan kertomukseksi¹⁰⁸, ei niinkään yksittäisten kokemusten muisteluksi. Lauri ei kerro seuraavassa rakkauden teemaan sijoittamassani esimerkissä siis vain yhdestä kokemuksesta vaan muistelee ainakin kahta eri kokemusta, jotka hän mieltää samanlaisiksi.

Kaks kertaa oon kokenu sen, että mä oon nähny mun sisällä olevan semmosen niinku elämän liekin. Ja ne on ollu semmosia hetkiä, että mä jotenki koen, että se on se mun sielu. Ja se on se, mikä on tavallaan ikuinen ja mikä jatkuu aina. Että se on tavallaan käymässä tässä mun... Et se asustaa tän suojakuoren sisällä tällä hetkellä. Mutta yhtä helposti ku se on tullu muhun, nii sit se pystyy niinku lähtemään pois tästä kehosta. Ja sitte siel on semmosta kaikenkattavaa suurta mahtavuutta ja upeutta mikä on kosketuksessa kaikkeen. [...] Se [maailma] jakautuu niihin outoihin geometrisiin kuvioihin siellä alussa. Sitten se, ku siellä on semmonen uhkaava elementti, joka on myös läsnä siin ihan alussa, mut sit siel on tää puhdas. Mä en tiedä, miks mä kutsun sitä jumalalliseks kokemukseks. Ja se on sit vähän niinku aurinko meän aurinkokunnan keskellä, et se on siellä ytimessä se semmonen puhdas, valoisa riemun kokemus. [...] Rakkaus millä ei oo mitään rajaa siinä, et kuinka paljon sitä on. Puhutaan, et Jumala rakastaa kaikkia. Nii se on se kokemus mikä siinä, et sieltä tulee niin paljon rakkautta, ku pystyy ottaa vastaan vaan tai ei sitä tartte edes ottaa vastaan, siis sitä vaan on niin paljon. Ja se on se mikä on siellä ihmisen sisällä. Ja just se, että mä pystyn kokemaan sillee, et tää on se mikä on mun sisällä. Sehän on mullistava ajatus, että ku alkaa niinku siirtään sitä, että se on kaikilla siellä sisällä se sama (naurahtaa) niinku rakkauden ydingeneraattori. Sillee, että sitä vaan riittää. Ja ehkä se semmonen, että siinä ei oo mitään semmosta, et luokiteltais jotain, pistettäis lokeroihin tai mietittäis jotain maailman järjestystä tai hyvyyttä tai pahuutta tai... Se ei, siin ei oo mitään suunnitelmallisuutta. Se vaan on. (Lauri)

Laurin kertoman psykedeelimatkan kulun kuvailussa on kronologista epäjohtonmukaisuutta, mutta kronologia on rakennettavissa kertomuksesta. Laurin kuvaileman psykedeelimatkan alussa siirrytään maailmaan, joka jakautuu geometrisiin kuvioihin ja jossa vallitsee jokin uhkaava elementti, jonka kertoja jättää tässä pelkäksi sivumaininnaksi. Matkan edetessä vastaan tulee Laurin puhtaaksi ja jumalalliseksi

¹⁰⁷ Nichols 2004, 137.

¹⁰⁸ Kertomustyylin esittely luvussa 2.3.1.

luonnehtima kokemus. Hän kuvaa kokemaansa valoisaksi riemuksi ja rajattomaksi rakkaudeksi. Kuten Jarkon ja Pekan kerronnassa, myös Lauri kuvailee rakkauden kokemustaan jumalalliseksi. Lauri käyttää kerronnassaan myös termiä sielu. Sielu, jonka Lauri kertoo kahdesti nähneensä, on ikuinen, vain käymässä Laurin kehossa ja pitää sisällään ”kaikenkattavaa suurta mahtavuutta ja upeutta mikä on kosketuksessa kaikkeen”. Tämä sielu on luettavissa mielestäni nimenomaan siksi, mitä Lauri kuvaa kerronnassaan auringoksi aurinkokunnan keskellä. Toisin sanoen sielu on se, jonka näkeminen on Laurille jumalallinen rakkauden kokemus. Jumala, rajaton rakkaus, asuu siis tämän tulkinnan mukaan Laurin sisällä ja yhtä aikaa kaikkien muidenkin sisällä ollen samalla kertaa yhteydessä kaikkeen. Tämän tulkinnan kautta kertomus muistuttaa Ainon kertomusta yhdestä tietoisuudesta ja myös Jarkon kertomusta mielestä yksilöllisyyden illuusion takana. Laurin kertomuksessa tätä perimmäistä tai korkeampaa tietoisuutta kuvataan kuitenkin ensisijaisesti rajattoman rakkauden kokemuksen kautta.

Edellä esittämissäni aineistoesimerkeissä nousee kertomusten kuvakieleen paljon uskonnollista termistöä. Erityisesti huomiota herättää kokemuksen mahdollisesti eri tavoin tulkitusta, mutta samoin sanoitetusta jumalallisuudesta. Rakkaus tunteena yhdistyy jumalallisuuteen tai jumaluuteen kaikissa kertomuksissa. Siinä missä Jarkko ja Lauri kokivat rakkauden tunteen yksin, Pekalla oli useampi ystävä kokemassa ja jakamassa ilmeisen samankaltaisiksi tulkittuja tunnetiloja. Tunnetiloja kuvaillaan esimerkeissä hyvin positiivisiksi ja kokemuksista jäänyt vaikutus kertojien mielialaan ja oloon kerrotaan jatkuneen vielä pitkään psykedeelimatkan jälkeenkkin. Rajattomaksi ja kaiken hyväksyväksi kuvailtu rakkauden kokemus on edellä esitettyjen esimerkkien valossa selkeästi yhteydessä psyykkisen hyvinvoinnin kasvuun.

3.2.3 Transsendenttien entiteettien kohtaaminen

Edellisissä luvuissa tarkasteltiin egon rajat rikkovia ykseyden ja rakkauden kokemuksia. Perimmäisen todellisuuden kohtaamisista kerrotaan aineistossa tapahtuneen myös muulla tavoin, ilman minän häviämistä. Haastateltavista Mikko, Ilkka, Veera ja Lauri kertovat erilaisten transsendenttien entiteettien kohtaamisista psykedeelimatkoillaan. Transsendenteilla entiteeteillä tarkoitetaan tässä olioita tai oliojoukkoja, joita voidaan kohdata psykedeelin vaikutuksen alaisena, mutta joita ei havainnoida tai muuten tavoiteta psykedeelien vaikutuksen ulkopuolella eli niin sanotussa arkitajunnassa. Entiteetit edustavat kertomuksissa useimmiten perimmäistä tai korkeampaa todellisuutta, kuten Jumalaa tai jumaluutta. Vaikka kaikki haastateltavat

eivät sinänsä esitä entiteettien olevan jumalallisia, entiteetit esitetään kuitenkin olentoina, joilla on kokijan saavuttamattomissa olevaa tietoa perimmäisen todellisuuden luonteesta.

Katz (1978) teorioi, että uskonnollinen kasvatus määrittää pitkälti tai jopa määrää yksilön mystisen kokemuksen tulkinnan. Vaikka mielenkiintoisia maailmankatsomuksia ja niiden viitoittamia kokemusten tulkintoja on esiintynyt jo aiemmissa kertomuksissa, seuraavaksi esittelemäni Ilkan kertomukset noudattelevat esimerkillisesti Katzin näkemystä. Ilkka kertoo ayahuasca-rituaalista, jonka hän nimeää yhdeksi viidestä tärkeimmästä psykedeelikokemuksestaan. Haastateltava alustaa kertomustaan varsin kaukaa menneisyydestä. Hän on haastattelun alussa kertonut käyneensä lapsena Helluntaiseurakunnan tapahtumissa ja toteaa antaneensa tuolloin elämänsä Jumalalle. Hän kertoo lähteneensä pois seurakunnasta vartuttuaan ja pakoilleensa seurakuntaan menoa, vaikka tiesi, että palattava oli jossain vaiheessa.

Ensimmäinen ayahuasca. Se oli semmonen mikä muutti. Mie olin juossu seurakuntaa ja kirkkoa karkuun, koska minä olen silloin lapsena antanu elämäni Jumalalle. Mie oon ollu silloin ykstoista. Sitte mie lähin seurakunnasta pois ko mie olin vähän vanhempi. Ja tuota, sitte pakoilin sinne seurakuntaan menoa. Mie tiesin, että joku päivä minun on pakko mennä takasin seurakuntaan, koska minä olen sanonut, että minä tuun takasin. Ja tuota, mie väistin ja juoksin, väistin ja juoksin enkä millään suostunu menemään. (Ilkka)

Haastateltava tutustui psykedeeluihin kertomansa mukaan vahingossa opiskelijatuttavansa juotettua hänelle sieniteetä hieman alle kaksikymmentävuotiaana. Ilkka kuuli ayahuasca-kirkosta pian psykedeeluihin tutustumisensa jälkeen, mutta lähin paikka osallistua rituaaleihin oli Hollannissa.¹⁰⁹ Joitain vuosia myöhemmin hänen ystävänsä otti asian puheeksi uudelleen.

Hetkinen siitä on nyt kolmetoista vuotta aikaa, kun mie ensimmäisen kerran siitä kuulin. Siihen aikaan lähin paikka missä pysty käymään oli Hollannissa. Silloin yks ystävä sano, että mennäänkö joskus käymään, sitte mie sanoin että mennään vaan ja sitte... kuus vuotta meni etiäppäin ja sitte soi uuestaan puhelin, että no lähetäänkö nyt käymään, että ettei tarvi mennä ihan Hollantiin asti ja sitte mentiin käymään. (Ilkka)

¹⁰⁹ Ilkka nimittää uskonyhteisöään ja uskontoaan haastattelussa pelkästään ayahuasca-kirkoksi. Viittaus Hollannissa suoritettaviin rituaaleihin antaa kuitenkin vihjeen siitä, että kyseessä voisi olla 1930-luvulla Brasiliassa perustettu ja Eurooppaankin levinnyt synkretistinen uskonto Santo Daime. Ks. Lavonius 2014, 9.

Ystävän seurassa ayahuasca-rituaaliin osallistunut haastateltava kertoo löytäneensä itsensä kirkosta monen vuoden pakoilun jälkeen. Ensimmäisellä ayahuasca-rituaalilla oli haastateltavan elämää muuttanut vaikutus.

Mie menin ottaan ayahuasca ja sitten mulla päässä semmonen ääni, jonka minä olen nimenny Jumalaksi... ja tota, se ääni on ollu, se oli hiljaa ollut pitkän aikaa, tämä persoonaa siellä minun mielikuvituksen sisällä ja se tuota... Mie menin sinne ayahuasca-kirkkoon ja sitte se sano, että ”terve, sie oot kirkossa taas”. Sitte mie istahin vähäksi aikaa pyllylleen. Pikkusen oksensin ja paskansin siinä ja sitte se oli vaan sillai siinä, että ”kaikki nämä vuodet minä oon vaan oottanu, että sinä löydät sinun seurakunnan. Tämä on sinun seurakunta. Tämä on sinun uskonto. Tämä on se mihin minä olen sinut valinnut. Tämä on se missä sinä tulet sinun minulle antaman lupauksen sitte täyttämään.” Se oli aika semmonen vaikuttava kokemus. (Ilkka)

Ilkka kertoo saaneensa ayahuasca-rituaalin aikana kokemuksen, joka kerrotaan haastattelussa hyvin selkeänä merkitykseltään. Ilkka oli löytänyt uskontonsa ja seurakuntansa vuosien pakoilun jälkeen. Ilkka kertoo kuulemansa äänen osoittaneen hänelle oikean tavan ja paikan täyttää lapsena antamansa lupaus. On ilmeistä, että haastateltava viittaa kuulemansa äänen vuorosanojen viimeisellä virkkeellä lapsena Jumalalle annettuun lupaukseen. Tämä yhteys puoltaa tulkintaa siitä, että kertomuksessa haastateltavaa puhuttelee Jumala. Ilkkan kerronnassa jää kuitenkin hieman ristiriitaiseksi, kokeeko hän todella kohdanneensa Jumalan. Vaikka termi Jumala esiintyy kertomuksessa, selitetään se toisaalta ääneksi mielikuvituksen sisällä. Tälle äänelle annetaan kertomuksessa päättävän auktoriteetin rooli ja äänelle annettujen vuorosanojen tyyliä voi kuvata ilmoitukselliseksi. Äänelle annetut vuorosanat muistuttavat Raamatussa käytettyä tyyliä Jumalan puhuttelusta tai ilmoituksesta.¹¹⁰

Ilkka kertoo tämän kertomuksen perään toisen itselleen tärkeän kokemuskertomuksen Jumalan kohtaamisesta. Tämäkin kokemus saatiin ayahuasca-rituaalin aikana.

Kohtasin Jumalan sillä lailla, että mulla oli semmonen valinta, että mie saan jättää minun maallisen tomumajani jos minä haluan. Jos valitsen kuoleman, minä voin nyt kuolla. Ja se nosti mulle taivasten valtakunnan näin esile ja sano, että ”terve”, että ”kävele tänne näin”, että ”sinne vain, jos siltä tuntuu.” Ja tuota... se on aika elämää mullistava kokemus, ko valitsee... ko kakskytäneljä tuntia keksii syitä, miksi haluais vielä ellää. Niin se on hyvin omituinen tunne. Sanonpa vain. Ja se vaikuttaa siihen kyllä aika pitkäksi aikaan, että mitä sitä sitten meinaa tehdä elämällään. (Ilkka)

Kertomuksessa todetaan suoraan, että kertoja on kohdannut Jumalan. Tässä ei viitata ollenkaan siihen, että kyseessä voisi olla mielikuvitus. Mielestäni tämän kautta

¹¹⁰ Ks.esim. 1 Moos 3 ja 2. Moos. 3.

voi olettaa, että kertoja on tulkinnut myös ensimmäisen kokemuksensa Jumalan kohtaamiseksi, vaikka hän mielikuvituksen sisällä olevasta äänestä puhuukin. Nämä kohtaamiset ovat olleet kertojan elämää muuttavia, jopa mullistavia. Ensimmäinen kokemus johti varmuuteen oikean uskonnon löytymisestä ja toinen vaikutti kokijan näkemykseen tehtävästään elämässä.

Ilkka poikkeaa muista haastateltavistani siinä, että hänen tapauksessaan psykedeelisten substanssien käyttökontekstin voi nähdä ensisijaisesti uskonnollisena. Ilkka käyttääkin itsestään haastattelussa termiä uskovainen. Hän sanoo kuuluvansa kristinuskoon ja puhuu uskontokuntansa suorittamista ayahuasca-rituaaleista kirkonmenoina – jumalanpalveluksina, häinä ja hautajaisina. Ilkan kerronta vilisee kristillistä sanastoa. Haastateltava kuvaa haastattelussa uskontoaan kristinuskoa ja vanhaa uskontoa yhdistäväksi maailmankatsomukseksi. Se tuo ilmeisen saumattomasti yhteen jo lapsena omaksuttua helluntailaista katsomusta sekä kokijalleen uutta, mutta perinteiltään vanhaa uskomustraditiota, jonka keskeisenä sakramentin osana on ayahuasca. Ilkka puhuu ayahuascasta – ja psykedeeleistä yleensä – pyhinä asioina, joiden potentiaali on aivan muualla kuin ihmisen viihdyttämisessä.

Jos kuvitellaan että meillä ois kolme porrasta. Ihminen on keskiportaalla, se on luonnon ja Jumalan välimuoto. Niin sitte psykoaktiiviset aineet on tapa nousta Jumalan... tai löytää jumalainen tietoisuus. Sanoisinko jotenki näin. Niinkö käymällä sieltä luonnon kautta elikkä sinne minne se Jumala kautta Luoja on pystynyt semmosen salaisuuden piilottaan. Se haetaan sieltä ja pystytään nostaan mieli korkeampaan tietoisuuteen kuin mitä se peruspäivänä onnistuu. Hirveän pyhä asia, ei sais käyttää, ei ole... itensä viihdyttämistä, eikä nautintoaine missään nimessä, vaan niinkö tuommonen itensä puhistamis ja semmonen parantamistyöväline, kautta siten semmonen pyyntöväline. (Ilkka)

Ilkka kuvaa psykedeelejä pyhänä asiana, työvälineenä. Niiden avulla on hänen mukaansa mahdollista tavoittaa korkeampi, jumalainen tietoisuus. Näillä työvälineillä jo vuosia työskennelleenä Ilkka kertoo kokemusten kasvattaneen hänen empatiakykyään ja kehittäneen ymmärrystään ihmisistä ja luonnosta. Kokemuksista on opittu muun muassa vastuuta ja anteeksi antamista – erityisesti anteeksi antamista itselle. Ensimmäisen ayahuasca-rituaalin aikana kohdatun, Jumalaksi nimetyn entiteetin nähdään ohjanneen hänet nyt kulkemalleen polulle, osoittaneen hänelle uskontonsa.

Toisena esimerkkinä transsendentin entiteetin kohtaamisesta on Mikon tavan kertomukseksi nimeämälläni tyylillä kerrottu eli useita samanlaisia psykedeelimatkoja yhteen kokoava kertomus. Mikko on kertonut haastattelun alkupuolella käyttäneensä psilositybiinisieniä lukemattomia kertoja ja niiden olevan psykedeelisistä substansseista häntä lähimpänä.

T: Mites sitte nuo sienet niin sanoit, että ne on sinua lähimpänä tavallaan niin mitä se tarkoitti?

Mikko: No ne on samoja sieniä joita omat esi-isätki ovat varmasti syöneet. Ne kasvaa kuitenkin täällä aivan paikan päällä ja niihin liittyy semmonen kaunis set and settingi, että niitä käydään itse keräämässä ja niitten kanssa kokemukset on ollu tosi, tosi yli-luonnollisia kai. Olen sellaisen ikäänkuin sienien takana olevan tietoisuuden kanssa käyny monia keskusteluita ja nähny semmosia visuaalisia filmejä päässäni ko keskustelin semmosen sieniolennon kanssa. Ja oon tullu siihen tulokseen, että se on ilmeisesti vaan semmonen visio mikä me ollaan yhdessä luotu minun mielelle, että mie voin ymmärtää asioita ja seurata niinkö kuolevaisen silmin sitä mitä on meneillään minun astraaliruumiin ja sielun tasolla kanssakäymisessä sen olennon kanssa.

Mikko kertoo kommunikoiensa sienien takana olevan tietoisuuden kanssa useasti psykedeelimatkoillaan. Mikko kertoo tulkinneensa matkoilla nähdyt visuaaliset filmit tämän tietoisuuden ja itsensä yhdessä luomaksi tavaksi kommunikoida. Kertomuksessa käytetään termejä astraaliruumis ja sielu kuvaamaan tilaa, jossa kokija on päässyt yhteyteen entiteetin kanssa. Tämän voi tulkita viittaavan jonkinasteiseen egon rajojen häviämiseen. Tämä siitä huolimatta, että kertomuksessa kuvataan kahden erillisen yksilön, haastateltavan ja sieniolennoksi nimetyn entiteetin, välistä kanssakäymistä. Pyysin haastateltavaa kertomaan hieman lisää suhtautumisestaan psykedeelisiin, johon vastauksena hän avasi lisää näkemystään tästä sienien takana olevasta tietoisuudesta.

Mikko: Ittellä ne tuntuu jonkinlaiselta kutsumukselta. Ja hullultahan se kuulostaa, mutta ite olen oppinu vaan siitä, että minua on opetettu ja minua on opettanu lähinnä sienet itse. Koen, että ne on multigalaktinen tietoinen olento, jonka fyysinen ruumis on vain se rihmasto ja siitä lähtevä lisääntymiselin eli se sieni. Sen kun syö, niin psilosybiini välittyy aivoihin ja... Mä pidän aivoja vaan ikään kuin radiovastaanottimena omalle itselleni ja sitten kun sinne laittaa sen toisen tärkeisiin fyysisiin prosesseihin kuuluvan yhdisteen niin vähän niin kuin saisi viritettyä oman radion samalle taajuudelle. Tulee semmonen radiopuhelinyhteys siihen kaveriin. Tai vastaavaa.

T: Onks se sitte joku persoonallinen olento?

Mikko: Kyllä. Koen, että se on persoonallinen, että sillä on... Se tuntuu vähän semmoselta täysin ihmiselle käsittämättömältä olenolta, että se on niin moniulotteinen, ettei sitä voi pelkästään persoonalliseksikaan sanoa, mutta... Ehkä se on monipersonallinen. Tai oikeastaan se on jotenki... Persoonallisuus on jotenki semmonen monikulmanen asia. Mutta joo on sillä oma luonteensa.

Mikon kerronnassa psilosybiinisenet saavat (moni)persoonallisen toimijan roolin. Kuvailtu multigalaktinen tietoinen olento on Mikon tulkinnan mukaan opettanut häntä useita kertoja eri psykedeelimatkoilla. Mikko toteaa hieman myöhemmin haastattelussa, että nämä kokemukset ovat olleet hänelle ”suurimpia kasvattajia heti

perheen jälkeen”. Samanlaista ilmoituksellista sanomaa kuin Ilkan kertomuksissa tällä sieniolenolla ei kerrota olevan, vaan Mikko kuvaa saamaansa oppia erilaisiksi oivalluksiksi menemättä juurikaan yksityiskohtiin.

Monenlaisia oivalluksia saattanu tulla, että mulla on vaikka ollu joku kriisivaihe elämässä, niinkö masennus tai joku vastaava. Tai olen ollu jossain itsepetoksen verkossa, että olen elänyt jonkinlaista elämää ja toiminut jollain tavalla ja sitten sattuman kautta jossakin tällaisessa kokemuksessa niin oivaltanu muuntuneessa tajunnantilassa sitä hommaa katsoessa, että ei helvetti, että minähän kusetan itseäni tässä. Tuon kaltaisia kokemuksia on ollu aika paljon. (Mikko)

Kuten aiemmassa luvussa rakkauden kokemukset, myös transsendenttien entiteettien kohtaaminen voidaan tulkita psyykkistä oloa ainakin epäsuorasti helpottavaksi. Mikko puhuu tässä muun muassa masennukseen liittyvistä oivalluksista. Kaiken kaikkiaan varsin suuri osa haastateltavista (Jarkko, Mikko, Ilkka, Veera ja Lauri) kertoo merkityksellisimmiksi määrittelemiensä psykedeelikokemusten helpottaneen juuri masentunutta mieltä. Haastateltavien kohdallaan tekemille havainnoille on viime vuosina saatu myös tieteellistä näyttöä. Muun muassa Iso-Britanniassa tehdyt tuoreet tutkimukset osoittavat psilosybiinin vaikuttavan potentiaalisesti masennusta, jopa muutoin hoitoresistenteiksi todettuja oireita, helpottavasti.¹¹¹

Kolmanneksi esimerkiksi olen valinnut kertomuksen haastateltavalta, joka kertoo hoitavansa sarjoittaisen päänsäryn lisäksi masennustaan psilosybiinisienillä. Lauri kertoo seuraavassa psilosybiinisienten vaikutuksessa saadusta kokemuksesta, jossa hän kohtasi kaksi terveydenhoitajiksi kuvailemaansa entiteettiä.

Elikkä oli ongelmii masennuksen kanssa, nii tota siinä kun mä makasin sohvalla nii siinä tuli sitten niinku kaks terveydenhoitajaa jostain. Tuli siihen ja ne oli tosi ystävällismielisiä. Ja sit ne vaan sano, että ”oho”, että ”tässähän riittää paljon korjattavaa”. Et ”ei ihmekään, että sä oot voinu näin huonosti”. Ja sitten tuntu, et ne jotenki niinku alko sorkkimaan päätä. Ja sitte ite olin vaan semmosena potilaana siinä. Sitte siinä tuli semmonen mullistava juttu mun masennuksen hoitoon liittyen. Että sielt tuli tämmönen... konkretia siitä, että ihmisiä pitää tavallaan nähdä oikeesti. Et päässä, päähän on rakentunu tavallaan tommosii varjokuvia niinku sun ympäristöstä ja ihmisistä, joiden kanssa sä oot tekemisissä. Ja sit jos sä oot liian pitkään silleen, et sä et oo niitten kans tekemisissä, nii sit, jos on mun kaltaset aivot, nii sitten pystyy alkaa rakentamaan sinne niille varjoihmisille semmosii ominaisuuksii mitä niil ei oikeesti oo. Ja sitten ku kommunikoi vaan niitten päässä olevien varjokuvien kanssa, ni sitten masentuneena pystyy alkaa rakentaa semmosta, et kaikki vihaa sua ja et kukaan ei oikeestaan pidä susta ja jotenki ne niinkö häipy siitä. Ja sitten tuli se, semmonen hyvin vahva kokemus siitä, että mun ympärillä on oikeesti ihmisiä, jotka välittää musta. Et kukaan ei niistä halua

¹¹¹ Carhart-Harris et al. 2016, 625–627.

pahaa mulle ja kukaan ei ajattele pahaa. Ja sit mä vaan tajusin, et joo, että ne on vaan omat ajatukset, mitkä on niin sanotusti saastuttanu sen pään. Ja sitä varten niinku voin niin huonosti. (Lauri)

Kertomuksessa kuvaillaan terveydenhoitajiksi miellettyjä hahmoja, jotka puhuvat Laurille ja korjaavat hänen päätään. Lauri kertoo kokemuksensa kautta saaneensa oivalluksen masennuksensa hoitoon liittyen ja tämän kautta helpotusta oloonsa. Kuten edellisessä alaluvussa mainitsin, Laurin kerronta koostuu pitkälti tavan kertomuksista ja myös nämä terveydenhoitajat ovat tulleet kertojaa vastaan useammalla psykedeelimatalla. Tämä käy ilmi kertomuksen jatkosta.

T: Tuntuks se ikävältä, kun ne ronkki niitä sinun aivoja ne?

Lauri: Ei. Se oli (naurahtaa) se oli oikein hyvä juttu. Mut sit se oli niin huvittavaa sillee, että mä muistan ne, et mä tiedän, että niitä oli kaks jotka tuli ja sitten mä tiedän, siis nää kokemukset on aina, ne on niinkö hyvin feminiinisiä.. Et mä aina koen sen naishahmona. Sen pari kertaa on ollu sillee, ettei oo ollu ihan varma. Mut siihen yleensä liittyy semmonen jotenki.. Mä oon miettiny, et onks se jotain äidillist rakkautta tai et mitä se on, mutta se on aina naisellinen se läsnäolo siinä. Tosiaanki niitä oli kaks terveydenhoitajaa. Mä en tiedä mistä mä oon saanu päähäni, oonks mä niille ite laittanu, mutta mä vaan muistan semmoset valkoset laatikkohatut missä on ollu punanen risti siinä hatun etuosassa. Ja se tosiaanki siinä vaihees ku ne tuli ja oli, että tääl on paljon korjattavaa ja sit jotain ne alko korjaamaan, nii siinä vaiheessa mä en mun mielest viel tehny näit suuri oivalluksii. Ne tuli sit vähän ajan kuluttuu siinä tripissä. Et siinä vaiheessa mä vaan makasin tosiaanki löysänä sohvilla silmät kiinni ja olin vaan siinä. (naurahtaa) Olin korjattavana.

Lauri toteaa olleensa kohtaamiensa entiteettien korjattavana ja mieltävänsä nämä feminiiniseksi hahmoiksi. Vaikka oivallus masennukseen liittyen kerrotaan tulleen vasta myöhemmin kokemuksen aikana, näyttäisi Lauri johtavan oivalluksensa näiden entiteettien kohtaamisesta. Tulkintani pohjaa kertomuksen ensimmäiseen osaan, jossa Lauri kuvailee entiteettien korjanneen hänen päätään ja jatkaa siitä suoraan masennukseen liittyvän oivalluksensa kuvailuun.

Lauri kertoo kohdanneensa muitakin entiteettejä psykedeelimatkoillaan. Hän kertoo esimerkiksi ohjailevasta, miehisestä hahmosta, jonka on kohdannut useita kertoja. Tähän hahmoon kertoja liittyy selkeästi negatiivisempia ominaisuuksia kuin feminiinisiin, korjaaviin hahmoihin.

Siellä on taustalla joku semmonen outo henkilö, ei henkilö vaan joku entiteetti. Ja just tää kyseinen entiteetti on se, et miks mä en mielelläni enään mee tripeille. Ja siitä vois sanoa, et se kokemus siitä on se, että... Et se niinku rummuttaa semmosta rumpua esimerkiks, minkä tahdissa me kaikki eletään. Ja se on myös hyvin epämiellyttävä, ku se on siinä trippitilassa se semmonen kaikkee määräävä ja ohjaava hahmo. Ja se on

aina jotenki semmonen (naurahtaa) musta ja pimeydessä ja siihen liittyy vielä tämmöst jotenki, et siihen liittyy tämmöset... jotenki niinku intohimot ja halut ja jotenki semmoset, sitä on vaikee kuvailla. Mutta... itseasiassa se on niinku miehinen olemus siinä kokemuksessa. Et ne kaikki muut semmoset mitä vois kutsuu jumalallisiks kokemuksis, niin ne on aina valosii ja yleensä rohkasevii ja kannustavia. Ne menee mulla siihen, et mä koen ne niinku semmoseks... naiselliseks kokemukseks. (Lauri)

Miehinen entiteetti kuvataan määräileväksi ja ohjailevaksi hahmoksi. Toisaalla, rakkauden kokemuksesta kertoessaan, haastateltava lienee viitannut jo tähän hahmoon puhuessaan jossain matkansa vaiheessa vastaan tulevasta ”uhkaavasta elementistä”. Lauri kertoo miehisen entiteetin läsnäolon psykedeelimatkoilla syyksi sille, ettei enää mielellään nauti psykedeelejä. Kokemukset, vaikka ovatkin osittain miehisen entiteetin varjostamia, ovat kuitenkin haastateltavan mukaan muilta osin olleet todella antoisia. Lauri jatkaa naisellisiksi ja jumalallisiksi luonnehtimistaan kokemuksista.

Siinä tulee semmonen suuri tunne siitä, että kaikki on hyvin ja suunnilleen niinku, et kaikki sun synnit on annettu anteeks. Ja sit siinä on se, että ku ei oikeestaan oo mitään syntejä. Tai sillei, et vaik, jos ajattelee vaikka ittestään, et vitsi ku on vähän epäonnistunu, tossaki vähän käyttäyty tyhmästi, nii tulee semmonen olo, et ei, ei oo mitään semmosta. Et kaikki on vaan tosi hyvin. Ja et sul on... sille ei edes oo mitään semmosta sanaa. Että lähin on ehkä semmonen sylissä oleva, turvallinen olo. Ja sit se vielä tavallaan buustataan semmosella helinällä ja auringon säteillä siis sillei, että... et kyl tää tästä. Ja sit siin vielä tajuu jotain semmosta, et okei, että kyl tää vaan on ihan niinku upeeta. [...] Ehkä niitten kokemuksien aikana, ku niis kokee semmosia asioita, ne on hirveen lähellä sitä, mitä kuvittelee, että mitä hengellisyys vois olla. (Lauri)

Laurin kuvailussa on paljon yhteneväisyyttä rakkauden kokemuksen yhteydessä esittämiensä tuntemusten kanssa. Tunne siitä, että kaikki on hyvin, että syntejä ei ole tai ne menettävät merkityksensä sekä sylissä oleva, turvallinen olo ovat kaikki sellaisen tunteen kuvailua, jonka Lauri mieltää hengellisyydeksi. Esitellessäni luvussa 3.1 Laurin ensimmäistä psykedeelikokemusta avasin haastateltavan motiiveja psykedeelien käyttöön. Alun perin haastateltava uskaltautui käyttämään psykedeelejä hoitaakseen sarjoittaista päänsärkyään. Tässä esitellyn kokemuksen taas kerrotaan auttaneen kokijaa masennuksensa hoidossa. Vaikuttaa siltä, että Lauri käyttää psykedeelejä ensisijaisesti psyykkistä ja fyysistä oloa parantavina substansseina. Kokemukset ovat kuitenkin tuoneet mukanaan odottamattomia, mutta positiivisiksi miellettyjä muutoksia.

No elämän arvostaminen on ehkä se tärkein. Sit nauru on lisääntyny. Et nauran huomattavasti enemmän. Sit on ilosista asioista iloitseminen. Tuntuu, et se on puhtaampaa

iloa jotenki, et siihen pystyy kytkeytymään paremmin. [...] Elämään on tullu semmosia, miten mä sanosin, epävarmuus on väärä sana, mutta semmosii mysteerejä. Et just ne kokemukset mitä on kokenu ja mitä on nähnyt, että kuinka paljon ne on oikeesti todellisia kokemuksia ja kuinka paljon ne on vaan mielen pelleilyä. Et onks ne kokemukset mitä on kokenu nii onks ne vaan mun aivosolujen välisiä yhteyksiä? Vai onks mun aivot kytköksissä johonki suurempaan? Ja se on tuonu sen eri tavalla pohdittavaks sen jonkun suuremman, oli se nyt sitten Jumala tai mikä tahansa, nii sen pohdinnan, että koska sen on tietyllä tavalla nähnyt tai nähnyt sen varpaat tai jotain muuta, nii sit sitä miettii ihan eri tavalla sitä koko hommaa. Että onks tää nyt vaan tässä ja mun päähän sisällä ja tässä verkostossa mitä me ihmiset luodaan ja miten me eletään tän planeetan ja muiden eliöiden kanssa? Vai onks olemassa jotain semmosii niinku ulottuvuuksii mikä sit yhdistää meidät kaikki? [...] Ei siihen välttämättä tartte edes löytyy vastausta. Et kuhan pitää omana ohjenuorana tavallaan sen, että luo iloa ympäristöön. Ja sit se ilo mist mä puhun nii mä uskon, että se on lähellä sitä jotain niinku Jumalan rakkautta mistä puhutaan, et se on jotain semmosta. (Lauri)

Lauri viittaa termillä mysteeri kokemusten kautta mielessään heränneisiin kysymyksiin. Kokemusten kautta on kohdattu asioita, jotka ovat saaneet Laurin pohtimaan maailmankatsomustaan uudessa valossa. Nämä hengellisyydeksi nimetyt jumalallisen rakkauden kokemukset ja entiteettien kohtaamiset ovat saaneet haastattavan kysymään, voisiko olla olemassa jotain suurempaa, josta hän psykedeelikokemustensa kautta olisi nähnyt vilauksen? Mysteeri jätetään haastatteluhetkellä avoimeksi. Kokemustensa kautta Lauri kuvaa ottaneensa ohjenuoraksi ilon luomisen ympäristöön ja viittaa ilolla Jumalan rakkauteen – teemaan, josta informantti puhuu useita kertoja haastattelun aikana. Huolimatta siitä, että haastattavan psilositybiiniannokset ovat hänen kertomansa mukaan varsin pieniä, raportoidut kokemukset ja niiden kautta tapahtuneet muutokset ovat huomattavia.

Edellä esitetyt kertomukset transsendenttien entiteettien kohtaamisista ovat kaikki yksityiskohdiltaan erilaisia. Ilkan ja Mikon kaksi hyvin erilaista tulkintaa kohdatuista entiteeteistä ovat mielestäni selkein esimerkkipari, joka voisi tukea Katzin teoriaa. Kristillisen kasvatuksen saanut ja itseään uskovaiseksi kuvaileva Ilkka kohtaa mystisen kokemuksensa yhteydessä uskonsa kohteen, Jumalan. Mikko taas ei kuvaile kohtaamaansa entiteettiä missään vaiheessa kristillisestä viitekehyksestä käsin. Mikko nimeää kohtaamansa entiteetin Jumalan sijaan monipersonaaliseksi multigalaktiseksi tietoisuudeksi. Mikolla on selkeästi erilainen tulkinnallinen kehys kokemuksilleen kuin Ilkalla. Mikko hymähtää haastattelun alussa, ettei ole saanut minkäänlaista uskonnollista kasvatusta. Kuitenkin hän puhuu myös olleensa jo nuorena kiinnostunut okkultismista ja perehtyneensä moniin erilaisiin us-

kontoperinteisiin sekä astrologiaan. Vaikka haastattelusta ei ole löydettävissä suoraista vastausta kysymykseen mistä Mikon kokemusten tulkinnallinen viitekehys juontaa juurensa, puhe astraaliruumiin ja sielun tasosta saattaa viitata länsimaiseen esoteriaan, esimerkiksi H. P. Blavatskyn teosofiasta saatuihin maailmankatsomuksellisiin vaikutteisiin.¹¹²

Toisin kuin Katzin mystikkojen kokemuskertomuksista kerätty aineisto, omani ei kovin selkeästi tue hänen teoriaansa uskomusten voimasta muokata mystisten kokemusten tulkintoja tiettyihin raameihin. Edellä esittämäni esimerkki Ilkan ja Mikon tulkintojen eroista sekä mahdollisesti myös Jarkon zen-buddhalaista maailmankatsomusta vahvistaneet kokemukset ovat mielestäni ainoita Katzin teorian suuntaisia löydöksiä.¹¹³ Katzin teoriaa olisi kiinnostavaa testata laajempaan kertomusaineistoon psykedeelien vaikutuksessa saaduista mystisistä kokemuksista. Tähän aiheeseen läheisesti liittyen Johns Hopkinsin sekä New Yorkin yliopistoissa on tekeillä tutkimus, jossa eri uskontokuntien virallisille edustajille¹¹⁴ annetaan psilosybiiniä. Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, muuttuuko osanottajien uskonnollinen ajattelu.¹¹⁵ Tässä olisi mielenkiintoinen tilaisuus kerätä koehenkilöiltä nimenomaisesti kokemuskertomuksia tyypillisten lomakevastuusten lisäksi. Uskonnolliset specialistit ovat raportoineet Katzin mukaan vuosisatojen ajan nimenomaisesti uskontonsa dogmien mukaisia mystisiä kokemuksia. Olisi kiinnostavaa verrata Katzin aineistoa tähän uuteen tutkimukseen ja selvittää, muuttuuko mystisen kokemuksen tulkinta kun kokemuksen aiheuttajana on psykedeeli.

Yhteenvedona viimeisestä analyysiosion alaluvusta voidaan todeta, että edellä esitellyt kertomukset ovat kuvauksia arkitajunnan tavoittamattomissa olevien entiteettien kohtaamisista. Vaikka kohtaamisista on seurannut jokaisella yksityiskohdillaan eri asioita, yhteistä esitellyille kokemuksille on se, että kohdattujen transsendenttien entiteettien on tulkittu ohjanneen aktiivisesti kertojia kohti nykyistä maailmankatsomustaan. Kertomuksissa kuvataan kertojat hyvin passiivisina. Kertojat ovat ottaneet ilmeisen kritiikittä vastaan entiteetin ilmoituksen tai opetuksen – tai ovat olleet korjattavana, kuten Lauri asian ilmaisee. Kuten ykseyden ja rakkauksen kokemuksissa, entiteettien kohtaamiset ovat muokanneet sitä minkälaisena haastateltavat näkevät maailman ja itsensä.

¹¹² Ks. esim. Blavatsky 1970 [1888].

¹¹³ Jarkko raportoi saaneensa vanhemmiltaan vanhoillislestadiolaisen uskonnollisen kasvatuksen ja omaksuneensa zen-buddhalaisen maailmankatsomuksen vasta kypsemmällä iällä. Tämän vuoksi Katzin teorian ei mielestäni voi sanoa sopivan saumattomasti Jarkon tapaukseen.

¹¹⁴ Tutkimuksessa käytetään termiä *religious leaders*.

¹¹⁵ Ks. Religious leader study.

4 Johtopäätökset

Viimeaikaisissa tutkimuksissa on havaittu, että psykedeelleillä voidaan turvallisissa olosuhteissa ja terveillä koehenkilöillä saada aikaan mystinen kokemus.¹¹⁶ Psykedeelien aikaansaama mystinen kokemus ei nykyisten tutkimustulosten valossa poikkea muutosvoimaltaan eikä -kestoltaan muista mystisen elämyksen kokemisen tavoista.¹¹⁷ Psykedeelien katalysoimien mystisten kokemusten vaikutuksia kuvailaan tutkimuksissa syvällisesti merkityksellisiksi spirituaalisiksi kokemuksiksi, joiden seurauksena kokijat raportoivat positiivisista muutoksista (henkisessä) hyvinvoinnissaan, asenteissaan ja käytöksessään. Psykedeelien katalysoiman mystisen kokemuksen on raportoitu vaikuttavan myös kokijoiden persoonallisuuden piirteisiin. Koehenkilöt ovat kokeneet tullessaan kokemusten kautta mm. avoimemmiksi ja empaattisemmiksi.¹¹⁸ Mielestäni erityisesti uskontotieteen näkökulmasta olenainen tuoreiden tutkimusten löydös on, että pitkäkestoisia positiivisia vaikutuksia psykedeelikokemuksista saadaan varmimmin, mikäli koehenkilön kokemus täyttää mystisen kokemuksen määritelmän. Psykedeelien aikaansaaman mystisen kokemuksen voidaan siis olettaa olevan yhteydessä psyykkiseen hyvinvointiin ja tätä näkemystä tukee myös oma aineistoni. Tutkimusten mukaan pitkäkestoiset positiiviset vaikutukset myös lisääntyvät, mikäli koehenkilö harjoittaa psykedeelin nauttimisen lisäksi meditaatiota tai muunlaisia henkisiä harjoitteita. Toisin sanoen, mikäli psykedeelien nauttimisen *set* ja *setting* on rakennettu kokonaisuutena mahdollisimman syvällistä ja spirituaalista kokemusta tavoittelevaksi, tällaisen todennäköisemmin saa.¹¹⁹

Vaikka psykedeelien fysiologisia vaikutuksia ja psykedeelleistä saatujen kokemusten vaikutuksia kokijoihin on tutkittu, itse subjektiivisten kokemusten sisällöstä ei ole vielä juurikaan modernia tutkimusta. Oma tutkielmani on pyrkinyt vastaamaan osaltaan tähän psykedeelisen kokemuksen ymmärtämisen ja tulkitsemisen haasteeseen keräämällä yhteen ja analysoimalla kahdeksan kokeneen psykedeelimatkaajan kertomuksia psykedeelien katalysoimista mystisistä kokemuksista.

Aineistossa psykedeelien käytön motiiveiksi annetuista syistä voi päätellä, että useat haastateltavista ovat varsinkin kokemuskertojen karttuessa lähteneet tavoittelemaan kokemuksen avulla jotain tiettyä – useimmiten psyykkisen tai fyysi-

¹¹⁶ Griffiths et al. 2006, 2011, Pahnke 1963.

¹¹⁷ Griffiths et al. 2017, Doblin 1991.

¹¹⁸ Jesse ja Griffiths 2014, 38.

¹¹⁹ Griffiths et al. 2017.

sen hyvinvoinnin edistämistä. Vaikka psykedeelimatka lähtijät eivät yhtä poikkeusta (Ilkka) lukuunottamatta yhdistä psykedeelien nauttimista uskonnolliseen kontekstiin sinänsä, kaikilla haastateltavilla on mystisiksi tulkittuja ja useimmissa tapauksissa uskonnollisella kielellä kuvailtuja kokemuksia.

Mystisten kokemusten aikana muuttuneessa tajunnantilassa haastateltavat ovat kohdanneet arkitajunnan tavoittamattomissa olevia asioita – kaiken tietoisuuden ykseyttä, jumalallisia rakkauden tunteita sekä erilaisia transsendenteja entiteettejä, joita nimitetään haastattelupuheessa mm. Jumalaksi ja jumaluudeksi. Kokeemukset ovat haastateltaville tärkeitä ja niistä on kerrottu haastatteluissa yksityiskohtaisesti sekä usein vielä kerronnan hetkelläkin kokemusta reflektoiden ja sitä uudelleen sanoittaen. Kokeemukset ovat muuttaneet kokijoitaan, heidän omakuvansa ja maailmankatsomustaan. Koska kokemuksilla on ollut kokijansa ajattelua perustavanlaatuisesti muuttava vaikutus, ei kokemuksia ole mielekästä redusoida ”pelkiksi” hallusinaatioiksi tai mielen temppuiluksi. Toisin sanoen, koska muutokset ovat todellisia, myös kokemukset on nähtävä kokijoilleen tosina.

Halusin tutkielmassani selvittää, minkälaisia todellisuuksia kuvataan kohdatun psykedeelien aiheuttaman mystisen kokemuksen aikana. Geelsin ja Wikströmin mystisen kokemuksen määritelmän osia kriteereinäni pitäen seuloin aineistoni kokemuskertomuksista tutkielmaani esiteltäväksi ja eriteltäväksi yhteensä yhdeksän kertomusta erilaisista mystisistä kokemuksista. Ykseyden kokemuksiksi luokittelemisissä kertomuksissa egon häviämisen kautta sulaudutaan hetkellisesti muuttuneessa tajunnantilassa kohdattuun todellisuuteen. Ainon kertomuksessa ykseys koetaan kaikkia ihmisiä yhdistävänä yhtenä tietoisuutena kun taas Pekka ja Veera kuvaavat kokemuksensa matkana ajattomaan tyhjyyden tilaan, joka on samaan aikaan kaikki ja ei mitään. Rakkauden kokemusten teemaan sijoittamani kertomukset kuvaavat positiivisia tuntemuksia täynnä olevia psykedeelimatkoja ja matkan aikana koetut tunteet saavat jokaisessa kertomuksessa viittauksen jumalallisuuteen. Näissä kokemuksissa rakkaus yhdistetään Jumalaan tai jumaluuteen essentiaalisena osana. Kertomusten keskeinen sanoma voidaan mielestäni tulkita seuraavasti: mikäli Jumala on rakkaus, kokijat ovat päässeet tästä osallisiksi kokemuksensa kautta. Näillä kokemuksilla raportoidaan olevan selkeästi myönteisimmät vaikutukset haastateltavien psyykeeseen. Transsendenttien entiteettien kohtaamiset ovat kolmas selvästi muista kokemuskertomuksista erottuva tema. Näissä kokemuksissa

aktiivinen transsendentti toimija ohjaa kokemusta kokijan itsensä ollessa hyvin passiivisessa roolissa. Entiteetille annetaan auktoriteetin rooli, joka korostuu erityisesti Ilkan kertomuksessa suoranaisena ilmoituksellisena viestinä Jumalalta kokijalle.

Katzin ajatus siitä, että uskomukset määrittävät mystisten kokemusten tulkintoja, näyttäisi saaneen mallikappaleen Ilkasta. Ilkka on kuitenkin poikkeus omassa aineistossani, sillä hän yhdistää itse oman uskonnollisen taustansa psykedeelikokemuksiinsa ja nykyiseen, kristinuskoa ja vanhaa ayahuasca-rituaaleja soveltavaa uskoa yhdistävään minäänsä. Ilkka on määritellyt oman henkilöhistoriansa sekä kokemustensa tulkinnat hyvin selkeäksi ja eheäksi kokonaisuudeksi. Erotuksena muihin haastateltaviin Ilkalla on tukenaan uskonyhteisö, ayahuasca-kirkon muut jäsenet. Tämän kautta hänellä on jotain mitä muilla haastateltavilla ei ole. Hänellä on kokemuksilleen valmis tulkinnallinen viitekehys sekä turvallinen ympäristö keskustella ayahuasca-rituaalien kautta saaduista kokemuksista. Turvallisen keskusteluympäristön tuomia etuja ei voi konstruktivismiin perustalta ponnistavassa tutkielmassa alleviivata tarpeeksi. Siinä missä Ilkalla on kerronnassaan varmuutta ja selkeää näkemys siitä, että hän on nyt täyttämässä lapsena Jumalalle antamaansa lupaus, moni muu haastateltava vielä hakee kokemuksilleen tulkinnallista viitekehystä, ns. punaista lankaa. Esimerkiksi Laurin kerronta vilisee kerronnan hetkellä tehtyjä oivalluksia sekä epäröintiä, kun haastatteluhetkellä yritetään löytää oikeat sanat kuvaamaan kokemusta, jota ei ole aiemmin sanoitettu, puhuttu ääneen.

Aineistosta keräämieni kokemuskertomusten voidaan nähdä noudattelevan muissakin akateemisissa tutkimuksissa havaittuja, mystisiksi määriteltyjä kokemusteemoja. Muun muassa usein psykedeelitutkimuksen kentällä nykyään käytetty kyselylomake *Pahnke-Richards Mystical Experience Questionnaire* tai lyhennettynä *MEQ* sisältää pähkinänkuoressa samoja elementtejä, joita haastateltavanikin ovat kertomustensa kautta tuoneet esiin.¹²⁰ Tämä kyselylomake on luvussa 1.1 esitellyn Walter Pahnken tutkimuksessaan käyttämien kysymysten pohjalta muokattu versio, jonka teemat ovat pääpiireissään samat kuin Pahnken alkuperäisessä lomakkeessa. Kyselylomakkeen tarkoituksena on tuoda mystisen kokemuksen eri osa-alueiden intensiteetti kokijan arvioitavaksi ja tätä kautta tutkijan mitattavaksi. *MEQ* sisältää seitsemän mystiseen kokemukseen liitettävissä olevaa osa-aluetta: sisäinen ykseys, ulkoinen ykseys, ajan ja paikan transsendenssi, sanoinkuvaamattomuus ja

¹²⁰ Barrett et al. 2015, MacLean et al. 2012.

paradoksaalisuus, pyhyden tunne, noettinen laatu (kokemus tuntuu arkitodellisuutta todemmalta) sekä syvä positiivinen mieliala.¹²¹ Kyselylomake, joka on laadittu pitämään sisällään keskeisimmät mystisen kokemuksen piirteet, on ilmeisen toimiva työväline mystisen kokemuksen tarkastelulle kvantitatiivisissa tutkimuksissa. Mielestäni olisi kiinnostavaa tuoda vahvemmin kvalitatiivinen tutkimusote kvantitatiivisen rinnalle ja erityisesti kertomukset mystisistä psykedeelikokemuksista laajemmin mukaan psykedeelitutkimuksen kentälle. Esimerkiksi kokemuskertomuksia ja lomakevastauksia vertaamalla voitaisiin selvittää subjektiivisten tulkintojen ja lomakevastausten korrelaatiota ja syventää näin tietoutta siitä, minkälaisen kokemuksen yksittäiset lomakevastaukset pitävät sisällään.

Kokemuskeskeinen narratiivinen tutkimuskirjallisuus ei tarjoa selviä ohjeita tutkimuksen tekemiselle vaan lähinnä erilaisia esimerkkejä siitä miten eri alojen tutkijat ovat omaa aineistoaan lähteneet analysoimaan. Olen tutkielmassani tulkinut haastateltavieni tulkintoja psykedeelikokemuksistaan objektiivisuutta tavoitellen, mutta subjektiivisuuteni tiedostaen ja tämän vuoksi mahdollisimman läpinäkyvästi. Uskontotieteilijänä halusin laventaa osaltani psykedeelitutkimuksen kenttää ja tuoda tutkielmassani esiin psykedeelien katalysoimien mystisten kokemusten sisältöä kokemuskertomusten kautta. Haastattelujen tekeminen ja niiden analysointi on ollut ehdottomasti antoisinta tutkielman tekoprosessissa. Olen kiitollinen siitä, että eri puolilta Suomea löytämäni haastateltavat ovat antaneet omat yksilölliset kokemuskertomuksensa minulle aineistoksi.

Mystisten kokemusten ytimessä on jotain sellaista mitä kokijoiden on kautta aikojen ollut vaikea pukea sanoiksi. Kertomukset ja kerronnallisuus kuuluvat olennaisesti ihmisenä olemiseen eli ihmisyyteen. Kertomusten kautta kokemuksia jäsennetään, niille luodaan syy-seuraus-suhteita ja välitetään niille annettuja merkityksiä. Vaikka tutkielmassa esitellyt kertomukset ovat kaikki rakenteeltaan hyvin samankaltaisia alustuksineen, huipentumineen ja reflektointeineen, kaikki kokemukset ovat sisällöltään ainutlaatuisia. Jokainen tutkielman kokemuskertomus täyttäisi *MEQ*:n kriteerit mystisestä kokemuksesta. Kyselylomakkeet kertovat kuitenkin verrattain vähän siitä elämyksen tulkitsemisen prosessista, joka on yksittäisen lomakevastauksen taustalla. Pelkkinä kyselylomakevastauksina kokemukset jäävät vaille narratiivin paljastamaa merkityksellistämisen prosessia. Tämän prosessin

¹²¹ Barrett et al. 2015, 1182–1183; Griffiths et al. 2006, 272, MacLean et al.

hahmottamiseksi ja psykedeelien katalysoimien mystisten kokemusten ymmärtämisen vuoksi laadullisen tutkimuksen tuominen määrällisen rinnalle olisi hedemällistä. Vaikka tutkielmani ei nyt päätynyt vastaamaan aivan alkuperäiseen tutkimusintressiini eli psykedeelien uskonnollisen käytön laajuuden ja luonteen hahmotte- luun suomalaisista kerätyllä aineistolla, olisi tähänkin kysymykseen mielenkiin- toista etsiä vastausta tulevaisuudessa. Erityisesti haastateltavani Ilkan uskonyhteisön, nk. ayahuasca-kirkon, ja muiden mahdollisten vastaavien uskonyhteisöjen löy- täminen ja tutkiminen voisi paljastaa suomalaisesta psykedeelikulttuurista ennen tutkimattomia puolia.

5 Lähde- ja kirjallisuusluettelo

5.1 Lähteet

Esihaastattelu / haastattelu 1, Jarkko, 19.2.2016, kesto 51:36.
Haastattelu 2, Mikko, 27.3.2016, kesto 50:52.
Haastattelu 3, Ilkka, 28.3.2016, kesto 1:07:13.
Haastattelu 4, Jukka, 28.3.2016, kesto 52:44.
Haastattelu 5, Aino, 23.9.2016, kesto 41:49.
Haastattelu 6, Pekka, 27.9.2016, kesto 1:31:56.
Haastattelu 7, Veera, 13.10.2016, kesto 1:03:19.
Haastattelu 8, Lauri, 21.10.2016, kesto 1:52:36.

Haastattelut tekijän. Haastattelunauhut tekijän hallussa, Helsinki.

5.2 Internet-lähteet

HS

25.9.2017 Voiko oikeista päihteistä löytyä apu masennukseen? Kyllä, sanovat tutkimukset, ja hyöty voi olla salamannopea. <https://www.hs.fi/tiede/art-2000005379284.html> Katsottu 30.9.2017.

MAPS

26.9.2017 PRESS RELEASE: FDA Grants Breakthrough Therapy Designation for MDMA-Assisted Psychotherapy for PTSD, Agrees on Special Protocol Assessment for Phase 3 Trials. <http://www.maps.org/news/media/6786-press-release-fda-grants-breakthrough-therapy-designation-for-mdma-assisted-psychotherapy-for-ptsd,-agrees-on-special-protocol-assessment-for-phase-3-trials>. Katsottu 9.10.2017.

MTV

21.9.2017 Miksi taikasienet auttaisivat masennukseen? Tällaiset vaikutukset ai-voihin. <https://www.mtv.fi/uutiset/kotimaa/artikkeli/miksi-taikasienet-auttaisivat-masennukseen-tallinen-vaikutus-aivoihin/6583616#gs.87QYkZM> Katsottu 30.9.2017.

Raamattu

– Raamattu. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokouksen vuonna 1992 käyttöön ottama suomennos. <http://raamattu.fi/1992/>. Katsottu 6.1.2018.

Religious leader study

- 2016 Religious leader study. Hopkins scientists seek religious leaders to take part in a research study of psilocybin and mystical experience. <http://csp.org/religiousleaderstudy/>. Katsottu 11.1.2018.
- Tieteen termipankki: kokemuskertomus
- 9.10.2017 Tieteen termipankki: Folkloristiikka:kokemuskertomus. <http://www.tieteentermipankki.fi/wiki/Folkloristiikka:kokemuskertomus>. Katsottu 9.10.2017.
- YLE Puhe
- 11.9.2017 Hyödyllistä psykedeliaa. <https://areena.yle.fi/1-4216244> Katsottu 30.9.2017.

5.3 Kirjallisuus

- Aaltonen, Tarja ja Anna Leimumäki
2010 Kokemus ja kerronnallisuus - kaksi luentaa. *Haastattelun analyysi*, toim. J. Ruusuvoori, P. Nikander ja M. Hyvärinen. Tampere: Vastapaino. 119–152.
- Baker, John. R.
2005 Psychedelic sacraments. *Journal of psychoactive drugs* vol. 37:2. 179–187.
- Barrett, Frederick, M. W. Johnsson ja R. Griffiths
2015 Validation of the revised Mystical Experience Questionnaire in experimental sessions with psilocybin. *Journal of psychopharmacology*, vol. 29:11. 1182–1190. DOI:10.1177/0269881115609019
- Berger, Peter L. ja Thomas Luckmann
2002 *Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen. Tiedonsosiologinen tutkielma.* (käänt. Vesa Raiskila) 3. painos. Alkuperäisjulkaisu 1966. Helsinki: Gaudeamus.
- Blavatsky, Helena Petrovna
1970 *The secret doctrine: the synthesis of science, religion and philosophy. 2, Anthropogenesis.* Alkuperäisjulkaisu 1888. Pasadena: Theosophical University Press.
- Carhart-Harris, Robin ja David Nutt
2010 User perceptions of the benefits and harms of hallucinogenic drug use: a web-based questionnaire study. *Journal of substance use*, vol. 15:4. 283–300.
- Carhart-Harris, Robin, Robert Leech et al.
2014 The entropic brain: a theory of conscious states informed by neuroimaging research with psychedelic drugs. *Frontiers of human neuroscience*, vol. 8:20. DOI: 10.3389/fnhum.2014.00020.
- Carhart-Harris, Robin, M. Kaelen et al.
2016 The paradoxical psychological effects of lysergic acid diethylamide (LSD). *Psychological medicine*, vol. 46:7. 1379–1390. DOI:10.1017/S0033291715002901.
- Carhart-Harris, Robin, Mark Bolstridge, James Rucker et al.
2016 Psilocybin with psychological support for treatment-resistant depression: an open-label feasibility study. *The Lancet Psychiatry*, vol. 3:7. 619–627. DOI: 10.1016/S2215-0366(16)30065-7.
- Doblin, Rick
1991 Pahnke's "Good Friday experiment": A long-term follow-up and methodological critique. *The journal of transpersonal psychology*, vol. 23:1. 1–28.
- Dos Santos, Rafael, Flávia Osório, José Alexandre Crippa, Jordi Riba et al.

- 2016 Antidepressive, anxiolytic, and antiaddictive effects of ayahuasca, psilocybin and lysergic acid diethylamide (LSD): a systematic review of clinical trials published in the last 25 years. *Therapeutic advances in psychopharmacology*, vol. 6:3. 193–213.
- Dos Santos, Rafael, José Carlos Bouso ja Jaime Hallak
2017 Ayahuasca, dimethyltryptamine, and psychosis: a systematic review of human studies. *Therapeutic advances in psychopharmacology*, vol. 7:4. 141–157.
- El-Seedi, Hesham, Peter De Smet et al.
2005 Prehistoric peyote use: alkaloid analysis and radiocarbon dating of archaeological specimens of *Lophophora* from Texas. *Journal of ethnopharmacology* 101. 238–242.
- Eskola, Jari ja Juha Suoranta
1998 *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.
- Geels, Antoon, Jan Hermanson, Petra Junus, Ulf Sjödin och Owe Wikström
1999 *Den religiösa människan. En introduktion till religionspsykologin*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Griffiths, Roland, W. Richards, U McCann, R. Jesse
2006 Psilocybin can occasion mystical-type experiences having substantial and sustained personal meaning and spiritual significance. *Psychopharmacology*, vol. 187:3. 268–83. DOI: 10.1007/s00213-006-0457-5.
- Griffiths, Roland, W. Richards, M. Johnson, U. McCann, R. Jesse
2008 Mystical-type experiences occasioned by psilocybin mediate the attribution of personal meaning and spiritual significance 14 months later. *Journal of psychopharmacology*, vol.22:6. 621–632.
- Griffiths, Roland, M. Johnson, W. Richards, B. Richards et al.
2011 Psilocybin occasioned mystical-type experiences: immediate and persisting dose-related effects. *Journal of psychopharmacology*, vol. 218:4. 649–665.
- Griffiths, Roland, M. Johnson, M. Carducci, A. Umbricht et al.
2016 Psilocybin produces substantial and sustained decreases in depression and anxiety in patients with life-threatening cancer: a randomized double-blind trial. *Journal of psychopharmacology*, vol. 30:12. 1181–1197. DOI: 10.1177/0269881116675513.
- Griffiths, Roland, M. Johnson, W. Richards et al.
2017 Psilocybin-occasioned mystical-type experience in combination with meditation and other spiritual practices produces enduring positive changes in psychological functioning and in trait measures of prosocial attitudes and behaviors. *Journal of psychopharmacology*. DOI: 10.1177/0269881117731279.
- Grimes, John A.
1996 *A concise dictionary of Indian philosophy: Sanskrit terms defined in English*. New and rev. ed. Albany, NY: State University of New York Press.
- Heikkinen, Hannu L. T.
2007 Narratiivinen tutkimus – todellisuus kertomuksena. *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2*, toim. Aaltola & Valli. Jyväskylä: PS-Kustannus. 116–132.
- Hendricks, Peter, Christopher Thorne, Charles Brendan Clark et al.

- 2015 Classic psychedelic use is associated with reduced psychological distress and suicidality in the United States adult population. *Journal of psychopharmacology*, vol. 29:3. 280–288. DOI 10.1177/0269881114565653
- Herman, David
2003 *Narrative Theory and the Cognitive Sciences*. Stanford: CSLI.
- Hirsjärvi, Sirkka ja Helena Hurme
2000 *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Gaudeamus.
- Holm, Nils G.
1999 Uskonnollinen kokemus. *Uskonnot maailmassa*, toim. K. Hyry et al. 5. uud. p. (2004). Helsinki: WSOY. 43–62.
- Hovi, Tuija
2007 *Usko ja kerronta. Arkitodellisuuden narratiivinen rakentuminen uskonliikkeessä*. Turku: Turun yliopisto. Diss. Turku.
2009 Narratiivinen näkökulma uskonnolliseen kokemukseen. *Uskonnon paikka. Kirjoituksia uskontojen ja uskontoteorioiden rajoista*. 2. p. toim. Fingerroos, Opas & Taira. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura, 378–410.
- Hydén, Margareta
2008 Narrating sensitive topics. *Doing narrative research*, ed. Andrews, Molly, Corinne Squire ja Maria Tamboukou. Thousand Oaks, CA: Sage. 121–136.
- Hyvärinen, Matti
2010 Haastattelukertomuksen analyysi. *Haastattelun analyysi*, toim. J. Ruusuvoori, P. Nikander ja M. Hyvärinen. Tampere: Vastapaino. 90–118.
- Hänninen, Vilma
1999 *Sisäinen tarina, elämä ja muutos*. Tampere: Tampereen yliopisto. Diss. Tampere.
- James, William
1981 *Uskonnollinen kokemus*. (Käänt. E. Saari) Alkuperäisjulkaisu 1902. Hämeenlinna: Karisto.
- Jesse, Robert ja Roland Griffiths
2014 Psilocybin research at Johns Hopkins: a 2014 report. *Seeking the Sacred with Psychoactive Substances*, ed. J.H. Ellens. Santa Barbara, CA: Praeger. 29–43.
- Katz, Steven T.
1978 Language, epistemology, and mysticism. *Mysticism and philosophical analysis*, ed. Steven T. Katz. New York, NY: Oxford University Press. 22–75.
- Koivuranta, Aliisa
2015 ”En ole työkaluina, oppaina, leikkikaluna ja lääkkeinä käyttämieni psykedee-lien orja.” *Kokemuksia huumausaineiden viihdekäytöstä*. Pro gradu -tutkielma: Turun yliopisto, yhteiskuntatieteellinen tiedekunta, sosiaalityö. TYK.
- Koski-Jännes, Anja
1995 *Huppu silmiltä: katsaus vankien päihteidenkäytön vähentämismenetelmiin ja niiden tuloksellisuuteen*. Helsinki: Oikeusministeriö, vankeinhoito-osasto.
- Krebs, Teri ja Pål-Ørjan Johansen

- 2013 Psychedelics and Mental Health: A Population Study. *PLOS ONE* 8(8): e63972. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0063972>
- Laine, Timo
2001 Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. *Ik-kunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*, toim. Juhani Aaltola, Raine Valli. Jyväskylä: PS-kustannus. 28–45.
- Lattu, Lauri
2015 *Psykedeelinen communitas: yhteisöllisyys ja yksilöllisyys psykedeelisten päihteiden käytön piirissä*. Pro gradu -tutkielma: Itä-Suomen yliopisto, filosofinen tiedekunta, kulttuurintutkimus. http://epublications.uef.fi/pub/urn_nbn_fi_uef-20151105/urn_nbn_fi_uef-20151105.pdf.
- Lavonius, Jaakko
2011 *Ayahuasca-kokemusten elämäkatsomuksellisia vaikutuksia*. Pro gradu -tutkielma: Helsingin yliopisto, humanistinen tiedekunta, uskontotiede.
2014 World Ayahuasca -konferenssi: Katsaus nykytutkimukseen, haasteisiin ja mahdollisuuksiin. *Uskonnontutkija – Religionsforskaren*, vol 3:2. Saatavilla: <https://journal.fi/uskonnontutkija/article/view/64598>.
- Lerner, Michael ja Michael Lyvers
2006 Values and beliefs of psychedelic drug users: a cross-cultural study. *Journal of psychoactive drugs*, vol. 38:2. 143–147. DOI:10.1080/02791072.2006.10399838.
- MacLean, Katherine, Jeannie-Marie Leoutsakos et al.
2015 Factor analysis of the Mystical Experience Questionnaire: a study of experiences occasioned by the hallucinogen psilocybin. *Journal for the scientific study of religion*, vol. 51:4. 721–737.
- Masters, Robert ja Jean Houston
1966 *The varieties of psychedelic experience*. New York: Dell Publishing.
- Millière, Raphaël
2017 Looking for the self: phenomenology, neurophysiology and philosophical significance of drug-induced ego dissolution. *Frontiers in human neuroscience*, vol. 11:245. doi: 10.3389/fnhum.2017.00245
- Móro, Levente
2014 Harm reduction of novel psychoactive substance use. An author's accepted manuscript (postprint) version. *Change and continuity: researching evolving drug landscapes in Europe*, eds. G. R. Potter, M. Wouters & J. Fountain. Lengerich: Pabst science publishers. 36–50. <http://dx.doi.org/10.13140/2.1.1695.9683>.
2017 *Hallusinatori muutetut tilat tietoisuudesta virtuaalisuuksiin*. Turku: Turun yliopisto. Diss. Turku.
- Móro, Levente, Katalin Simon, Imre Bárd ja József Rác
2011 Voice of the Psychonauts: Coping, Life Purpose, and Spirituality in Psychedelic Drug Users. *Journal of psychoactive drugs*, vol. 43:3. 188–198.
- Móro, Levente ja Valdas Noreika
2017 Sacramental and spiritual use of hallucinogenic drugs. *Behavioral and brain sciences*, vol. 34:6. 319–320.
- Müller, Christian ja Gunter Schumann
2011 Drugs as instruments: A new framework for non-addictive psychoactive drug use. *Behavioral and brain sciences*, vol. 34:16. 293–310.

- Nichols, David E.
2004 Hallucinogens. *Pharmacology & therapeutics*, vol. 101:2. 131–181.
- Niiniluoto, Ilkka
1984 *Tiede, filosofia ja maailmankatsomus: filosofisia esseitä tiedosta ja sen arvosta*. Helsinki: Otava.
- Nour, Matthew, Lisa Evans, David Nutt ja Robin Carhart-Harris
2016 Ego-dissolution and psychedelics: validation of the Ego-dissolution inventory (EDI). *Frontiers in human neuroscience*, vol. 10:269. DOI:10.3389/fnhum.2016.00269.
- Pahnke, Walter N.
1963 *Drugs and mysticism: an analysis of the relationship between psychedelic drugs and the mystical consciousness*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University. Ph.D. dissertation.
- Patton, Laurie L.
2004 Veda and Upaniṣad. *The Hindu world*, ed. Mittal, Sushil and Gene Thursby. New York: Routledge. 37–51.
- Paunonen, Heikki
2005 *Tsennaaks Stadii, bonjaaks slangii. Stadin slangin suursanakirja*. Helsinki: WSOY.
- Polkinghorne, Donald E.
1995 Narrative configuration in qualitative analysis. *International journal of qualitative studies in education*, vol. 8:1. 5-23.
- Prebish, Charles ja Damien Keown
2006 *Introducing Buddhism*. Abingdon: Routledge.
- Preller, Katrin H. et al.
2017 The Fabric of Meaning and Subjective Effects in LSD-Induced States Depend on Serotonin 2A Receptor Activation. *Current biology*, vol. 27: 3. 451–457. <http://dx.doi.org/10.1016/j.cub.2016.12.030>.
- Proudfoot, Wayne
1985 *Religious experience*. Berkeley, CA: University of California Press.
- Salasuo, Mikko
2001 Kun mopo karkaa käsistä: huumeiden viihdekäytön synkkä puoli. *Elämän muotoja*, toim. Hannikainen, Matti ja Mikko Salasuo. Helsinki: Koala-Kustannus, 150–169.
2004 *Huumeet ajankuvana: Huumeiden viihdekäytön kulttuurinen ilmeneminen Suomessa*. Helsinki: Stakes. Diss. Helsinki.
- Salasuo, Mikko ja Kati Rantala
2002 Huumeiden viihdekäyttö ajankuvana. *Huumeidenkäyttäjän hyvinvointivaltiossa*, toim. Kaukonen, Olavi ja Pekka Hakkarainen. Helsinki: Gaudeamus. 38–67.
- Sessa, Ben
2012 *The psychedelic renaissance: reassessing the role of psychedelic drugs in 21st century psychiatry and society*. London: Muswell Hill Press.
- Sharf, Robert H.
2000 The Rhetoric of Experience and the Study of Religion. *Journal of consciousness studies*, vol. 7:11–12. 267–287.
- Smart, Ninian
1978 Understanding religious experience. *Mysticism and philosophical analysis*, ed. Katz, Steven T. New York: Oxford University Press. 10–21.

- Squire, Corinne
2008 Experience-centered and culturally-oriented approaches to narrative. *Doing narrative research*, ed. Andrews, Molly, Corinne Squire and Maria Tamboukou. Thousand Oaks, CA: Sage. 41–63.
- Steinby, Liisa
2009 Kertomuksen tiedollinen ulottuvuus. *Näkökulmia kertomuksen tutkimukseen*, toim. Samuli Hägg, Markku Lehtimäki ja Liisa Steinby. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura. 238–280.
- Strassman, Rick
2000 *DMT: The Spirit Molecule. A doctor's revolutionary research into the biology of near-death and mystical experiences*. Rochester, Vermont: Park street press.
- Rhead, John C.
1978 The implications of psychedelic drug research for integration and sealing over as recovery styles from acute psychosis. *Journal of psychedelic drugs*, vol. 10:1. 57–64.
- Richards, William A.
2015 *Sacred knowledge: psychedelics and religious experiences*. New York: Columbia University Press.
- Riessman, Catherine Kohler
2008 *Narrative methods for the human sciences*. Thousand Oaks, Cal.: SAGE.
- Rusanen, Sakari
2016 *Kirjallisuuskatsaus sarjoittaiseen päänsärkyyn ja sen itsehoitokeinoihin, sekä kyselytutkimussuunnitelma hoitokeinojen koettujen vaikutusten tutkimiseksi*. Syventävien opintojen opinnäytetyö. Itä-Suomen yliopisto, terveystieteiden tiedekunta, farmasian laitos.
- Ruusuvuori, Johanna ja Liisa Tiittula
2005 Johdanto. *Haastattelu: tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*, toim. Ruusuvuori ja Tiittula. Tampere: Vastapaino. 9–21.
- Sessa, Ben
2012 *The psychedelic renaissance: reassessing the role of psychedelic drugs in 21st century psychiatry and society*. London: Muswell Hill Press.
- Spilka, Bernard, Ralph W. Hood, Jr., Richard L. Gorsuch
1985 *The psychology of religion: an empirical approach*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Tart, Charles
1969 Introduction. *Altered states of consciousness: a book of readings*, ed. Tart, Charles. New York: John Wiley & Sons. 1–6.
- Taylor, Charles
1985 ”Self-interpreting animals.” *Human agency and language. Philosophical papers 1*. Cambridge: Cambridge University Press.
1989 *Sources of the self. The making of the modern identity*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Tuomi, Jouni ja Anneli Sarajärvi
2002 *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.
Tutkimuseettinen neuvottelukunta
2009 *Humanistisen, yhteiskuntatieteellisen ja käyttäytymistieteellisen tutkimuksen eettiset periaatteet ja ehdotus eettisen ennakkoarvioinnin järjestämiseksi*. http://www.tenk.fi/eettinen_ennakkoarviointi/eettisetperiaatteet.pdf

- Varjonen, Vili
2015 *Huumetilanne Suomessa 2014*. Kansallinen huumevuosiraportti EMCDDA:lle. Raportti 1/2015. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-414-4>.
- Vihottula, Heli
2015 *“En suostu yksinkertaisesti häviämään ihmisten silmistä” Kertomuksia traumaattisesta kokemuksesta selviytymisestä*. Tampere: Tampereen yliopisto. Diss. Tampere.
- Watts, Rosalind, Camilla Day et al.
2017 Patients’ accounts of increased “connectedness” and “acceptance” after psilocybin for treatment-resistant depression. *Journal of humanistic psychology*, vol. 57:5. 520–564.
- Winkelman, Michael
1995 Psychointegrator plants: their roles in human culture, consciousness and health. *Yearbook of cross-cultural medicine and psychotherapy. Theme issue: sacred plants, consciousness and healing. Cross-cultural and interdisciplinary perspectives*. VWB: Berlin. 9–53.
- Yamane, David
2000 Narrative and religious experience. *Sociology of religion*, vol. 61:2. 171–189.
- Zinberg, Norman
1984 *Drug, Set, and Setting. The Basis for Controlled Intoxicant Use*. New Haven, Connecticut: Yale University Press.

6 Liitteet

6.1 Liite 1 – haastattelukutsu

Hei hoi! Väsään parhaillaan uskontotieteen oppiaineeseen pro gradu-tutkielmaa. Tutkielman aiheena on psykedeelitrippien aikana koetut, uskonnolliseksi (tai mystiseksi tai henkiseksi) mielletyt kokemukset ja niiden merkityksellistäminen. Jos Sinulla on ollut sisintäsi tärisyttäviä kokemuksia tripillä, tulethan minulle aineistoksi? Muutama haastateltava on vielä hakusessa. Aiemmat haastattelut ovat kestäneet noin tunnin per haastateltava, joten ajallisesti ei tarvitse panostaa paljoa. Majailen Helsingissä itse, mutta olen valmis reissaamaan julkisilla sinne, missä haluat tulla haastatelluksi. Mikäli olet niin hieno tyyppi, että haluat uhrata aikaasi ja auttaa minua tutkielmani tekemisessä, ilmaise itsesi joko yksityisviestillä täällä tai sähköpostiin terhi.pieska@helsinki.fi.

6.2 Liite 2 – haastateltavan informointi ja suostumus

HAASTATELTAVAN INFORMOINTI

Tämän Helsingin yliopiston uskontotieteen oppiaineen pro gradu -tutkielman teuttaa teologian kandidaatti Terhi Pieskä. Tutkimuksen tavoitteena on haastattele-malla kerätä kertomuksia psykoaktiivisten aineiden kautta saaduista uskonnolli-sista, elämäkatsomukseen vaikuttaneista kokemuksista.

Tähän tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista. Haastateltavalla on oikeus halutessaan keskeyttää osallistuminen tutkimukseen tai kieltäytyä vastaamasta hän-nelle esitettyyn kysymykseen.

Haastattelu nauhoitetaan tietokoneelle, jonka jälkeen haastattelu kirjoitetaan teksti-tiedostoksi. Kirjoittamisen yhteydessä haastateltavan ja haastatteluissa esille tule-vien muiden henkilöiden nimet poistetaan tai muutetaan peitenimiksi. Tarvittaessa myös paikkatietoja ja muita erisnimiä muutetaan tai poistetaan. Äänitallenne tuho-taan, kun haastattelun kirjaaminen on tarkistettu. Haastattelun päättymisestä tu-hoamiseensa asti äänitallenne on ainoastaan tutkijan hallussa.

Haastattelussa esille tulleet asiat raportoidaan tutkimusjulkaisuissa tavalla, jossa tutkittavaa tai muita haastattelussa mainittuja yksittäisiä henkilöitä ei voi tunnistaa.

Tutkija lupaa käsitellä ja säilyttää aineistoa huolellisesti. Hän ei raportoi millään tavalla tutkimusaineistossa ilmeneviä yksittäisiä ihmisiä koskevia tietoja millekään tutkimushankkeen ulkopuoliselle taholle.

Tutkijalla on oikeus käyttää tekstitiedostoksi muutettua, anonymisoitua aineistoa halutessaan jatkotutkimuksissa.

Lisätietoa tutkimuksesta sekä tutkimustuloksia voi tiedustella sähköpostitse tutkiel-man laatijalta osoitteesta terhi.pieska@helsinki.fi. Pro gradu -tutkielman ohjaajana toimii yliopistonlehtori Heikki Pesonen (heikki.pesonen@helsinki.fi).

HAASTATELTAVAN SUOSTUMUS

Olen perehtynyt tämän tutkimuksen tarkoitukseen, kerättävän tutkimusaineiston käyttöön sekä tutkittavan oikeuksiin. Suostun osallistumaan tutkimukseen annettujen ohjeiden mukaisesti. Voin halutessani peruuttaa tai keskeyttää osallistumiseni tai kieltäytyä tutkimukseen osallistumisesta missä vaiheessa tahansa. Haastattelussa minusta kerättyä aineistoa saa käyttää ja hyödyntää sellaisessa muodossa, jossa yksittäistä tutkittavaa ei voi tunnistaa.

Päiväys

Haastateltavan allekirjoitus

6.3 Liite 3 – haastattelukysymysrunko

Haastattelun tarkoituksena on:

Alkuun kartoittaa ”lähtöasetelma”

Ikä, uskonnollinen kasvatus, muuta haastateltavan mielestä olennaista lapsuudesta / nuoruudesta / perheestä? Alkuperäinen asennoituminen psykedeelisiin / huumausaineisiin yleensä?

Seuraa tutustuminen aiheeseen

Mitä kautta / mistä kiinnostus lähti ”noin niinku omasta mielestä”? Mitä odotit ensimmäiseltä kokeilukerralta?

Seuraa kokemukset

Kerrotko ensimmäisestä kokemuksesta? Set & setting, sen reflektointi, mitä sen jälkeen (esim. miten koettu vaikutti aineeseen suhtautumiseen)? Entä onko joku tai joitaki muita kertoja, jotka jääneet erityisesti mieleen merkityksellisinä tai jostain muusta syystä?

Entä oletko kokenut ”selvin päin” jotain mystistä jonka haluaisit tuoda esiin tässä haastattelussa?

Ja lopulta nykytilanne ja tulevaisuuden odotukset

Voisitko verrata itseäsi nyt siihen itseen, joka oli ennen ensimmäistä psykedeelimatkaa? Ovatko kokemukset vaikuttaneet maailmankatsomukseesi? Entä onko jotain konkreettista muutosta tapahtunut? (elämäntavoissa, käyttäytymisessä, olemuksessa tms.)

Kuulutko nykyään johonkin uskontokuntaan? Miten määrittelisit maailmankatsomuksesi?

Mahdollisia lisäkysymyksiä:

Onko psykedeelien käyttö yksilöllinen vai yhteisöllinen kokemus?

Jaetaanko kokemuksia muiden (mahdollisesti samaan aikaan matkanneiden) kanssa? Fiilistelläänkö kokemuksia yksin?

Haastateltavan näkemys psykedeeleistä

Miten aineiden käyttö on vaikuttanut elämään (aiemmin versus nykyään)? Aiheutuuko aineiden laittomuudesta haasteita? (hankkiminen, käyttö, siitä kertominen)

Onko jotakin muuta, mitä olisi halunnut vielä sanoa?